

**MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE 9. SINIF KIZ
ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN
FAKTÖRLER İLE GRAFİK DALINA OLAN TALEP ORANININ
İLİŞKİSİNİN ARAŞTIRILMASI (İSTANBUL/ ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ)**

Sibel Altınsoy

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ARALIK 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (.....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Sibel
Soyadı : Altınsoy
Bölümü : Güzel Sanatlar Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: : Mesleki Ve Teknik Anadolu Liselerinde 9. Sınıf Kız Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler İle Grafik Dalına Olan Talep Oranının İlişkisinin Araştırılması (İstanbul/ Üsküdar Örneği)
İngilizce Adı: : The Investigation Of The Relationship Between The Factors Affecting The Professional Selection Of 9th Grade Girl Students In Vocational And Technical Anatolian High Schools And The Demand Rate To The Graphic Department (Istanbul/Uskudar Example)

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Sibel Altınsoy

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Sibel Altınsoy tarafından hazırlanan “Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde 9. Sınıf Kız Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler İle Grafik Dalına Olan Talep Oranının İlişkisinin Araştırılması (İstanbul/ Üsküdar Örneği)” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nuran SAY

Güzel Sanatlar Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Başkan: Doç. Dr. Mehtap BİNGÖL

Güzel Sanatlar Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

.....

Üye: Doç. Dr. Osman ÇAYDERE

Güzel Sanatlar Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 05/ 12 /2022

Bu tezin Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, her zaman beni destekleyen ve yönlendiren çok kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Nuran SAY hocama teşekkür ederim.

Yaşamımın her anında yanımda olan koşulsuz desteğini hissettiğim sevdiklerime teşekkür ediyorum.

**MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE 9. SINIF KIZ
ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN
FAKTÖRLER İLE GRAFİK DALINA OLAN TALEP ORANININ
İLİŞKİSİNİN ARAŞTIRILMASI (İSTANBUL/ ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ)
(Yüksek Lisans Tezi)**

Sibel Altınsoy
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Aralık, 2022

ÖZ

Araştırmanın amacı, 2019-2020 eğitim öğretim yıllarında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı İstanbul ili Üsküdar ilçesi Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde 9. sınıf kız öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler - mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi – ile grafik dalına olan talep oranının ilişkisinin araştırılmasıdır. Bu çerçevede, özünde 400 kişilik evrenden 9. sınıf anadolu meslek lisesi öğrencilerinden pandemi döneminde ulaşılabilen ve katılmayı kabul eden 360 öğrenci çalışma grubunu oluşturmaktadır. Evren içinden seçilen örneklem üzerinden yapılan çalışmalar yoluyla evren genelindeki kişilerin meslekî alan seçimini etkileyen faktörler doğrultusundaki görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan kesitsel tarama (survey) araştırması kullanılmıştır. Analiz sonuçları görselleştirilerek nicel verilere ulaşılmıştır. Çalışma verileri meslek liseleri içerisinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada, veri toplama aracı olan anket geliştirilirken araştırmanın amaçları doğrultusunda, literatürde meslek seçimi konusunda yapılmış benzer çalışmalarda kullanılan ölçekler ve anketler gözden geçirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS programı ile analiz edilmiştir. İstatistiklerin yorumlanmasında betimsel analiz yapılmıştır. Liselere göre meslek seçimini etkileyen

faktörler incelendiğinde Çevre Etkisi ve Aile Etkisi alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunurken bu faktörler haricinde diğer boyutlarda - Mesleğe İlgisi, İş Avantajları, Bireysel Yetenekler ve Çaresizlik - herhangi bir fark görülmemiştir. Çevre Etkisi ve Aile Etkisi alt boyutlarındaki farklılığı bulmak için yapılan post hoc analizlerinden LSD analiz sonucuna göre, Çevre Etkisi, Aile Etkisi kapsamında; Üsküdar Borsa İstanbul MTAL grubunda olanların Mithatpaşa MTAL ve Cumhuriyet MTAL okullarına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Meslek seçimini etkileyen faktörler Grafik Dalı özelinde analiz edildiğinde, sadece Mesleğe İlgisi alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu alt boyut içinde hangi lisede daha fazla mesleğe ilgi olduğunu bulmak için post hoc analizlerinden LSD yapılmıştır. Post hoc analiz sonucuna göre; Üsküdar Borsa İstanbul MTAL lisesi grafik alanı öğrencilerinin Cumhuriyet MTAL ve Mithatpaşa MTAL grafik alanı öğrencilerine oranla daha yüksek grafik dalına ilgileri olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler : Meslek Seçimi, Grafik Alanı, Alan Seçimi, Mesleki Eğitim
Sayfa Adedi : xvi+117
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Nuran SAY

**THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE
FACTORS AFFECTING THE PROFESSIONAL SELECTION OF 9TH
GRADE GIRL STUDENTS IN VOCATIONAL AND TECHNICAL
ANATOLIAN HIGH SCHOOLS AND THE DEMAND RATE TO THE
GRAPHIC DEPARTMENT
(ISTANBUL/USKUDAR EXAMPLE)**

(M. S. Thesis)

Sibel Altınsoy

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

December, 2022

ABSTRACT

The aim of the research is to investigate the relationship between the factors affecting the career choice - career interest, job advantages, individual abilities, helplessness, environmental impact and family impact – of 9th grade female students in the Vocational and Technical Anatolian High Schools in the Üsküdar district of Istanbul, affiliated to the Ministry of National Education in the 2019-2020 academic years, and the rate of demand for the graphic branch. In this framework, the study group consists of 360 students who can be reached during the pandemic period and who agree to participate, from the universe consisting of 400 9th grade Anatolian vocational high school students. A cross-sectional survey was used to determine the opinions of the people in the population in the direction of the factors affecting the choice of vocational field, through the studies carried out on the sample selected from the population. Quantitative data were obtained by visualizing the analysis results. The study data were obtained from non-probability sampling methods from vocational high schools by using purposive sampling. While developing the

questionnaire, which is a data collection tool in the research, the scales and questionnaires used in similar studies on career choice in the literature were reviewed in line with the purposes of the research. The data obtained from the research were analyzed in the SPSS program. Descriptive analysis was performed in the interpretation of the statistics. When the factors affecting the choice of profession according to high schools were examined, there was a significant difference in the Environmental Impact and Family Impact sub-dimensions, while no difference was observed in the other dimensions, namely Interest in the Profession, Job Advantages, Individual Talents and Desperation. According to the results of the LSD analysis, one of the post hoc analyzes to find the difference in the Environmental Impact and Family Impact sub-dimensions, within the scope of Environmental Impact; It has been revealed that those in the Üsküdar Borsa İstanbul MTAL group have a higher environmental impact than the Mithatpaşa MTAL and Cumhuriyet MTAL schools. Within the scope of Family Effect; It has been revealed that those in Üsküdar Borsa İstanbul MTAL group have higher family influence than Mithatpaşa MTAL and Cumhuriyet MTAL schools. When the factors affecting the choice of profession were analyzed specific to the Graphics Department, a significant difference was found only in the sub-dimension of Interest in the Profession. Post hoc analyzes of LSD were conducted to find out which high school is more interested in the profession within this sub-dimension. According to the results of the post hoc analysis, it has been revealed that those who have the graphic field of Üsküdar Borsa İstanbul MTAL high school have a higher interest in graphics than those who have the graphic field of Cumhuriyet MTAL and Mithatpaşa MTAL high school.

Key Words : Choosing a Profession, Graphic Branch, Choosing a Field, Vocational Training

Page Number : xvi+117

Supervisor : Dr. Lecturer Nuran SAY

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLO LAR LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	4
Alt Amaçlar.....	4
Araştırmanın Önemi.....	5
Sayıtlar.....	6
Sınırlılıklar.....	6
Tanımlar	7
BÖLÜM II	8
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
BÖLÜM III	14
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	14
Meslek Olgusu ve Meslekle İlgili Kavramlar	14
Meslek Kavramı	14
Mesleklerin Gelişimi	15

Meslek Seçimi ve Bireyin yaşamındaki yeri ve önemi	17
Meslek Seçimi Açısından Kendini Tanıma	19
Mesleki Olgunluk	21
Meslek ve Bölüm Seçimini Etkileyen Faktörler	23
<i>Mesleğe İlgisi</i>	25
<i>İş Avantajları</i>	26
<i>Bireysel yetenekler</i>	27
<i>Aile Etkisi</i>	29
<i>Çevre etkisi</i>	31
Mesleki Gelişim Kuramları	34
<i>Isaacson' a göre mesleki gelişim</i>	34
<i>Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim</i>	35
<i>Super'a Göre Mesleki Gelişim</i>	36
<i>Holland'a Göre Mesleki Gelişim</i>	38
<i>Roe'nun Meslek Gelişim Kuramı</i>	39
<i>Gottfredson'un Mesleki Gelişim Kuramı</i>	40
Mesleki Rehberlik	41
Mesleki Eğitim	43
<i>Dünya'da Mesleki Eğitim</i>	43
<i>Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretim</i>	45
<i>Türkiye'de Mesleki Eğitim Tarihçesi</i>	45
<i>Türkiye'de Mesleki Eğitimin</i>	49
<i>Mesleki Teknik Ortaöğretimde Alan ve Dala Geçiş</i>	51
<i>Grafik Tasarım Eğitimi</i>	52
BÖLÜM IV	57
YÖNTEM	57
Araştırmanın Deseni	57
Çalışma Grubu	58
Verilerin Toplanması ve Araçları	58
Verilerin analizi	59

BÖLÜM IV	60
BULGULAR	60
Nicel Bulgular.....	62
Fark Analizleri	63
Okuduğu Alanlara Göre.....	63
Anne Eğitim Durumuna Göre.....	67
Baba Eğitim Durumuna Göre.....	68
Kardeş Sayısına Göre	69
Okuduğu Liseye Göre	71
Yaş Durumuna Göre.....	72
Gelir Durumuna Göre	73
Annenin Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre	74
Babanın Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre.....	74
Annenin Çalışma Durumuna Göre.....	75
Babanın Çalışma Durumuna Göre.....	76
İlişki Analizleri.....	77
Grafik Dalı Analizleri.....	78
Grafik Alan Öğrencilerinin Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi	92
BÖLÜM IV	93
TARTIŞMA	93
BÖLÜM IV	100
SONUÇ VE ÖNERİLER	100
KAYNAKLAR	103
EKLER	114
EK 1. Anket Formu	115

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Demografik Bilgiler	61
Tablo 2. Normallik Varsayımı İçin Değerler	62
Tablo 3. Okuduğu Alanlara Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA Testi	63
Tablo 4. Anne Eğitim Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair ANOVA Testi	67
Tablo 5. Baba Eğitim Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA Testi	68
Tablo 6. Kardeş Sayısı Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA Testi	70
Tablo 7. Okuduğu Liseye göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA testi	71
Tablo 8. Yaş Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA Testi	72
Tablo 9. Gelir durumuna göre mesleki alan tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi dair bağımsız örneklem t-testi.....	73
Tablo 10. Annenin Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair Bağımsız Örneklem T-Testi.....	74
Tablo 11. Babanın Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair Bağımsız Örneklem T-Testi.....	75

Tablo 12. <i>Annenin Çalışma Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair Bağımsız Örneklem T-Testi</i>	76
Tablo 13. <i>Babanın Çalışma Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair Bağımsız Örneklem T-Testi</i>	76
Tablo 14. <i>Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları</i>	77
Tablo 15. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin Mesleğe İlgili Düzeyleri</i>	78
Tablo 16. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu mesleğe ilgim vardır” Cevapları</i>	78
Tablo 17. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu meslek hayalimdeki/idealimdeki meslektir.” Cevapları</i>	78
Tablo 18. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu mesleği yapmanın beni mutlu edeceğini düşünüyorum. .” Cevapları</i>	78
Tablo 19. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Meslek lisesindeki meslek alanımı isteyerek seçtim.” Cevapları</i>	79
Tablo 20. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Meslek lisesini isteyerek seçtim.” Cevapları</i>	79
Tablo 21. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği ahlaki değer ve inançlarıma uygun olduğu için seçtim.” Cevapları</i>	79
Tablo 22. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin İş Avantajları Düzeyleri</i>	80
Tablo 23. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mezun olduğumda kolay iş bulabileceğimi düşünüyorum.” Cevapları</i>	80
Tablo 24. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Sektörün nitelikli işgücü ihtiyacı tercihimde etkili oldu.” Cevapları</i>	80
Tablo 25. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Kazancı yüksek bir meslek olduğunu düşünüyorum.” Cevapları</i>	81
Tablo 26. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Kariyer yapmaya imkan tanıdığını düşünüyorum.” Cevapları</i>	81
Tablo 27. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Seçtiğim mesleğin gelecekte de önemini ve geçerliliğini koruyacağını düşünüyorum.” Cevapları</i>	81

Tablo 28. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Başka mesleklere girmemi kolaylaştıracak bilgi ve beceriyi kazandıracağını düşünüyorum.” Cevapları</i>	81
Tablo 29. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu mesleğin kendimi geliştirmemde faydası olacağını düşünüyorum.” Cevapları</i>	82
Tablo 30. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Toplumda saygınlığı olan bir meslek olduğunu düşünüyorum.” Cevapları</i>	82
Tablo 31. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu mesleğin esnek çalışma koşulları tercihimde etkili oldu. ” Cevapları</i>	82
Tablo 32. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Geleceğe dair güvence veren bir meslek olmasından dolayı tercih ettim. ” Cevapları</i>	82
Tablo 33. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğe talep oranı mesleği tercih etmem de etkili oldu. ” Cevapları</i>	83
Tablo 34. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğin çalışma saatleri mesleği tercih etmemde etkili oldu. ” Cevapları</i>	83
Tablo 35. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğin çalışma ortamı mesleği tercih etmemde etkili oldu. ” Cevapları</i>	83
Tablo 36. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin Çaresizlik Düzeyleri</i>	83
Tablo 37. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Liseyi bitirmiş olmak için tercih ettim. ” Cevapları</i>	84
Tablo 38. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bir mesleğim olması için tercih ettim. ” Cevapları</i>	84
Tablo 39. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Puanım bu alana yettiği için tercih ettim. ” Cevapları</i>	84
Tablo 40. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Okulda ilgi alanıma giren bölüm olmamasından dolayı tercih ettim. ” Cevapları</i>	84
Tablo 41. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin Bireysel Yetenekler Düzeyleri</i>	85
Tablo 42. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Teknolojiyi ve güncel gelişmeleri takip etmem tercihimde etkili oldu. ” Cevapları</i>	85

Tablo 43. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğin Gerektirdiği Özellikleri taşıyor olmam tercihimde etkili oldu. ” Cevapları</i>	85
Tablo 44. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “İnsanlarla iletişim kurmayı seviyorum. ” Cevapları</i>	85
Tablo 45. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “İnsanlara yardım etmeyi, onların sorunlarını çözmeyi seviyorum. ” Cevapları</i>	85
Tablo 46. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “İkna yeteneğim olduğunu düşünüyorum. ” Cevapları.....</i>	86
Tablo 47. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin Çevre Etkisi Düzeyleri.....</i>	86
Tablo 48. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde sektör çalışanlarının tavsiyeleri etkili oldu. ” Cevapları</i>	86
Tablo 49. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde arkadaş çevremın etkisi oldu. ” Cevapları.....</i>	86
Tablo 50. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde rehberlik öğretmenimin etkisi oldu. ” Cevapları</i>	87
Tablo 51. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde alan tanıtım çalışmalarının (video, sunum, fuar, online toplantılar vb.) etkisi oldu. ” Cevapları</i>	87
Tablo 52. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde mesleğe ait eğitimin kolay olması etkili oldu. ” Cevapları</i>	87
Tablo 53. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğin eğitim sürecinin eğlenceli olması. ” Cevapları.....</i>	87
Tablo 54. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde mesleğin cinsiyetime uygun olduğu düşüncesi etkili oldu. ” Cevapları</i>	88
Tablo 55. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde mesleği öğreten öğretmenlerin cinsiyeti etkili oldu. ” Cevapları</i>	88
Tablo 56. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde medya (reklamlar, televizyon dizileri ve programları) etkili oldu. ” Cevapları</i>	88

Tablo 57. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğe ait eğitimin ucuz olması mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları</i>	88
Tablo 58. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Meslek lisesi mezunları mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları</i>	89
Tablo 59. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin Aile Etkisi Düzeyleri</i>	89
Tablo 60. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailem tarafından mesleğe dair bilgilendirilmem mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları</i>	89
Tablo 61. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailemin beklentileri mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları</i>	89
Tablo 62. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailemin sosyoekonomik durumu mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları</i>	90
Tablo 63. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailemin değer ve inançları mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları</i>	90
Tablo 64. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği ailem istediği için seçtim. ” Cevapları</i>	90
Tablo 65. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği aile mesleği olduğu için seçtim. ” Cevapları</i>	90
Tablo 66. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailem mesleğe yönlendirdi fakat seçimi bana bıraktı. ” Cevapları</i>	90
Tablo 67. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailem onları utandırmayacak kariyer kararları vermemi bekler. ” Cevapları</i>	91
Tablo 68. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailem onların isteklerine uygun bir meslek seçmemi bekler. ” Cevapları</i>	91
Tablo 69. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailemin bana dair kariyer beklentileri cinsiyetime dayanmaktadır. ” Cevapları</i>	91
Tablo 70. <i>Grafik Dalı Öğrencilerinin “Eğer mesleki hayatımda güç bir durumla karşılaşırsam, ailem beni maddi olarak destekler. ” Cevapları</i>	91
Tablo 71. <i>Grafik alan öğrencilerinin mesleki alan tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi için ANOVA testi</i>	92

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımları başlıkları yer almaktadır.

Problem Durumu

İnsan, doğumdan ölüme kadar geçirdiği süreçte Maslow (1943)'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst kademesi olan kendini gerçekleştirme basamağına ulaşabilmek için çabalayıp durmaktadır (Maslow, 1943). Mücadele eden insan kendini gerçekleştirme süreci içerisinde bazen temel ihtiyaçlarını, güvenlik gereksinimlerini bazen de ait olma, sevgi ve saygınlık ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Mesleğin, bireyin çevreden saygı görmesinde, toplumda yer edinmesinde katkısı vardır (Kuzgun, 2000).

Bireyin, yaşam yolunda önüne çıkan ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için kendine uygun yönü tercih etmesi gerekir. Meslek tercihi de kendini gerçekleştirme sürecini etkileyen önemli kararlardan birisidir. Vurucu (2010)'ya göre de meslek seçiminin yaşam çizgisinde göz ardı edilemeyecek bir etkisi vardır. Diğer bir deyişle bireyin yaşamını birçok noktada etkileyen önemli bir karardır. Bu seçim anlık verilen karardan ziyade birbirini etkileyen faktörlerin içinde bulunduğu bir süreçtir (Kuzgun, 2000). Örneğin; gelir durumunuz buna

bağlı olarak sağlık durumunuz, görünüşünüz, yaşadığınız çevre, arkadaş ortamınız, eş seçiminiz, statünüz...

Ayrıca bireylerin kendilerine uygun meslek seçmeleri sadece ihtiyaçlarının karşılanması yanı sıra toplum içinde insan gücünün planlanması gibi pek çok alanda önem arz etmektedir (Öncü,1995). Meslek seçiminde verilmiş kararı değiştirmek hem insanı yorar hem de kişinin vakit kaybetmesine neden olur. Tekrar meslek değişim kararı vermek imkânsız olabilmektedir. Bu nedenlerle meslek seçimi yapılırken ayrıntılı düşünülerek karar verilmesi gerekmektedir. Vurucu, 2010 yılında yaptığı araştırmada böyle bir duruma düşmemek için meslek seçiminden önce bireyin kendini iyi tanıması ve bazı sorulara cevap verebilmesi gerektiğini belirtmiştir:

- “Seçtiğim mesleğe yeteneklerim uygun mu? Yeteneklerim bu mesleğin gerektirdiği beceriler ile benzerlik gösteriyor mu?
- İlgi alanlarım bu mesleğin gerektirdiği ilgi alanlarıyla çakışıyor mu?
- Seçtiğim mesleğin çalışma koşulları nasıl? Kapalı bir mekânda mı yoksa açık havada mı çalışma gerektiriyor?
- Büyük bir şehirde mi, küçük bir şehirde mi yaşamak istiyorum?
- Emin bir iş mi istiyorum, yoksa risk almaya hazır mıyım?
- Ücret durumu nasıl? İlerleme olanakları mevcut mu?
- Seçim yapılmış olan meslekte yetişmiş elemana olan ihtiyaç ne kadar? Mesleğin gerektirdiği eğitimi aldıktan sonra iş bulmak kolay mı?”

Sevgi, saygı, bir gruba ait olmak gibi ihtiyaçların karşılanması, yaşamı boyunca daha mutlu, huzurlu adımlar atabilmesi için bireyin ilgi ve yetenekleri ile seçeceği meslek alanının gerektirdiği yeterlilikler birbirini tamamlamalıdır. Bu nedenle kişi kendisinin ve seçeceği mesleğin gerektirdiği ilgi ve yeteneklerden haberdar olup, aradaki farkı göz önünde bulundurmalıdır (Vurucu, 2010). Seçilen mesleğin çalışma şartları, ücret durumu,

okul sonrası iş bulabilme oranı da meslek alan tercihini yaparken dikkat edilmesi gereken konular arasında yer almaktadır.

Lisede, üniversiteye hazırlık aşamasında olan öğrenciler için bu süreç büyük önem kazanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının Mesleki Teknik Eğitimi Yönetmeliği'ne göre meslek lisesi öğrencileri, 9. sınıf sonunda alan seçimlerini yapmaktadırlar. Dünyada hızla gelişen bilim ve teknoloji, mesleklerin çeşitlenmesinde, değişmesinde ve yenilerinin eklenmesinde etkili olmaktadır. Daha önce adı duyulmayan pek çok meslek ortaya çıkarken, var olan mesleklerden bazıları da üzerlerindeki ilgiyi kaybetmektedir. Çalışana doymuş, eleman ihtiyacı duymayan meslek alanlarının hantallaşan etkisi toplumun geniş kesimlerde hissedilmektedir. Mesleklerin geçirdiği bu evrilme karşısında öğrenciler de bilinmezlik içinde geleceği el yordamıyla şekillendirmeye çalışırken kendileri için doğru kararı vermek oldukça zorlaşmıştır. Geleceğimiz olan gençlerin kariyer planlaması yaparken sağlıklı karar vermelerini sağlamak için meslekî alan seçimini etkileyen faktörlerin belirlenerek rehberlik faaliyetlerinin planlanması gerekmektedir.

Grafik kelimesinin sözlük anlamı “biçim, desen, çizgilerle gösterme” demektir. Bu sözcüğün kökünde bulunan “graf” yazı, kayıt, yazan, çizen, kaydeden sözcüğünden alıntıdır. Eski Yunanca graphē; "sivri bir uçla hakketme, çizim, yazım sözcüğünden alıntıdır. Ayrıca grafik sözcüğünün kullanım alanı çok geniştir ve” graf” ile biten tüm alanlar grafik sanatlarını tanımlar. Örneğin; fotoğraf, serigraf, litograf (Tepecik, 2002). Ketizmen(2013)'e göre grafik, bir anlatım ve mesaj verme sanatıdır; bu nedenle de her daim rağbet görmektedir. Bilgi ve iletişim çağında tasarım, tanıtım ve reklam, ekonomi ve endüstrinin ayrılmaz öğeleri ve itici güçtür ve bu durum, bu sektörlerle yönelik insan gücü yetiştiren grafik sanatları eğitimini ülke kalkınması için daha da önemli kılmaktadır. (Önal & Akpınar, 2007)

Araştırmanın Amacı

9. sınıf Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi kız öğrencilerinin meslek seçimlerinde etkili olan faktörler; mesleğe ilgi, iş avantajları, çevre etkisi, aile etkisi, çaresizlik, bireysel yetenekler ana başlıkları altında incelenecek ve bu faktörlerin grafik dalına olan tercih oranı ile ilişkisi araştırılacaktır.

Alt Amaçlar

Öğrencinin mesleğe ilgi alanında; bu mesleğe ilgim var mı? Hayalimdeki/ideelimdeki meslek midir? Bu mesleği yaparken mutlu olacak mıyım? Meslek lisesindeki meslek alanını isteyerek mi seçtim? Meslek lisesini isteyerek mi seçtim? Mesleğin mensuplarına olan hayranlığımdan dolayı mı seçtim? Mesleği ahlakî değer ve inançlarıma uygun olduğu için mi seçtim? sorularına cevap aranacaktır.

İş Avantajları; Kolay iş bulabilme, sektörün iş gücü ihtiyacının olması, kazancı yüksek bir meslek olması, kariyer yapmaya imkân tanınması, mesleğin gelecekte de önemli ve geçerli bir meslek olması, başka mesleklere girmeyi kolaylaştıracak bilgi ve beceriyi kazandırması, kişisel gelişime olan katkısı, toplumda saygınlığı olan bir meslek olması, esnek çalışma koşulları olması, çalışma ortamı gibi faktörlerin meslek seçimine etkisi belirlenecektir.

Çaresizlik; “Liseyi bitirmiş olmak, bir mesleğim olması için, puanım bu alana yettiği için, okulda ilgi alanıma giren bölüm olmamasından dolayı” gibi düşüncelerin etkisi belirlenecektir.

Bireysel Yetenekler; “Teknolojiyi ve güncel gelişmeleri takip etmem, mesleğin gerektirdiği özellikleri taşıyor olmam, insanlarla iletişim kurmayı seviyor olmam, insanlara yardım etmeyi, onların sorunlarını çözmeyi seviyor olmam, ikna yeteneğimin olması, mesleğin sosyal beceri gerektirmesi, Mesleğin kişilik özelliklerime uygun olması” gibi düşüncelerin meslek seçimine olan etkisi arasındaki ilişki tespit edilecektir.

Çevre Etkisi; “Sektör çalışanlarının tavsiyelerinin etkisi, arkadaş çevremin etkisi, rehberlik öğretmenimin etkisi, rehberlik servisi tarafından bana uygulanan test sonuçlarının etkisi, alan tanıtım çalışmalarının etkisi, mesleğe ait eğitimin kolay olmasının etkisi, eğitim sürecinin eğlenceli olmasının etkisi, mesleğin cinsiyetime uygun olduğu düşüncesinin etkisi, mesleği öğreten öğretmenlerin cinsiyetinin etkisi, medyanın (reklamlar, televizyon dizileri ve programları) etkisi, mesleğe ait eğitimin ucuz olmasının etkisi” gibi düşüncelerin meslek lisesi mezunlarının mesleği seçmedeki etkisi araştırılacaktır.

Aile Etkisi; “Ailem tarafından mesleğe dair bilgilendirilmem, aile mesleği olduğu için, ailemin beklentileri, ailemin sosyo-ekonomik durumu, ailemin değer ve inançları” gibi düşüncelerin meslek seçimine etkisi araştırılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Lise yılları meslek seçiminde kritik yıllar olarak değerlendirilir. Meslek seçimi bireyin nasıl bir meslekte çalışmak istediğini belirlemesinin yanı sıra, ömrü boyunca nasıl yaşayacağını da önemli derecede etkileyen bir karardır.

Bu çalışmada özellikle meslek lisesindeki kız öğrencilerinin meslekî alan seçimini etkileyen faktörlerin belirlenerek ilgi, yetenek, kişilik özelliklerinin dikkate alınarak yönlendirilmesi üzerinde durulacaktır. Öğrencilerin kendini ve seçmek istedikleri mesleği tanıyarak seçim yapması önemlidir. Bu süreçte velilerin ve öğrencilerin bilinçlendirilmesi için yapılacak olan rehberlik faaliyetlerinin planlanmasına büyük önem verilmelidir. Çünkü öğrencilerimizin sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmesi, sonrasında her bireyin etkileşim içerisinde olduğu toplum için ve ülkemizin geleceği için önemlidir. Yanlış karar vermenin zaman yönünden ve ekonomik yönden önemli sonuçları vardır.

Bu çalışmada elde edilecek bulgularla maddi ve manevi geleceğimiz olan meslek lisesi öğrencilerinin, kendileri için doğru mesleği seçmeleri yönünde bir yol açmak; alan tercihleri aşamasında akıllarında soru işaretleri bırakan aksaklıklar ile ilgili çözüm yollarının belirlenmesi planlanmaktadır.

Ayrıca günümüzde kız çocuklarının okuması ve meslek sahibi olması ve MTAL’de kız öğrencilerine uygulanacağı için çok önemlidir. Literatür araştırmasında meslek seçimi konusunda meslek liselerinde 9. sınıf öğrencilerinin alan seçimi ve Grafik dalı ile ilişkisine yönelik bir araştırmaya rastlanılmadığı için bu araştırmanın yapılması önem arz etmektedir.

Ortaya çıkacak sonuçlar ile meslek liselerinde alan tercihi aşamasında olan öğrencilere daha verimli rehberlik hizmetlerinin planlanmasına katkı sağlaması açısından önemli bir araştırmadır. Millî Eğitim Bakanlığınca yapılacak olan mesleki yönlendirme çalışmalarının düzenlenmesi açısından bu araştırmanın sonuçları önemlidir.

Sayıtlar

Bu araştırmada meslek seçimini etkileyen faktörleri belirlemede kullanılan ölçme araçları belirlenen amaca ulaşmak için yeterlidir.

Araştırmaya katılan 9. sınıf meslek lisesi öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevaplar, onların gerçek düşüncelerini yansıtmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı; İstanbul ili, Üsküdar ilçesi meslek liseleri ile sınırlıdır.

Araştırma, örneklem içerisindeki meslek lisesi öğrencilerinin görüşleri ile sınırlıdır.

Araştırma tüm dünyada yaşanan COVID-19pandemisi dolayısıyla sadece Üsküdar İMKB MTAL, Mithatpaşa MTAL, Cumhuriyet MTAL, 2019-2020 eğitim öğretim yılı, 9. sınıf öğrencilerini kapsar.

Bu araştırmada kullanılan anket ve ölçme aracıyla sınırlıdır.

Araştırma, genel amaç ve bu amaç doğrultusunda oluşturulan alt amaçlarla sınırlıdır.

Tanımlar

Meslek: “Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek, karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iştir” Türk Dil Kurumu (2014).

Meslek seçimi: İlgi alanına giren meslekler arasından, girme olasılığı en fazla olana yönelmesidir (Kuzgun, 1983).

Mesleki rehberlik: Eryetiş (2016)’e göre mesleki rehberlik, eğitim faaliyetlerinin en üst düzeyde gerçekleştiği ve bir forma dönüştüğü durumdur.

Mesleki İlgi: İlgi, belirli eylemlere isteyerek yönelmeyi, bu faaliyetleri zor şartlar altında diğer faaliyetlere tercih etmeyi ve bu faaliyetleri yaparken yorgun hissedip ve sıkılmak yerine dinlenip devam etmeyi tercih ettiğimiz içsel bir teşviktir (Kuzgun, 2000).

Mesleki eğitim: Bireyin yaşamını sürdürebilmek için toplumda geçerli olan bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve uygulama becerilerini kazandırmak (Alkan ve diğerleri, 1998; Egin, 2000).

Grafik tasarım: Ketizmen (2013)’e göre grafik, bir anlatım ve mesaj verme sanatıdır. Grafik tasarım, görsel bir iletişim sanatı olarak değerlendirilmektedir. Becer (1999)’e göre grafik tasarım “Birincil amacı bir mesajı alıcıya ulaştırmak, bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktadır”.

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Jonston, Mckeown, ve Mcewen, (1999) öğretmenlik mesleğinin kariyer olarak seçimini, erkek ve bayan öğrencilerin bakış açısıyla değerlendirdiği araştırmasında çocuklarla çalışma, algılanan iş memnuniyeti, mesleğin topluma katkısı, iş güvencesi, maaş, tatil imkanları, aile onayı ve mevki gibi faktörlerin bu meslek seçiminde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Akbayır (2002) ise, öğretmenlik mesleğine yönelmede ailenin rolü konusunu ele aldığı araştırmada ailenin mesleğe yönelmede ve meslek seçimindeki etkisi görülürken öğretmenlik mesleğini seçen öğrencilerin anne ve babalarının gelir düzeylerinin orta, eğitim düzeylerinin düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Vurucu (2010), öğrencilerin meslek seçiminde ailelerinin sosyo-ekonomik yapısının, beklentisinin ve öğrencilere yönelik düşüncelerinin, arkadaşlarının ve çevrenin etkili olduğunu belirtilirken ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmının meslek lisesini ve meslek dallarını isteyerek seçtiğini de eklemiştir. Taş (2012) Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde öğrenim gören öğrencilerin tercih nedenlerini incelemiştir. Araştırmasındaki başlıklar; öğretmenlik mesleğini sevdiği için, yaşadığı şehre yakın olduğu için, ailesi istediği için, açıkta kalmamak için, ekonomik sebeplerden dolayı, tercih hatası ve puanı bu alana yettiği içindir (Watt vd. 2012). Avustralya, Amerika, Almanya ve İsveç'ten örneklerle bireylerin öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinin nedenlerini incelemişlerdir. İş güvencesi, aileye daha fazla zaman ayırma, sosyal yardım

değeri, çocuklarla/ergenlerle çalışma, tavsiyeler ve maaş gibi faktörler uluslararası karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Almanya’da Kiel Üniversitesinde öğretmenlik eğitimi alan öğrenciler üzerinde meslek seçimi üzerine yapılan araştırmada, öğrencilerin, öğretmen eğitimi seçiminde odaklandığı faktörler yedi grupta sınıflandırılmıştır: eğitim alanına ilgi duyma, öğretmenlik mesleğine ilgi duyma, aileye daha fazla zaman ayırma, finansal boyut, özgüven, düşük zorluk seviyesi ve sosyal etkiler (Paulick vd. 2013). Kılıç (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre psikolog olmayı seçen bireylerin meslek seçiminde ailenin etkisinin -kısmen de olsa- var olduğunun sonucuna ulaşılmıştır. Alper ve Özdemir tarafından (2004) yapılan araştırmada, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesini kazanan öğrencilerin bazı sosyo-demografik özelliklerini, bu öğrencilerin tıp eğitimi tercih etme nedenlerinin ve tıp mesleğinden beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Analizde, öğrencilerin %88,9’ unun gönüllü olarak tıp fakültesine girdiği, %83,8’ inin kendilerine seçme şansı verilirse tıp fakültesini tekrar seçeceği sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin %58,8’ i tıpta uzmanlık sınavını hemen geçmek istediklerini, %29,6’ sı maddi kazancın mesleki özellikler açısından çok önemli olduğunu belirtmiştir. Genç vd (2007), İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörleri incelemiş, hastalara yardım arzusunun, okulda başarılı öğrenci olmanın, tıba ilgi duymanın, hekimliğin saygın meslek olduğunu düşünmenin ve tıba yeteneği olduğunu düşünmenin en önemli faktörler olduğu sonucuna varmışlardır. McCabe vd (2005) tarafından yapılan çalışmada insanlara yardımcı olma, işe ilgi duyma, insanlarla yakın ilişki içinde çalışma, iş güvencesi, seyahat imkanları, esnek çalışma saatleri, iş ortamından memnun olma, heyecan verici bir iş olması ve maaş gibi faktörlerin, hemşirelik öğrencilerinin meslek seçiminde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. İrlanda Yükseköğretim Enstitüsü hemşirelik programını tercih eden öğrencilerin bu mesleği kariyer olarak seçme nedenlerinin incelendiği araştırmada bu programın hiçbir öğrencinin ilk tercihi olmadığı ancak tüm öğrencilerin sağlık alanında kariyer yapmayı düşündükleri sonucuna varılmıştır; aile ve arkadaş çevresinin meslek seçimi üzerinde etkili olduğu saptanmıştır (Mooney vd. 2008). Mızrak ve Şenel (2011) tekstil konfeksiyon programının seçimini etkileyen

faktörlerin, programa talep oranının belirlenmesinin amaçlandığı araştırmada mesleğe ilginin, iş alanlarının, ailenin, yakın-uzak çevrenin öğrencilerin bu alanı seçmelerinde etkili olduğu sonucuna varırken öğrencilerin anne-babalarının mesleklerinin, gelir düzeylerinin de etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Çelik ve Üzmez (2014) çağrı merkezi hizmetleri mesleğini seçen üniversite öğrencilerinin bu mesleği tercih etme nedenlerini, bilinç düzeyini ölçmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada mesleği seçen kadın oranının erkeklere oranla yüksek olduğu, öğrencilerin okul veya dersane öğretmenlerinin mesleği seçmelerinde etkili olduğu kadar mesleği seçmenin tamamen kendi tercihi olduğu saptanırken literatürden farklı olarak meslek seçiminde ailenin etkisinin oldukça düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırma, öğrencilerin bu mesleğin hayallerindeki meslek olmadığını belirtirken bu mesleğe ilgi duyduklarını, mesleğin kendilerini mutlu edebileceğini düşündüklerini belirtmiştir ve öğrencilerin bu mesleğin taşıdığı kariyer, ücret ve kişisel gelişim gibi iş avantajlarının ve gerektirdiği yeteneklerin bilincinde olduğu saptanmıştır. Benzer bir şekilde, Dinç (2008) yüksek kazanç, sorumluluk beklentisi, kariyer beklentisi, mesleki bilgi ve becerisi, mesleki tecrübe ile sosyal statü beklentisinden oluşan beş temel faktörün muhasebe mesleğini seçmede önemli olduğunu, aile çevresi, eğitim çevresi faktörlerinin ise meslek yüksekokulu muhasebe programı öğrencilerinin muhasebe mesleğini seçmelerinde önemli olmadığını belirtmiştir. Nalbantoğlu Yılmaz (2017), başta mesleğe duyulan ilgi olmak üzere üniversite sınavından alınacak puanın, bireysel yeteneklerinin, iş bulma kolaylığının, mesleğin toplumsal saygınlığının, mesleğin maddi kazanç durumunun, aile etkisinin, mesleğe ait eğitimin kolay olmasının ve çevre etkisinin öğrencilerin mesleki seçimlerini etkilediğini tespit etmiştir. Tunç vd., (2007), özel eğitim kurumlarının öğrencilerin bölüm tercihlerini belirlemede etkili olduğunu ve okudukları okulun etkisinin sınırlı olduğunu belirlemiştir. Erdem ve Kayran (2013) öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörleri iş avantajları, aile ve çevre etkisi, kişisel özellikler, mesleki tecrübe, kariyer beklentisi, eğitim çevresi ve çaresizlik olarak tespit etmiştir. Sarıkaya ve Khorshid (2009) üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen faktörleri incelemiş ve öğrencilerin aldığı puanın, puan türünün,

tercih sırasının, anne eğitim düzeyinin ve mesleğinin önemini belirtirlerken öğrencilerin % 41.6'sının meslekle ilgili olumlu görüşleri nedeniyle, %34.4'ünün çaresizlik nedeniyle ve açıkta kalmamak için, %39.6'sının mesleğin avantajlı olduğu düşüncesiyle ve %33.5'inin başkalarının önerileriyle mesleklerini seçtiklerini saptamışlardır. Korkut-Owen vd., (2011) üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü seçme nedenleri olarak alana duyulan ilginin, alınan puanın o bölüme yetmesinin, alanın kişilik özelliklerine uygunluğunun, iş bulma oranının yüksekliğinin öncelikli olduğunu saptamıştır. Hamamcı vd., (2013) tarafından yapılan araştırmanın sonucuna göre, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun meslek seçim kararını kendilerinin verdiklerine, kendi kararlarına güvendiklerini bulunmuştur. Genel olarak öğrencilerin meslekî ve eğitsel kararlarında baba, anne, kitap, dergi ve okullardaki öğretmenlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin kararlarında arkadaş etkisin fazla olduğu görülmüştür. Karaman vd., (2018) Uşak Üniversitesi Banaz Meslek Yüksekokulunda I. ve II. sınıf İç Mekân Tasarımı programında öğrenim gören 72 öğrenciyle yaptıkları çalışmada; öğrencilerin meslek tercihlerinde kendi isteklerinin, mesleğin iş bulma olanağının ve ideallerindeki meslek olmasının göz önünde bulundurulduğu saptanmıştır.

Lise öğrencileri üzerinde yapılan diğer çalışmada; Öztemel (2013)'in aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek ve cinsiyetin etkisi ile birlikte lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığı incelemiştir. Aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça karar verme güçlüklerinin azaldığını; arkadaştan algılanan sosyal destek arttıkça kariyerlerine karar verme güçlüklerinin de paralelinde arttığını tespit etmiştir. Diğer bir şekilde Akkoç (2012), lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada, meslekî kararsızlığın, üniversite eğitimi, akran denkliği ve iş denemesi, kariyer inançları ile pozitif yönde; içsel tatmin, sorumluluk, iş hayatına yönelim, iş denemesi, belirsizlik karşısında vazgeçmeme, risk alma ve çalışma kariyer inançları ile negatif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Yaş değişkenine göre meslekî kararsızlığın sonuçlarının değiştiği de görülmüştür. Atılı ve Gür (2019), Malatya'da yaptıkları çalışmalarında gelirin iyi olması, mutluluk getirmesi, kolay olması ideal meslek için

aranan özellikler olduğunu bulmuştur. Meslek seçimlerini etkileyen en önemli belirleyiciler; kendileri, anne-baba, okuldaki öğretmenleri ve okul rehber öğretmenleri olarak tespit edilmiştir. Yılmaz (2019) çalışmasında; lise öğrencilerinin meslekî kararsızlıklarını cinsiyetin, sınıf düzeyinin, okul türünün, kariyer denetim odağı ve alt boyutlarının, akılcı olmayan inançlarının ne kadar yordadığını araştırmıştır. Araştırmada cinsiyete göre meslekî kararsızlıkların farklılaşmadığına, kararsızlığın sınıf düzeyleri düştükçe arttığına, anadolu lisesi ve fen lisesi öğrencilerinin meslekî kararsızlığının imam hatip lisesi öğrencilerinden düşük olduğuna, kariyer denetim odağı puanlarının (iç ve dış denetim) cinsiyete göre ve okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığına, cinsiyetine ve okul türüne göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların anlamlı bir farklılık göstermediğine ulaşılmıştır. Aydemir (2017)'in de yine lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada cinsiyet değişkenine bağlı olarak öğrencilerin meslekî karar düzeylerinde anlamlı bir bağlantı olduğunu ve kız öğrencilerin erkeklerden daha çok meslek seçiminde kararsızlık yaşadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca bireyin kendini tanıması, meslekî alan bilgisi yetersizliği ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç puanları arasında cinsiyetlere göre önemli bir farklılık gözlenirken içsel çatışma, dışsal çatışma puanları ve toplam puanlarında bir farklılık görülmemiştir. Kız öğrencilerin kendini yeterince tanımama, meslek/alan bilgisi eksikliği ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç puanlarının, erkek öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Özel liselerde yapılan çalışmalardan Ulaş ve diğerlerinin (2017) yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin profesyonel yardım alarak meslek seçimi yaptığı görülmüştür. Meslek seçiminde bireysel etmenlerin, öğrencinin hayallerine uygun olması, mesleğe ilişkin faaliyetlerden zevk alınacağına düşünülmesi, mesleğin kişilik özelliklerine uygun olması ve mesleğin kariyerde yükselmeye uygun olması değişkenlerin etkileri ortaya koyulmaktadır. Tekin (2019) yaptığı saha araştırmasında öğrencilerin meslekî bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı, ailenin, okul puanının, yükseköğrenime geçiş gibi değişkenlerin etkisiyle tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca meslek liselerinin sektörün ara eleman ihtiyacını karşılayacağı düşünülürse bireylerin mesleğini seçerken gelecek ve kariyere

odaklanarak değil de dışsal faktörlerden etkilenecek bu okulları tercih ettikleri gözlenmiştir. Gezer (2010) meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun çalışma saatlerinin aile yaşantısını etkilemeyeceği, resmî tatillerde çalışmayacağı, saygı duyulan, cinsiyetlerine uygun, sürekli yükselebilecekleri, severek yapabilecekleri meslekleri tercih ettikleri bulgularına ulaşmıştır. Çalışkan (2015), endüstri meslek liselerinde yaptığı araştırmasında öğrencilerinin meslekî olgunluk puanları ile aile, arkadaş, öğretmenlerden alınan sosyal destek arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Meslek lisesi öğrencilerinin meslekî olgunluk düzeylerin düşük olduğu görülmüştür. Fidan ve Nas (2019), denizcilik meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçim yeterliliğini, meslek seçimlerini etkileyen faktörleri bulmak için yaptıkları araştırmada denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimlerinde kendi isteklerinin (%57), ailelerinin (%22), öğretmenlerinin (%9,4) yaptığı yönlendirmelerin etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Yazıcıoğlu'nun (2008) çalışmasında cinsiyet, anne-baba mesleği, anne-baba eğitim durumu, ailenin ortalama aylık geliri, kardeş sayısı, çalışma ortamı, ailenin öğrencinin okul başarısına ilgisi gibi etkenlerin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslekî karar düzeyinde etkili olduğu bulunmuştur.

Literatürde meslek seçimi konusunda yapılmış araştırmalar incelendiğinde; genel olarak eğitim, sağlık, muhasebe, tekstil gibi sektörlerde araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Bu araştırmalarda işe ilgi duyma, meslekî bilgi ve beceriye sahip olma, iş bulma imkânı, iş güvencesi, maaş, kariyer imkânı, tatil imkânı, toplumsal saygınlık, kolaylık, okulda başarılı öğrenci olma, hayallerine uyma, cinsiyetine uygunluk, aile, çevre gibi faktörlerin kişilerin meslek seçimi üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak literatürde meslek seçimi konusunda meslek liselerinde 9. sınıf öğrencilerinin alan seçimi ve Grafik-Fotoğraf alanı ile ilişkisine yönelik bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple yapılan bu araştırmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

BÖLÜM III

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Meslek Olgusu ve Meslekle İlgili Kavramlar

Meslek Kavramı

Birçok farklı tanımı olan meslek kavramı Türk Dil Kurumu'nda 'Bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı; bilgi, eğitim veya yaratıcı güç gerektiren etkinlik' olarak tanımlanmıştır (TDK, 1983). Benzer olarak Özgüven (1999) de mesleği 'bir kimsenin yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak için seçtiği sürekli iş ve bireyin kendini gerçekleştirme yolu' olarak tanımlamıştır. Buna destek olarak Kuzgun (2003) da meslekle ilgili olarak bireyin kapasitesini kullanma ile kendini gerçekleştirme yönünü vurgulamıştır. Rogers'a (1951) göre de kişi sahip olduğu özellikler ve mesleğin gerektirdiği özellikler uyum içinde olduğunda kendini gerçekleştirebilir. Başka bir deyişle doğru mesleği bulmak, bireyin kendini gerçekleştirme sürecine önemli bir katkı sağlamaktadır.

Kendini gerçekleştirme süreci içerisinde maddi ve manevi ihtiyaçları karşılamak amacıyla ekonomik kaynak sağlamak önemlidir. Mesleği icra ederken kişinin mutlu olması, yaşamdan zevk alması, çevresi ile uyum içerisinde olması, gereken parayı kazanabilmesi kendini gerçekleştirme sürecinin önemli parçalarıdır. Bu noktada Roe mesleği, kişinin kazanç elde edip etmemesi önemli olmaksızın en çok zaman harcadığı uğraş olarak tanımlarken ekonomik boyutun etkisi üzerinde durmamıştır ve Good da mesleğin sadece hayatı sürdürebilmek için gerekli olan ekonomik boyutunu ele almıştır (Yelken 2008).

Buna ek olarak Uysal (1970) mesleğin tanımında, Roe'nin mesleğin süreklilik ve Good'un da mesleğin ekonomik kazanç çgörüşlerinin bir arada olması gerektiğini vurgulamaktadır. Yaşamı süresince bireyin ihtiyaçlarının karşılanması sürekli-yeterli kazanç getiren meslek ile mümkün kılınmaktadır. Meslek, fiziksel, psikolojik, sosyal yönden dengenin sağlanabilmesi için bu sürecin olmazsa olmazıdır.

Bireylerin her bir kararı kendi yaşamlarını etkilediği gibi iletişimde oldukları her bir varlığı da etkiler. Millî Eğitim Bakanlığı da mesleğin kişinin sadece kendisinin değil, başkalarının da yararlanacağı ve karşılığında kazanç elde edeceği bir faaliyet olduğuna, bu hizmet ve üretim faaliyetleri için meslekî eğitim gerekli olduğunu vurgulanmıştır (MEB,2018). Diğer bir bakış açısı olarak meslek, sadece bireysel değil toplumsal yaşam için de zorunlu bir iş bölümü sonucu ortaya çıkmış sosyal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutları olan bir faaliyettir (Ünal ve Sefer,1999). Benzer olarak Ülkü (1976) mesleği bir yaşam biçimi ve bir dizi sosyal rol olarak ele almıştır. Çeşitli organizasyonlarda benzer pozisyonlarda yapılan işlerin mesleki nitelikte olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bireylerin yaptıkları işlerin, ortak bir özellik kazanarak, organize oldukları ölçüde meslek haline geldiğini belirtmiştir.

Başkal'ın (2009) da vurguladığı gibi mesleğe sadece finansal kazanç açısından bakmak seçilen mesleğin bireysel, toplumsal önemini göz ardı etmek demektir. Çünkü kişinin mesleğini yaparken bireysel ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra toplumsal ihtiyaçlar da karşılanır. Meslek, yeteneklerimize uygun olan, bireysel ve toplumsal olarak fiziksel, psikolojik, sosyal ihtiyaçlarımızı karşılayabilmemizi sağlayan, süreklilik gerektiren organize edilmiş çıktıları olan bir faaliyettir diyebiliriz. Bu faaliyet bireyin yaşayacağı çevreyi, iletişim kuracağı bireyleri, kiminle evleneceği ve çocuklarını nasıl bir çevrede yetiştireceği ile doğrudan ilişkilidir.

Mesleklerin Gelişimi

Meslekler, insanlığın küçük topluluklar halinde yaşadığı dönemlerde de olduğu gibi günümüz kalabalık ve etkileşim halinde olan topluluklarının yaşamlarını sürdürme ve yaşam standartları açısından da önemini her zaman koruyacaktır. Diğer bir deyişle tarihsel

süreç içerisinde avcılık ve toplayıcılık ile hayatını kazanan ilkel toplumlarda da yerleşik hayata geçip tarımla uğraşan, ticaretin, endüstrinin, sanal dünyanın hayatımıza girmesiyle gelişen ve değişen ihtiyaçlarımızı karşılamak için de meslekler her zaman var olacaktır.

Dönemin şartlarına bağlı olarak orta çağ ve günümüz meslek tercihi, ihtiyaçları çok farklıdır. Bu sürece Yelken'in (2008) bakış açısı, Orta çağın hayatı sürdürebilme yöntemleri ile günümüz yöntemleri, ekonomilerin gelişme düzeyleri çok farklıdır; orta çağda tarımsal üretim, el sanatları ve hizmetler ekonominin yapı taşı iken modern toplumda endüstriyel üretim odak noktası oldu. Hizmetler de eğitim, sağlık, eğlence gibi yeni sektörlere evrildi.

Kocacık (2003) insanlık tarihinin toplumsal dünyayı dönüştüren üç önemli aşamadan geçtiğini vurgulamıştır:

1- Yaklaşık yirmi bin yıl önce bazı avcı ve toplayıcı gruplar yaşamlarını sürdürebilmek için evcilleştirilmiş hayvanları yetiştirerek belirli toprak parçalarını ekmeye başladılar. Savaşı da besleyen tek tanrılı dinler, egemen ideolojidi. Tarım devrimiyle yerleşik düzene geçilmesi, toprağın önemiyle feodal yönetimi egemen kılmıştır.

2- İkinci dönüşüm aşaması, insanların hayatlarını kolaylaştıran araçları etkileyen teknolojik değişimleri sağlayan sanayi (endüstri) devrimiyle başlamıştır.

3- İnsan hakları yani demokrasi, üçüncü büyük teknolojik devrimi olan İletişim-Bilişim Devrimi'nin özüdür. İlerleyen teknoloji insanın özgürleşmesine de köleleşmesine de yol açabilecektir. Bilgisayar, iletişim, elektronik araçlar, elektronik haberleşme, reklâm, eğitim, iletişimi geliştirme araştırmaları ve hizmetleri, sigortacılık, danışmanlık, araştırma-geliştirme firmaları bilgi sektörünün ürünü olan mallar arasında yer almaktaydı. Yeni teknoloji ilk olarak üretim sürecinde yani ekonomide kullanılması yeni iş bölümü ve uzmanlaşmalara neden olur, yeni meslekler doğar.

Teknolojinin gelişerek meslekleri, sosyal tabakaları oluşturması toplumsal mücadeleyi tetikler. Bu gelişmelere en dirençli olan kültürel yapıdır. Çünkü değer, anlayış ve

geleneklere bağılıktan kolayca kopulamaz. Teknolojik gelişmelerin, toplumlara olan etkisi de o toplumun yapısal özellikleri doğrultusunda şekillenir. Örneğin, sanayi toplumunda üretim yapabilme bilgisi yeterliyken bilgi toplumunda teknolojik üretim bilgisine ihtiyaç duyulmuştur. Hayatı devam ettirebilmek için teknoloji ile sosyal ortamda, aile hayatında, eğitimde, siyasal, hukuksal alanda çeşitli gelişmelere uyum sağlamak mesleklerin başkalaşım geçirerek dönüşmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bu süreçte bazı meslekler değişime uyum sağlayarak varlığını sürdürmekte, bazıları ise geçerliliğini yitirmektedir.

Meslek Seçimi ve Bireyin yaşamındaki yeri ve önemi

Kuzgun'a (2004) göre meslek seçimi; hayatı devam ettirebilme, toplumda var olma gibi tatmin edilmesi gereken gereksinimler için bireyin bir mesleği tercih ederek mesleği yapabilecek düzeye gelmek için çabalamasıdır. Benzer olarak Kılıç'a (2019) göre meslek seçim süreci bireyin hayattan beklentilerini karşılamasını sağlayacak en uygun mesleği bulmaya çalışmasıdır ve ayrıca bu süreç bireyin kendini keşfetme sürecidir. Aytaç ve Bayram (2003) ise meslek seçimini kişiye uygun istihdam alanı olan seçenekler arasından ihtiyaçlarını ve beklentilerini yüksek oranda karşılayan, olumsuz yönleri az olan mesleklerden birine yönelme, hedefe ulaşmak için uğraş gösterme olarak tanımlamıştır.

Tan'a (1992) göre meslek seçimi bireyin psikolojik gelişim süreci sonucudur. Küçük yaşlarda başlayıp, ergenlik çağının sonlarına kadar devam ederek gelişim sürecini tamamlamaktadır.

Seçilen meslek kişinin;

1. Sürekli iş sahibi olup olmamasını
2. Başarılı bir yaşam sürebilmesini
3. Birlikte çalışacağı ve iletişim içinde olacağı arkadaşlarını, eş seçimini bile,
4. Yaşamını süreceği çevresel koşullarını ve yerini

5. Kazanacağı gelir miktarını, geçim şeklini
6. Mesleğini severek yapıp yapmamasını
7. Sorumlulukların bilincinde olan bir çalışan olmasını
8. Mutlu olarak, yaşamından doyum almasını sağlayan önemli bir adımdır.

Doğum ve ölüm arasında verilen önemli kararlardan olan meslek seçimi kararı verildikten sonra geri dönüşü zor, maliyetli olduğu gibi zaman kaybına da sebep olacaktır.

Sürekli yapılacak olan, kişiye uygun mesleği seçmek hayal kurmakla başlayıp, araştırma yapmak, karar verme aşaması ile devam eden, kararsızlık gibi sıkıntıların da yaşanabildiği bir süreçtir. Deniz'e (2001) göre kişi belirlediği meslek seçeneklerini iş fırsatları, saygınlık düzeyi, maddi olanakları, çalışma saatleri ve ortamı, çalışan profili vb. önceliklerine göre sıralar. Ayrıca bireylerin kendi ihtiyaç ve beklentilerine uygun meslek seçmeleri hayatları boyunca üzerlerine düşen görev ve sorumlulukları, önce kendisini sonra da çevresini mutlu edecek şekilde yerine getirmesini sağlar. Öztaş'ın (1988) da belirttiği gibi çalıştığı mesleği severek yapan bireyin iş verimi ve başarısı da artar. Bu açıdan düşünüldüğünde doğru mesleği seçen birey başarılı, üretken bir süreç yaşarken psikolojik, fiziksel ve sosyal olarak daha mutlu ve huzurludur. Yakın çevreden uzağa doğru önce kendisi, ailesi, toplum, devlet vb. için üzerine düşen sorumlulukları yerine getirir ve toplumun kalkınmasına fayda sağlar. Seçtiği mesleğin kişinin isteğine, yeteneklerine uygun olmaması bu sürecin tam tersi bir sonuca yol açarak ailesine ve topluma yük olan, ülkenin gelişmesine katkısı olmayan bireyler yetişmesine neden olacaktır. Bu sebeple bireyler meslek seçimi yaparken rastgele değil daha bilinçli, karşılaşılabilecek olumlu olumsuz olasılıkların farkına varıp bunun sorumluluğunu alarak ilgi, yetenek ve kişiliklerine uygun meslek seçme bilincinde olmalıdır. Meslek seçiminin önemini vurgulayan Baltaş'ta (1993) yükseköğrenim programı için "tercih listesini" dolduran bireyin yaşam tarzını belirlemekte olduğunu ve meslek seçiminin getireceği yaşam tarzını bilmeyen ve farkında olmayan bireyin başarısız, verimsiz, mutsuz, kaotik bir süreçle karşı karşıya kaldığını öne sürmüştür.

Meslek, bireyin yeteneklerini, becerilerini, kapasitesini, başarılarını göstererek toplumda var olduğunu hissetmesi ve kanıtlaması için bir fırsattır. Kişi bu fırsat sayesinde saygı görme ihtiyacını tatmin edebilecekken durum bunun tam tersi de olabilir. Yanlış meslek seçimi sonucunda kişi maddi - manevi zarar görerek psikolojik ve fizyolojik problemler yaşayabilir. Bunlar düşünüldüğünde kişi hayattan zevk alıp topluma faydalı olabilmek için meslek seçimi sürecinde ince eleyp sık dokumalıdır ki doyum alabileceği mesleği seçebilsin.

Meslek Seçimi Açısından Kendini Tanıma

Kuzgun'un (1995) da değindiği gibi her bir bireyin kendine has özellikleriyle farklılaşması gibi mesleklerin de birbirinden çok farklı özellikleri vardır. Mesleki doyum bu özellikler birbirleriyle uyumlu olduğunda, birbirlerini karşıladığında gerçekleşir. Bu sürecin başarılı olabilmesindeki ilk adım ise bu özelliklerin farkında olmaktır. Kişi öncelikle kendini tanımalı, beceri, ihtiyaç, olanak, beklentilerinin ne olduğunun farkında olmalı ve bunlarla ilgili araştırma-inceleme yapmalıdır. Ayrıca Kuzgun yaptığı araştırmasında aktardığına göre Super göre "kendini tanıma" olumlu, gerçekçi bir "ben" kavramı geliştirmenin meslek seçiminde en önemli nokta olduğunu savunduğunu belirtmiştir. Kısaca meslek seçimindeki en önemli faktörler kendini ve mesleği tanımaktır. Kişi meslek seçimi açısından mesleğin özellik ve ihtiyaçlarına göre kendi yeterliliklerinin farkında olmalı ve kendini değerlendirebilmelidir. Yelken (2008) de bunu destekleyerek meslek seçimi ve bireyin benlik tasarısı açısından ilişkili olması gerektiğini, dolayısıyla bireyin mesleği ve benliğini oluşturan öğelerin farkında olması gerektiğini vurgulamıştır.

Meslek seçimi yolunda kendini tanıma açısından şu konulara değinmek gerekir;

- Ben Kavramı:

Ben kavramı gelişim süreci içerisinde olan bireyin çevresiyle iletişimi sonucunda ortaya çıkan kendini algılama biçimi olarak düşünülmektedir. Yelken'e (2008) göre de "ben"

kavramı kişinin kendine bakışı ve algılamasıyla tanımlanmaktadır. Kişinin gelişim süreci içerisinde çevresi ile etkileşimi devam ettikçe, fiziksel yapısı, gelişimi, duyularıyla çevreyi ve soyut kavramları algılayışı ile ilgili pek çok özelliği hakkında kendini daha iyi tanıyacaktır.

Super (1963) ve Rogers'a (1959) göre bireyin davranışlarını etkileyen yegâne faktör bireyin kendisini algılayışı ve görüşü olan Benlik Kavramı'dır. Yani kişi davranışlarını kendini nasıl gördüğüne göre şekillendirir bu da meslek seçiminde benlik kavramının önemini gözler önüne serer. Ayrıca Super vd., (1963) belirtmiştir ki bireyin mesleğindeki başarısı, uyumu onun benlik ve mesleki benlik kavramının arasındaki ilişkiyle doğru orantılıdır. (Super vd., 1963)

- Yetenekler:

Yetenek kısaca öğrenme veya bir eğitimden faydalanma yetisi, doğuştan gelen saklı gücün çevre etkisiyle gelişmesi olarak tanımlanabilir. Kuzgun (1995) Genel Akademik Yetenek yani sözel yetenek, sayısal yetenek ve şekil-uzay ilişkileri yeteneği ile Özel Yetenek 'in bir meslekte başarıyı etkileyen önemli etmenler olduğunu vurgulamıştır. Kişinin bir işin yürütülmesi için gereken en az yetenek düzeyine sahip olmadığında meslekte başarılı olamayacağını da belirtmiştir. Yani bir davranışı öğrenebilme gücünü ifade eden bir yetenek türünden söz edilebilir. Davranış zor, karmaşık bir hal aldığı anda yetenek düzeyi yükselir. Ayrıca bir davranış bir kimsenin yeteneği ile ilgili olarak onun için çok zorken başka biri için de çok kolay olabilir. Bu nedenle birey tercihlerinde mesleğin gerektirdiği yetenek türüne ne ölçüde sahip olduğunu göz önünde bulundurmalıdır.

- İlgiler

Vurucu ilgiyi zorlamasız ve karşılıksız bir şekilde bir işe girişmek ve bundan zevk alarak faaliyeti tekrarlama isteği olarak tanımlanmaktadır. Yelken (2008) bir kişiye, nesneye ya da faaliyete karşı hoşlanma, hoşlanmama veya kayıtsız kalma şeklindeki bir güdü olarak yorumlamaktadır. İlgi duyulan bir faaliyet alanı genellikle kişinin yetenekli olduğu bir alan olarak tanımlanmıştır. Ayrıca farklı bir açıdan bakıldığında ilginin yetenekleri kullanıp

geliştirmekten alınan haz olduğunu da belirtmiştir. Farklı sınıflamalar da olmasıyla birlikte Kuzgun (1995) ilgiyi Temel Bilim, Sosyal Bilim, Canlı Varlık, Mekanik, İkna, Ticaret, İş Ayrıntısı, Edebiyat, Güzel Sanatlar, Müzik ve Sosyal yardım olarak 11 grupta sınıflamıştır.

- Değerler

Bir bireyin bir işten veya bir yaşam biçiminden beklediği memnuniyet kaynağına değer denir. Sosyal yaşamdan kaynaklanan değerler hiyerarşisi, mesleki tercih oluşturma sürecinde önemli rol oynar (Kuzgun, 1989: 95). Kişisel ve toplumsal değer yargılarının farkında olmak kişiye iş veya pozisyon seçiminde doğru mesleği bulma yolunda kolaylık sağlar. Kuzgun (1995) değer alanlarını Yeteneğini Kullanma, Yaratıcılık, Yarışma, İş Birliği, Değişiklik, Düzenli Yaşam, Liderlik, Kazanç ve Ün Sahibi Olma şeklinde sınıflandırmıştır.

Toplumsal, kültürel değer yargıları bireyleri mesleği seçme aşamasına hazırlarken sonuç her zaman bireyin yeteneği ve ilgisi ile alakalı olmayabilir. Toplumsal ve kültürel değerlerin etkisi ile kısa yoldan maddi getiri sağlayan, toplum tarafından en çok onay alan, statüsü yüksek olması gibi sebeplerle meslek seçimi etkilenmektedir.

Mesleki Olgunluk

Gelişim süreci içerisinde birey ihtiyaçlarını karşılama noktasında çevresine bağımlı veya bağımsız olmak arasındaki dengeyi sağlamalıdır. Bulunduğu noktayı analiz edip sorumluluk alarak karar vermeli ve sonuçlarına katlanmalıdır. Yaşamı boyunca gelişimsel görevlerini başarı ile tamamlayabilmeleri ve ortaya çıkan problemleri çözebilme becerileri mesleki olgunluk düzeylerini ortaya koymalarını sağlamaktadır. Mesleki sorumlulukları yerine getirmek için bireylerin mesleki olgunluk düzeyine ulaşmış olması gerekmektedir. King (1989) mesleki olgunluğu uygun ve gerçekçi meslek seçebilme yetisi olarak tanımlarken, Levinson ve arkadaşları (1998) uygun ve akılcı meslek seçimine bunun için gerekli olan bilgi ve beceriyi kazanmayı da eklemiştir. Super'a göre mesleki olgunluk

süreci bireyin çocukluk dönemlerindeki hayali seçim yapma aşamasından emekli olduğu aşamaya kadar geçen süreyi de içine alan mesleki gelişim sürecidir (Kuzgun ve Bacanlı,1996). Yelken (2008) de belirtmiştir ki mesleki gelişim birbiri ile ilişkili ve aşamaları içeren sistemli bir süreç olması nedeniyle bireyin hangi mesleki olgunlaşma düzeyinde olduğu saptanabilmektedir. Super'a göre (1963) mesleki olgunlaşma bireyin mesleki gelişim süreci içerisinde ilerleme hızı olarak görülmektedir. Mesleki olgunluk düzeyi kişinin gelişim düzeyi ile yaşlarının hangi düzeyde olduklarının karşılaştırılmasıyla belirlenebileceği gibi başarı düzeylerinin de karşılaştırılmasıyla da belirlenebilir. Örneğin; otuz beş yaşındaki bir birey ilgi, yetenek, değerlerinden emin değilse veya hala bir meslek tercih etmemişse bu durum onun mesleki olgunluğa ulaşmadığının belirtisi olabilirken ortaokul öğrencisinin yetenek, ilgi ve değerlerinin farkında olup bunlara uygun mesleği seçmiş olması onun mesleki gelişim sürecine göre olgunluk göstergesi olabilir. Ayrıca mesleki olgunluğu etkileyen birçok faktör olsa da bunların en etkilisinin zekâ olduğu düşünülmekte ve bunu destekleyen birçok araştırma verisi bulunmaktadır. Ayrıca karar verme becerilerinde, öğrenme ve problem çözme yetenek düzeyi yüksek olanların daha hâkim olduğu saptanmıştır. Mesleki Olgunluk Ölçeği ile genel yetenek test puanları arasında yüksek ilişkiler saptanmıştır (Westbrook ve arkadaşları 1990; Lawrence ve Brown 1976; Kelso 1977; Crites 1969). Lawrence ve Brown (1976) mesleki olgunluk açısından beyaz öğrencilerin zenci öğrencilerden sosyo ekonomik durumları nedeniyle daha önde olduğunu belirtmiştir. Akay (1983); Uzer (1987); Akbıyık (1991); Akbalık (1996); Bayındır (1999); Çoban, (2005) kızların mesleki olgunluk düzeylerinin erkeklerinkinden yüksek olduğunu saptarken, zekâ dışında mesleki olgunluk ile cinsiyetin, sosyoekonomik düzeyin ve kültürün etkisini ortaya koymuşlardır.

Kişisel gelişim özelliklerine göre yaş aralığı değişiklik gösterse de Super ve Overstreet (1960), ergenlik dönemine ilişkin mesleki olgunluğu sırasıyla, bir meslek sahibi olması gerektiğinin bilinciyle planlı bir şekilde meslek seçimine yönelme; mesleğe ilişkin bilgilerin, planın belirginleşmesi; alan ve düzey açısından meslek tercihlerinin tutarlılığı; meslek seçimine uygun beceri, ilgi ve kişilik özelliklerinin billurlaşması-

belirginleşmesi; durumun yetenek ve ilgilere, erişilebilirliğine göre mantıklı olarak değerlendirilip akılcı meslek tercihi yapılması olarak belirtmiştir.

Mesleki olgunluğa ulaşan kişi geleceği düşünebilecek ve planlar yapabilecek düzeyde olmalıdır. Üzerine düşen ve sürekli farklılaşacak gelişimsel sorumluluklarını ve karşısına çıkan fırsatları görebilmesi gerekmektedir. Bunun için yakın, orta, uzak hedeflerini belirleyebilmelidir. Hedeflerine ulaşabilmek için gerekli araştırmaları yaparak faydalı olabilecek yeni eğitimsel, mesleki olasılıkları keşfetme ve kendini tanımak için istekli olması gereklidir. Mesleğin gerektirdiği bilgileri kazanmak için neler yapması gerektiğinin farkına varmalıdır.

Meslek ve Bölüm Seçimini Etkileyen Faktörler

Birey toplumda var olmak için bir meslek edinmekte bunun için de sancılı bir süreçten geçmektedir. Genellikle kişiler meslek seçimiyle ani bir şekilde karşı karşıya kalmakta ve bocalamaktadırlar. Bu zorlu süreci daha bilinçli atlatabilmek için bireyin yaşamı içerisinde sağlam temeller olmalıdır. Karşılaştığı ya da kendine rol model olarak aldığı kişiler, hayat tecrübeleri, merak duyduğu alanlar, yetenekleri, ilgileri ve gelişen kişiliği meslek seçimi ile karşı karşıya kaldığı anda karar vermesine destek olacakken aile baskısı ve toplumsal normlar da köstek olabilir. Meslek seçiminin, kişinin kendini tanımasını ve keşfetmesini içeren bir süreç olması ve gelişen teknoloji ile meslek çeşitliliğinin artması sonucu lise, üniversite tercih dönemleri gibi dönemlik değil ömür boyu değişen yaşantılarla gelişim ve değişim gösteren, hayatının parçası olan bir olgudur.

Meslek seçimi için gereken kişi-meslek uyumu, meslek çeşitliliği, çalışma dünyası farkındalığı ve mesleklerle ilgili gelişmeler dikkate alınmadan yapılan tercihlerin hem hayal kırıklığını tetiklediği hem de toplum kalkınmasını önleyen insan gücü israfına dönüştüğü Kuzgun (1996) tarafından belirtilmiştir. Meslek seçimini yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, ebeveyn eğitim düzeyi, yaşanılan yer, din, dil ve ırk gibi kültürel özellikler, aile yapısı, benlik kavram gibi faktörlerin etkilediği literatürde belirtilmiştir.

(Bozkurt, 1993; Friesen, 1986; Rojewski ve Hill, 1998; Topalan, 1982; Wallace-Broschious, Serafica ve Osipow, 1994).

Buna ek olarak Kepçeoğlu (2004) Super'e göre meslek seçimini etkileyen faktörleri biyolojik, sosyolojik, psikolojik ya da kişisel, ekonomik, politik, şansla ilgili etmenler olarak belirtmiştir. Başka bir deyişle meslek seçimi çeşitli ve karmaşık etkileşimler yörüngesindedir.

Hamamcı ve Çoban (2007) mesleklerin gözlemlenerek tanınma fırsatlarının azalması ile bu konuda gerekli yardımın alınamaması sonucu seçim sürecinin zorlaştırdığını ifade etmiştir. Seçenekler arasında bocalamayı ya da verilen kararların sürekli değiştirilip kesinleşememesini bir kararsızlık durumu olarak belirtip olası nedenlerini de bireyin yetenek ve ilgi farkındalığının düşüklüğü; benlik kavramı algısı ile hedef koyma açısından farkındalığının düşüklüğü; eldeki meslek seçeneklerinin uygun olmaması, yakın çevrenin bireyin istekleri ile çatışması olarak özetlemişlerdir. Ayrıca mesleki kararsızlığın bir kişilik özelliği olduğunu (Newman, Gray ve Fugua, 1999) ve mesleki kararın belirsizliğinin yüksek ve sürekli kaygı durumunu beraberinde getirdiğini (Larson, Heppner, Ham ve Dugan, 1988; Santos, 2001) saptayan araştırmalar mevcuttur. Diğer bir yandan da problem çözme becerisi (Larson ve Heppner, 1985), depresif duygu durumu (Smith, 2002) ve mesleki kararlar alma yeterliliği (Taylor ve Popma, 1990) ile mesleki kararsızlık arasında ilişkiler olduğu belirtilmiştir.

Ek olarak karar verme sürecinde insanı yanıltan diğer bir konu ise kişinin karar verirken kendini değil başkalarını göz önünde bulundurmasıdır. Örneğin; meslekte çalışan kişilerin olumlu ve olumsuz yorumları, aile baskısı, arkadaş çevresi, meslek itibarı gibi. Bu yanılsamaya kapılmak kişinin meslekle ya da kendi özellikleriyle ilgili farkındalığının eksikliği nedeniyle olur, önemli olan sadece kendimizi tanımak değil mesleği de tanımadır. Ayrıca kişi hem kendini hem de mesleği çok iyi tanırsa da bunun da yetersiz kaldığı zamanlar olabilir. Çünkü meslek seçimindeki tek etmen kişi ve meslek uyumu değil, ayrıca mesleğin ulaşılabilirliğidir. Kişi kendine en uygun mesleği seçtikten sonra

ikametle ilgili problemlerle, sınırlı kontenjanlarla, adaletsiz seçimlerle karşılaşabilir. Bu nedenle meslek seçimi sürecinde isteklerin yanında mantık da her zaman sürece dahil olmalıdır.

Mesleğe İlg

İlginin tek bir tanımı olmamakla birlikte, ilgi “Bireyin herhangi bir özel çaba göstermeden uzun süre bir kişiye veya nesneye isteyerek dikkat ettiği, farkında olduğu ve onu tepki ve davranışa dönüştürmeye hazır olduğu bir iç süreç” olarak tanımlanabilir (Deniz, 2008). Ayrıca Kuzgun (2000) ilgiyi, belli faaliyetlere istekli bir şekilde yönelirken bu faaliyetleri kısıtlayıcı koşullar altında dahi tercih etme ve bu faaliyetleri yaparken dinlenmişlik hissederek bıkmadan devam etme isteği duymayı sağlayan bir iç uyarıcı olarak tanımlamıştır.

Bazı ilgi türleri şöyledir:

Temel Bilim İlgisi

Sosyal Bilim İlgisi

Canlı Varlık İlgisi

Mekanik İlg

İkna İlgisi

Ticaret İlgisi

İş Ayrıntıları İlgisi

Edebiyat İlgisi

Güzel Sanatlar İlgisi

Müzik İlgisi

Sosyal Yardım İlgisi

Holland (1985) mesleki ilgilerin benliğin bir bileşeni olduğunu belirtirken aynı zamanda iş, dersler, hobiler ve tercihler üzerinden benliğin göstergesi olduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak Lokan (1997) ilginin ve meslek seçiminin yapı taşı olduğunu belirtmiştir. Bireyin yaşamı boyunca çevreye uyumunu kolaylaştırarak, eğitimi boyunca, meslek alanında ve topluma uyumda başarılı olmasında ilgileri etkili olmaktadır.

Deniz'e (2008) göre çocukluk döneminde heves şeklinde olan mesleki ilgi ergenliğin son, yetişkinliğin ilk dönemlerinde, Roe ve Siegelman (1964) ve Roe ve Klos (1969) a göre de aile ilişkilerinin de etkisiyle mantığa bürünmektedir.

İlgi duyulan mesleki alanlarda çalışmak bireyin işini severek yapmasını, başarılı olmasını ve yaşamından doyum sağlamasını, zevk almasını etkilediği için birey kendini iyi tanıyarak ilgilerinin farkında olmalıdır. İlgi alanlarının dışında olan seçimleri sonucunda, örneğin insanlarla iletişim kurmaktan mutlu olan bir kişinin gün boyu makinalarla uğraştığı mesleğinde doyum sağlayarak başarılı olması zordur.

İş Avantajları

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde her bir basamakta ilerleyerek kendini gerçekleştirme aşamasına ulaşmak ve aynı zamanda parçası olduğu aile kurumunun günümüz zor şartlarında devamlılığını sağlayabilmek için mesleki gelişim sürecini yaşaması ve meslek seçimi yapması kaçınılmaz olmaktadır.

Mesleki gelişim süreci içerisinde kendini tanıma aşamasını tamamlayarak meslek seçimi noktasına gelen birey iş avantajlarını incelenmeye başlamalıdır. Mesleğin çalışma saatleri, süresi dikkate alınması gereken önemli koşullar arasında sayılmaktadır. Tercih edilen mesleğin geleceğe dair güven vermesi, ihtiyaçlarını karşılarken yeterli kaynak sağlayabilmesi de önemlidir. Çalışma saatlerinin fazla olması, insan yaşam döngüsüne uygun olmayan saatlerde çalışmak, bunların yanında çalışmasına rağmen emeğinin

karşılığını alamaması bireylerin bedensel ve ruhsal sağlığını bozmakta aynı zamanda çevresi ile ilişkisi üzerine de olumsuz etkiler yapmaktadır.

Ayrıca mesleğin popüler olması da dikkatleri mesleğin üzerine çekerek bireylerin kariyer planlarını yapma aşamasında kararlarına etkili olmaktadır. Doktor, öğretmen ve avukat olmak gibi birçok kişinin dikkatini çeken meslekler kişinin gelir durumuna, buna bağlı olarak sağlık durumuna, görünüşüne, yaşadığı çevreye, arkadaş ortamına, statüsüne etkilidir. Bundan dolayı bireyler tarafından çevresinde talep edilen ve onaylanan mesleklerin gelecek planları içerisinde yer alması mutlaklıdır.

Dahası meslek çalışma ortamları da tercih oranını etkileyen diğery bir faktör olarak karşımıza çıkar. Her birey çalışma ortamının hem bedensel hem de ruhsal sağlığına olumsuz etkileri olmasın ister. Bu sebeple sağlık koşullarına uygun meslek tercihleri yapılması da önemlidir. Örneğin; astımı olan bir bireyin boya, tiner, çiçek polenlerinin olduğu ortamlarda çalışması uygun değildir. Diğery bir bakış açısıyla çalışma ortamından memnun olan bireyin doğru mesleki tercih yaptığını söyleyebiliriz. Çalıştığı ortamda mutlu olan birey kişisel başarısını arttırırken, çalıştığı kurum, ailesi ve toplum içinde süreci kazanca dönüşecektir.

Bireysel yetenekler

Yetenek, doğuştan gelen anlama ve öğrenebilme gücünün çevre etkisi ve eğitimle açığa çıkması olarak tanımlanabilir ve ayrıca yetenek belirli bir faaliyeti yapmayı kolaylaştıran bir cevherdir. Kuzgun'a (2006) göre yetenek belli bir yaşa kadar kişinin kapasitesine göre gelişen ve eğitiminden ne kadar faydalanabileceğine dair izlenimler veren becerilerdir. Başka bir deyişle yeteneğin meslek seçimi üzerindeki rolü yadsınamaz ve yetenek bir işin başarılıp başarılamayacağını yanında kişinin kendini ne kadar geliştirse de gelebileceği en son noktanın göstergesidir. Doğuştan gelen gizil gücün ailede başlayarak, çevrenin etkisinin ve eğitimin de dahil olmasıyla geliştirilmesi sonucunda bir işi kolayca yapabilme becerileri gelişir.

Yapılan araştırmalar sonucunda yetenek, genel yetenek ve özel yetenek olarak gruplanmıştır. Genel yetenek her konuyu kapsarken özel yetenek belli bir alanda üstün öğrenme gücünü ifade eder. Örneğın problem çözmek, sözel akıl yürütme, soyut ve şematik akıl yürütme genel bir yetenekken tasarım, resim, spor özel yetenek alanları olarak karşımıza çıkar. Bu gruplamadan sonra da yetenek tekrar sayısal, sözel ve şekil-uzay yeteneğı olarak 3 gruba ayrılır.

Her meslek ve alt dalları farklı yetenekler gerektirir. Ülkemizde ÖSYM sınavları ile öğrencilerin genel akademik yetenekleri ölçölmeye çalışılrsa da özel yetenek sınavları çok kısıtlıdır; özel yetenek ile alınan alanlar resim, spor, müzik, oyunculuk gibi alanlardır. Bu durum ile özel yeteneklerin dikkate alınmayarak daha çok akademik başarı sonucuna göre öğrencilerin mesleki tercih yapmaları mesleki başarısı ve bireysel memnuniyeti etkilemektedir.

Başarının göreceli bir kavram olması ve ölçütünün olmaması, kişinin yetenekleri ile mesleğın gerektirdiğı yetenekler arasındaki uyumun başarıya olan etkisini azaltsa da mesleki doyum yeteneklerin uyumuyla tamamen ilişkilidir.

Yetenekleri ile uyumlu meslek seçen bireyler kolay oryante oldukları mesleklerinde yaratıcılık ve üreticilik yönlerini ortaya koyarak kendilerini geliştirmekte ve çevreye rol model olmaktadır. Yeteneklere uygun meslek seçimi hem kendi motivasyonları hem de çevreyi motive etme noktasında pozitif etki etmektedir.

Lise tercihlerinde öğrenciler öncelikle akademik başarılarını göz önünde tutarak tercih yaparlar. İstediğı okullara yerleşemeyen öğrencilerin ise genelde mecbur kaldıkları için meslek liselerine kayıt yaptıkları görölmektedir. Kendini tanımaması en önemli etkendir. Kendini iyi tanıyan, parmak izi gibi değışmeyen diğerlerinden onu ayıran yeteneklerinin farkında olan birey geleceğı için daha doğru kararlar almaktadır. Yaşamı sürecinde iyi bir planlama yapar.

Sonuç olarak mesleki tercih aşamasında, ilerleyen zamanlarda değışebilecek olan bilgilerden ve değıerlerden önce yeteneklerin göz önünde tutulması yararlı olacaktır.

Aile Etkisi

Anne babanın hazırladığı ortam, çocuğun daha sonradan dahil olduğu ve yeni yetişen bireylerin geleceğini etkileyen basamaktır. Normal şartlarda annenin hamile kalması ile başlayarak, çocuğun doğumu ile daha da artan çocuğun beslenmesine, yaşadığı ortama, arkadaş çevresine, okul çevresine, meslek seçimine ve eş seçimine kadar ailenin etki ettiği görülmektedir. Yavuzer'e göre doğumdan sonra ilk 5 yıl içerisinde kişiliğin en önemli temelleri atılmaktadır. Karşılaştığı problemlerin üstesinden gelebilecek bireyin yaşamı boyunca özgüveni yerinde olabilmesi için ailesi ile geçirdiği sürecin rolü büyüktür. Uzman Anne Roe, anne – baba – çocuk arasında gelişim süreci içerisinde kurulan duygusal bağın bireyin meslek seçimini etkilediğini ileri sürer. Üstelik çocukluk dönemlerinde mutlu olmayan, sıkıntılı bir süreç geçiren bireylerin daha çok nesneler ile çalışılan melekleri seçtiklerini, sevgi, şefkat ve güvene dayalı aile ortamında büyümüş olan çocukların ise daha çok insanlarla iletişim içerisinde olan meslekleri tercih ettiklerini savunur.

Aile aynı zamanda nüfusun devamlılığı, kültürün aktarılması, bireyin sosyal, fiziksel, ekonomik, psikolojik ihtiyaçların karşılandığı toplumun en küçük yapı taşıdır (Erkal, 1996). Çekirdek aile kurumunun içerisinde ailede kaç çocuk olduğu, evin kaç odasının olduğu, anne-baba sosyo-ekonomik ve eğitim durumu özelliklerinden direk etkilemektedir (Ay, 2002). Anne-baba mesleği ile bağlantılı olarak değişen gelir düzeyi ile birlikte ailenin maddi gereksinimlerinin boyutu (beslenme, barınma) etkilenmektedir. Beslenmesi iyi olmayan birey eğitim dahil olmak üzere birçok aktivitede performansını gösteremez. Oda sayısı yetersiz olan bir evde çocuklara ders çalışma için uygun ortam sağlamak zorlaşmaktadır. Bunun yanında okul masrafını karşılamak, kaynak kitap sağlamak, günümüzde uzaktan eğitiminde devreye girmesi sebebiyle bilgisayar, internet olmaması gibi durumlar ailenin gelir düzeyi ile ilişkilidir. Anne-baba doğal olarak ailenin temel ihtiyaçlarına odaklanarak sosyal faaliyet, eğitim, spor, sanat gibi ihtiyaçlar ertelenmektedir. Bunlara bağlı olarak bireyin sağlıklı gelişim süreci de etkilenmektedir.

Yapılan diğ er araştırmalar da ailenin sosyo-ekonomik ve eğitim düzeylerinin çocukların meslek seçimini etkilediği belirtilmiştir (Kulaksızoğlu, 1999; Kuzgun, 2003).

Maddi olanakları iyi olan ailelerin buna bağlı olarak hayat görüşleri, kültür düzeyleri etkilenmektedir. Maddi sıkıntı yaşamayan aileler çocuklarını ilgi alanları, yetenekleri doğrultusunda eğitim almaları sağlamaktadır. İlgileri, yetenekleri doğrultusunda yetişen çocuklar meslek seçimini de bu doğrultuda yapmaktadırlar. Maddi olanakları iyi olmayan ailelerde yetişen çocuklar bazen aile geçimine katkıda bulunmak için erken yaşlarda istemedikleri işlerde çalışmaya başlamakta bazen de kısa yoldan meslek sahibi olmak için daha az çaba sarf ederek ulaşabilecekleri mesleklere yönelmektedirler. Diğ er bir bakış açısıyla da gençler ekonomik durumu kötü olan aile ortamında yaşadığı sıkıntılardan kurtulmak ve daha fazla kazanç sağlayarak itibar kazanacağı mesleklere yönelmektedirler. Örneğin; ailesinde sağlık sorunu olan veya sevdiği bir kişiyi hastalıktan kaybeden bir çocuğun doktor olması yanında günümüz şartlarında manken, futbolcu, oyuncu, şarkıcı, youtuber olmak gibi fikirlerde örnek olarak verilebilir.

Ayrıca anne, babaların kendi yaşantılarından çıkarımları sonucunda kendilerinin ulaşamadıkları mesleki olanaklara çocuklarının ulaşabilmesi için onları sürekli çalışmak için zorlamakta ve yönlendirmektedirler. Aileler bazı meslekleri çocukların gözünde yüceltirken bazı meslekleri farkında olarak veya olmayarak kötüleyerek onları etkilemektedirler. Burada  ocukların mesleğe uygunluğu, ilgi alanları, başarıları ve severek çalışmaları göz ardı edilerek ailenin istekleri  ne çıkmaktadır.

Başka bir bakış açısı da nesilden nesile aktarılan mesleklerde, doğduğu andan aile mesleği için yetiştirilen çocuklarda olmaktadır. Bu  ocuklar ya aile mesleğini kabullenmekte ya da kendi ilgi alanlarına yönelerek ailesine karşı çıkmaktadırlar.

Bazı aileler ise çocuklarının eğitimi sürecinde yeterince ilgilenmemekte, seçimler anında çocuklar yalnız kalmaktadır. Bunun tam zıttı olan aileler ile karşılaşılmaktadır.  ocuklarının  zerine titreyen, ilgilerini, yeteneklerini dikkate alan ve geleceğini şekillendirme sürecinde her zaman destekleyen, sorumluluk alan aileler mevcuttur. Ancak

aileler ne kadar destek olmak isteseler ve her olanağı çocukların önlerine serseler de seçim yapma noktasında meslek çeşitliliklerinin fazla olması, sürekli bu çeşitliliğin değişime uğraması, eleman ihtiyaçlarının farklılaşması da süreci etkilemektedir.

Çocukların gelişim süreci içerisinde ihtiyaçlarını karşılamak için kendilerini geliştiren anne-babaların meslek seçiminde çocukların ilgi alanlarını ve yeteneklerini göz önünde tutması çocukların daha sağlıklı seçimler yapmasını sağlar. Çocuğun yetenekleri, ilgisi ve başarabileceğinden fazla beklentinin olması çocuğu çıkmaza sokarak ilişkilerinde gerilim ortaya çıkarmaktadır (Kulaksızoğlu, 1999). Her denemesinde yeteneklerine uygun olmayan bir noktada çaba sarf eden birey başarıyı değil de başarısızlığı tatmaktadır. Bu da kısır döngüye girerek cesareti kırılmış, kişiliği olumsuz etkilenmiş bireyler ortaya koymaktadır. Oluşan bu döngüyü kırmak için anne babaya düşen sorumluluk çocuğunu çok iyi tanımaktan geçmektedir. Böylece çocuğunun yetenek ve ilgi alanlarının iyi bilen aile ona güvenerek, yaşamı için dönüm noktalarından olan meslek seçimine sağlıklı yönlendirme yaparak ona destek olur.

Çevre etkisi

Meslek tercihleri küçük yaşlarda iddialı seçimlerle başlayıp büyüdükçe daha somut kararlar haline dönüşmektedir. Meslek için gerekli becerilere sahip olmanın yanında kişinin bu süreçte sosyal çevreden de etkilendiği yapılan çalışmalarda da görülmektedir (Ay, 2002; Aydemir, 2018; Erkal, 1978; Vurucu, 2010). Bulunduğu sosyal çevre çocukların yeteneklerini fark etmesine, geliştirmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal çevrenin belirlenmesini sağlayan en önemli etken ailenin ekonomik durumudur. Aile bütçesine uygun olan bir çevreyi tercih etmektedir. Bunun sonucu olarak oturduğu ev, tercih ettiği okul, sosyal çevresi de şekillenmektedir. Bireyin gelişimini etkileyen sosyal çevre içerisinde aile dışında arkadaşları, öğretmenleri, televizyon dizileri gibi olasılıklar en çok dikkat çekenlerdir. Bu faktörlerin özellikle lise döneminde meslek seçimi aşamasına gelen gençlerimizde etkisi daha da artmaktadır.

Bireyler fiziksel, bedensel ve sosyal yönden sağlıklı gelişim süreci geçirmelidir. Yeteneklerini geliştirebileceği, bilgi birikimini artırabileceği huzurlu bir ortam meslek seçim sürecini daha doğru kararlar ile sonuçlandırır.

Kendini güvende hissettiği hoşgörülü bir çevrede yetişen çocuklar kendinin ve yeteneklerinin farkına daha kolay varır. Her an olumsuz eleştirilen, hata yaptığında rencide edilerek baskı gören çocuklar hem çevrelerine hem de kendilerine karşı güvensiz olarak büyürler. Bu sebeple ailelerinin ve çevrenin ilgi ve sevgilerini kazanmak için takdir gören, saygı duyulan mesleklere yönelmektedirler. Çevrenin bakış açısını ön plana alarak seçilen mesleğin yetenek ve isteklerine uygun olup olmamasını göz ardı etmektedir (Aydemir, 2018)

Diğer bir bakış açısıyla teknolojik gelişmeler sonucu otomasyona geçilmesi ve insan gücüne olan ihtiyacın azalmasıyla kalifiye olmayan bireylerin iş bulma oranının düşmesi ile birlikte ekonomik durumunun kötüye gitmesi sonucu sosyal çevrenin de etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu durumdaki ailelerin çocukları ya çevrelerindeki kişiler gibi vasıfsız işçi olma yolundan giderler ya da gelir düzeyi yüksek olan, ekonomik rahatlık sağlayacak meslekleri tercih etmektedirler (Kurtkan Bilgiseven, 1992).

Sosyal iletişim ağlarının gelişmesi, televizyon programlarının çeşitlenmesi ve TV dizilerinin (internet dizilerinin) mantar gibi çoğalması haliyle toplumun her kesimini az veya çok etkilemektedir. Özellikle ailenin geçimi ile ilgilenen anne-baba büyük şehirlerde yorgun olarak eve geldiğinde çocuğu ile yeterince ilgilenememektedir. Bu durumda çocuk tabi ki ilgi gördüğü ya da onu mutlu eden diğer noktalara kaymaktadır. Sosyal medya, televizyon programları, dizeler bu noktada çocukları etkileyen ve yönlendiren etkenler olarak hemen anne-babanın yerini doldurmaktadır.

Televizyon dizilerinde dikkat çeken roller de böylece öğrencilerin meslek seçimini etkilemektedir. (Hoffner ve Diğ., 2006; Karaca, 2018; King ve Multon, 1996).

Anne ve baba dizi ve tv programlarını çocukları ile birlikte izlerken çocukların yaşlarına uygunluğunu düşünmeden kültürel ve ahlaki olarak olumsuz etkilenmelerine sebep

olmaktadır. Bu durumun toplumdaki suç oranının artmasına bile neden olduğu bilinmektedir. Geleceği ve eğitimi için çabalayan gençlerin yerini dizilerde ve TV programlarında en çok dikkatlerini çeken o anki yaşadıkları duygular içerisinde kaybolan, kısa yoldan para kazanacaklarına, hayatın gerçeklerinden uzak ve lüks yaşama ulaşmalarını sağlayacak olan yollardan kazanç elde eden kişileri örnek alan gençler almaktadır. Çocuklarımızın düşüncelerine göre kolay yoldan bol kazanç getirecek olan fotomodellik, mankenlik, oyunculuk, şarkıcılık gibi meslekler varken günlerini ders çalışarak geçirmek vakit kaybı olarak görülmektedir (Ay, 2002). Hiçbir mesleğin kolaylıkla elde edilmediğinin çaba harcamanın önemli olduğu zamanla tecrübe edilmektedir.

Farklı bir bakış açısı da örf ve adetlerin etkisinin eğitimde fırsat eşitliğini etkilemesidir. Kız çocuklarının toplumun bazı kesimlerinde okula gönderilmemesi kız çocuklarının eğitimini ve meslek sahibi olmalarını etkilemektedir. Evi maddi olarak geçindirecek olanın erkek olması düşüncesi her ne kadar geçerliliğini kaybetse de teknolojik gelişmeler sonucu teknik mesleklerin ön plana çıkması ancak kızlara uygun olmadığı görüşü de tercihleri önemli oranda etkilemektedir. Çoğunlukta erkeklerin tercih ettiği teknik meslekleri kızlar utandıkları veya engellendikleri için tercih etmemektedirler (Ay, 2002)

Diğer çevresel faktör ise öğrencileri mesleklerini belirledikleri lise dönemlerinde ki öğretmenleridir (Büyükgöze Kavas, 2005; Kolukısa, 2015; Mercimekçi, 2003). Aileden sonra öğrencilerin meslek seçiminde en çok etkili olan branş öğretmenleri ve rehber öğretmenleri olarak görülmektedir. Özellikle öğretmenler içerisinde meslek seçiminde etkisi olan en kritik rolün sahibi rehberlik öğretmenidir. Lise öğrencileri yetişkinliğe hazırlanırken, mesleki gelişim görevlerini yerine getirebilmek için rehber öğretmenlerin profesyonel yardımıyla ilgi alanlarının, yeteneklerinin farkına varıp kendilerini tanıyarak Üniversite ya da meslek alternatiflerini tercih etme noktasında daha isabetli kararlar alması amaçlanmaktadır (Çakır, 2003; Super, 1995; Yeşilyaprak, 2011).

Ergenlik dönemindeki bireyin yaşlılarının meslek seçimine etkisi olduğu, bir arada olabilmek için aynı alanı tercih ettikleri görülmektedir. Bazı araştırmalarda ise akran etkisi

düşük çıkmakta, anne-baba ve öğretmen etkisinin daha baskın olduğu görülmektedir. Yakın akrabaların da meslek seçimi sürecinde olma olasılığı olsa da etkinliği araştırmalarda değişiklik göstermektedir (Vurucu, 2010).

Gelişen ve değişen meslek şartları ve sayısı meslek seçimini zorlaştırmaktadır. Meslek seçimi öncesinde bireyin mesleğin kendi yeteneklerine uygunluğunu anlayabilmesi için mesleği iyice tanınması gerekmektedir. Bu sebeple meslek dalları ile ilgili tanıtımlar yapılmaktadır. Çevresel faktörler içerisinde yer alan meslek tanıtımları alan seçimlerini etkileyen önemli bir faktördür.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200101>

Mesleki Gelişim Kuramları

Isaacson' a göre mesleki gelişim

Yeşilyaprak (2000)'ın aktardığına göre, Isaacson'ın 5 aşamadan oluşan mesleki gelişim sürecini şöyledir;

Uyanış ve Farkında Olma (Awareness): Okul öncesi ve ilkokul dönemini kapsayan bu süreçte çocukta meslek bilinci oluşmaya başlar. Dönem sonuna doğru çocuk ilgi, yetenek, amaçlar ve güdülenme farkındalığı yaşar.

Meslekleri Keşfetme ve Araştırma (Exploration): Meslekleri keşfetme, inceleme ve araştırma süreci ömür boyu sürse de bu dönem 12-15 yaşlarını yani ortaokul yıllarını kapsar. Bu dönemde kişi ve mesleklerin ortak ve farklı özellikleri ile ilgili bilgi sahibi olmaya başlanırken yeni yönleri de keşfedilir ve anlaşılır.

Karar Verme (Decision Making): Bireyin 15-18 yaşlarında olduğu lise yıllarında artık kendisi ve meslekler hakkında algılar oluşmuştur ve birey bu algılar doğrultusunda bilgileri değerlendirerek analiz eder ve geleceğe dair planlar yapar. Bu planlar başta geçici olsa da zamanla kesinleşmeye başlar.

Hazırlık (Preparation): Seçtiği alan, okul ya da yaptığı etkinliklerle mesleğe hazırlığı kapsayan bu dönemde birey 18-23 yaşlarındadır ve mesleğe dair becerileri ve bilgileri edinmeye çalışarak mesleğe hazırlanırken bir yandan da iş araştırmaya başlar ve bu dönemi uzatabilir.

İşe Girme (Yerleşme) (Employment): Bu dönem bireyin kazandığı bilgi ve becerileri iş dünyasında uygulamaya başlayıp aynı zamanda mesleki gelişimini devam ettirdiği dönemdir.

Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim

Uysal'ın (1969) aktardığına göre Ginzberg ve arkadaşları (1951) da mesleki davranışların gelişim sürecinin üç dönemden oluştuğunu belirtmektedir.

Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951) meslek seçim sürecine gelişimsel açıdan yaklaşarak sürecin geri dönülmez ve bireylerin istekleriyle ona sağlanan olanakların uzlaşması olduğunu belirtmiş, bir yandan da süreci 3 aşamada açıklamışlardır;

1. Fantezi (Hayal) dönemi (05-11 yaşına kadar): Bu dönem seçimleri zevk odaklıdır ve yetişkinlerle özdeşim kurma ve model almadan da etkilenir.
2. Geçici Seçimler Dönemi (11–17 yaş): (11-12) İlgi, (13-14) kapasite(yetenek), (15-16) değer ve (17) geçiş aşamalarını içerir. Bu süreçte birey önce ilgileri doğrultusunda seçimler yaparken sonraki aşamada ilgilerin yerini yetenekler alır. Sonrasında birey değerlerine odaklanır ve bunun üzerine dış gerçekler eklenir.
3. Gerçekçi dönem (18-23 yaş): Bu dönemin alt başlıkları (17-18 yaş) keşfetme yani seçimi kolaylaştırmak adına edilen bilgi ve tecrübeler, (19-21 yaş) billurlaşma yani şimdiye kadarki edinimlerin değerlendirmesi sonucu bir tercihte karar kılma, (21-23 yaş) belirleme yani tercih üzerinde ilerlemedir.

Super'a Göre Mesleki Gelişim

Niles ve Harris-Bowlsbey (2013) 'e göre Super (1969)'ın kuramı gelişimsel, sosyal ve fenomonolojik olmakla birlikte farklılıkları da göz önüne alır. Mesleki seçim sürecinin yaşam boyu olduğunu savunur. Ayrıca belirtmişlerdir ki kurama göre bireylerin birbirlerinden farklı olan özelliklerine uygun olan pek çok meslek vardır. Bu meslekler de belli beceri ve özellik örüntüsüne sahiptir. Bunlara ek olarak açıkladıkları diğer bir konu ise mesleki gelişim sürecinin; yeterlilikler, iş tecrübesi ve ortamları, kendilik kavramları, zaman ve deneyimlere göre şekillenirken ebeveyn özellikleri ve karşılaşılan fırsatlardan da etkilendiğidir.

Bu kuramda meslek seçimini etkileyen diğer bir nokta ise benlik kavramıdır. Super (1957) benlik kavramını kişinin kendini nasıl gördüğü olarak belirtirken hem nesnel hem de öznel boyutlar içerdiğini de eklemiştir.

Super (1957) mesleki gelişim sürecinin geçirdiği dönemleri 4 ana başlık altında şöyle açıklamıştır:

1- Büyüme evresi (0-14 yaş):

- a) Hayal Basamağı (4-10 yaşlar)
- b) İlgi Basamağı (11-12 yaşlar)
- c) Yetenek Basamağı (12-14 yaşlar)

2- Araştırma evresi (14-24 yaş):

- a) Deneme Basamağı (14-17 yaşlar)
- b) Geçiş Basamağı (18- 21 yaşlar)
- c) Sınama ve İzleme Basamağı (22-24 yaşlar)

3- Yerleşme evresi (25-44 yaş):

- a) Sınama Basamağı (25-30 yaşlar)

b) Sağlamlaştırma Basamağı (31-44 yaşlar)

c) Koruma evresi (45-64 yaş).

4- Çöküş evresi (65 yaş ve sonrası):

a) Yavaşlama basamağı (65-70 yaşlar)

b) Emeklilik basamağı (71yaş ve sonrası)

14-35 yaş arası, bir mesleki tercihi billurlaştırma, sınırlandırarak belirleme, uygulamaya koyma, bir meslekte yerleşme ve meslekteki durumu sağlamlaştırarak ilerleme mesleki gelişim görevlerini kapsamaktadır. 14-17 yaş yani lise döneminin kapsadığı süreç ise (Super, 1957):

- Bir mesleki tercihi billurlaştırma gereğinin farkında olma
- Meslek seçiminde göz önüne alınacak faktörlerin farkında olma
- Meslek seçiminde hedefleri etkileyebilecek faktörlerin farkında olma
- Meslek seçiminde şimdi ve gelecek arasındaki ilişkinin farkında olma
- Tercih edilen meslekle ilgili bilgi edinme
- Tercih edilen mesleği planlama
- İlgi ve değerleri farklılaştırma
- Meslek seçiminde kaynakları kullanmadır.

Mesleki gelişim görevlerini gerçekleştirme, araştırma döneminden çöküş dönemine kadar uzanan, gelişimin derecesini belirleyen mesleki olgunluk kavramını doğurmuştur (Super, 1957). Diğer bir deyişle düşük mesleki olgunluk derecesine sahip birey uygun mesleki kararı vermekte zorlanabilmektedir.

Holland’a Göre Mesleki Gelişim

Holland (1973), meslek danışmanı olarak çalıştığı eğitim, askeri ve psikiyatri gibi çeşitli alanlardaki tecrübelerle bireyin kişiliğine göre Gerçekçi, Araştırmacı, Sosyal, Gelenekçi, Girişimci ve Sanatçı tipler olmak üzere altı tipte toplanabileceğini ve çalışma ortamının da bu şekilde 6 gruba ayrılabilceğini belirttiği “Kişilik Kuramı”nı oluşturmuştur. (Kuzgun, 2000). Ayrıca kuram belirtir ki bireyler kendi kişilik tiplerine uygun yani sahip oldukları özellikleri kullanabilecekleri çevreler ararlar (Yeşilyaprak, 2006).

Holland (1973) Kişilik Tipleri: Gerçekçi Tip: Uyumlu, alçak gönüllü, normal, açık sözlü, materyalist, ısrarcı, samimi, mütevazı, pratik, dik başlı, doğal, utangaç, dürüst ve tutumlu olarak tanımlanan, mekanik yeteneğe sahip olup sosyal becerilerde eksiklikleri olabilen gerçekçi tipler nesneleri, aletleri, makineleri ve hayvanları düzenli ve sistemli bir şekilde biimlendirebileceği etkinliklerden hoşlanırlar. Otomobil tamirciliği, çiftçilik veya elektrikçilik gibi meslekleri tercih ederler.

Araştırmacı Tip: Analitik, bağımsız, mütevazı, tedbirli, zeki, karamsar, karmaşık, ie dönük, titiz, eleştirel, sistematik, akılcı, meraklı ve çekingen olarak tanımlanan ve ikna gerektiren, sosyal ve tekrarlayıcı etkinliklerden hoşlanmayan araştırmacı tipler bazı olayları anlamak ve kontrol etmek için fiziki, biyolojik ve kültürel olaylar üzerinde gözlemsel, sembolik, sistematik ve yaratıcı araştırmalar gerektiren etkinliklerden hoşlanırlar. Antropolog, yer bilimci, kimyager veya tıbbi teknisyen olmak gibi işleri tercih ederler.

Sosyal: İkna edici, idealist, sosyal, işbirlikçi, sempatik, arkadaş canlısı, sabırlı, ince ruhlu, cömert, sorumluluk sahibi, anlayışlı, yardımsever olarak tanımlanan ve materyalleri, araçları veya makineleri içeren kesin, düzenli ve sistematik etkinliklerden hoşlanmayan sosyal bireyler bilgilendirmek, eğitmek, geliştirmek, tedavi etmek veya aydınlatmak için diğerlerini yönlendirmeyi gerektiren etkinliklerden hoşlanırlar. Öğretmenlik, din görevliliği, psikolojik danışmanlık, klinik psikologluk, psikiyatri hemşireliği veya konuşma terapistliği gibi meslekleri tercih ederler.

Gelenekçi: Duygularını dışa vurmayan, ısrarcı, işine bağlı, itaatkâr, pratik, dikkatli, düzenli, tutumlu, becerikli ve hayal gücü zayıf olarak tanımlanan ve esnek, özgür, keşfe yönelik veya sistematik olmayan etkinliklerden hoşlanmayan geleneksel bireyler kayıt tutma, materyalleri doldurma, materyalleri yeniden üretme, belirli bir plana göre yazıları ve sayısal verileri düzenleme, örgütsel ve ekonomik hedeflere ulaşmak için bilgisayar kullanma gibi verilerin kesin, düzenli ve sistematik biçimlendirilmesini gerektiren etkinliklerden hoşlanırlar. Muhasebecilik, bankerlik, hesap uzmanlığı veya vergi uzmanlığı gibi meslekleri tercih ederler.

Girişimci: Açgözlü, baskın, iyimser, maceraperest, enerjik, zevk peşinde koşan, uzlaşmacı, dışa dönük, dikkat çekici, hırslı, fevri, kendine güvenen, sosyal ve popüler olarak tanımlanan ve sembolik ve sistematik etkinliklerden hoşlanmayan girişimciler, organizasyonel veya ekonomik kazanç için diğerlerini yönlendirmeyi gerektiren etkinliklerden hoşlanırlar. Pazarlamacılık, yöneticilik, iş idareciliği, televizyon yapımcılığı, spor organizatörlüğü veya satın alma sorumluluğu gibi işlerden hoşlanırlar.

Sanatçı: Anlaşılmaz, hayal gücü yüksek, iç gözlem yapan, düzensiz, pratik çözümler bulamayan, sezgisel, duygusal, fevri, uyumsuz, kendini ifade eden, bağımsız, açık, idealist ve özgün olarak tanımlanan ve sistematik ve düzenli etkinliklerde bulunmaktan hoşlanmayan artistik kişilikler sanat biçimleri ve ürünleri yaratmak için fiziksel, sözel veya insana ilişkin materyallerin biçimlendirilmesini gerektiren esnek, özgür, plansız etkinliklerden hoşlanırlar. Müzisyenlik, sahne yönetmenliği, yazarlık, iç mimarlık veya aktör/aktrislik gibi meslekleri tercih ederler.

Roe'nun Meslek Gelişim Kuramı

Klinik psikolog olan Anne Roe, Maslow'un (1954) gereksinimler kuramından yola çıkarak, giderilemeyen gereksinimlerin kariyer seçimlerinde önemli güdüleme kaynakları olduğunu düşünmektedir (Niles ve Harris-Bowlsbey 2013). Ona göre yetişilen ilk çevre

kariyer seçimlerini etkilemektedir, bireyler gereksinim yapılarına göre meslek seçmektedir ve bu doğrultuda üç temel çocuk yetiştirme ortamı tanımlamıştır:

- Aşırı koruyucu ve isteyici olan - Duygusal odaklı
- Gereksinimlerin ihmal edildiği - Kaçınma odaklı
- Fiziksel ve psikolojik gereksinimlerin karşılandığı- Kabul odaklı

Gottfredson'un Mesleki Gelişim Kuramı

Linda Gottfredson (2002) kariyer gelişimine gelişimsel ve sosyolojik bakış açısı getirmektedir ve 'Çocuklar, neden hayallerinin peşinden gitmelerini engelleyecek bir deneyim geçirmemelerine rağmen ailelerinin daha önce yaşadıkları sosyal eşitsizlikleri yeniden yaratıyor görünüyorlar?' sorusuna yanıt vermeye çalışmaktadır (Niles ve Harris-Bowlsbey 2013). Ayrıca Gottfredson (2002) kariyer gelişiminde "cinsiyet" ve "toplumsal sınıf" farklılıklarının etkisi, benlik kavramı ve meslek imajı üzerinde durmaktadır. Kuramın içeriği ***Sınırları belirleme /eleme*** yani bireyin cinsiyet ve sosyal sınıf bağlamında kabul edilemez görünen meslekleri elemesi ve ***Uzlaşma / daraltma*** yani olasılıklar dahilinde kariyer seçeneklerinin değiştirilmesi sürecidir (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013). Sınırları belirleme ve eleminin gelişimsel aşamaları ise şöyledir (Gottfredson, L. S. 2002):

- 1: Boyuta ve güce yönelme 3-5 yaş: Çocuklar için boyut farkı, insanları büyük küçük olarak sınıflandırma ile başlar ve boyut farkına bakarak kendilerine uyum sağlarlar.
- 2: Cinsiyet rollerine yönelme 6-8 yaş: Kabul edilebilir cinsiyet tipi oluşmaya başlar.
- 3: Sosyal değerlere yönelme 9-13 yaş: Soyut düşünmenin başlamasıyla sosyal sınıf ve prestij kavramı öne çıkar.
- 4: İçsel biricik öze yönelme 14 yaş ve sonrası: Ergenlikle iç gözlem başlar ve benlik kavramı belirginleşmeye başlar. Mesleki gelişim bu aşamada bilinçli hale gelmektedir.

Mesleki Rehberlik

Uygun meslek seçimi kişinin kendini gerçekleştirme yolundaki önemli adımları arasındadır ve birey kendine uygun mesleği seçtiği takdirde karşılaştığı zorluklarla baş etme gücünü kendinde bulabilecektir. Telman (2002) belirtmiştir ki meslek seçim sürecinde yapılan danışmanlıklar sayesinde bu zorlukların aşılması kolaylaşacaktır.

Kepçeoğlu (1999)'a göre, meslek seçimi ile ilgili çalışmalar en başından beri rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri içinde yer almaktadır ve hala da önemini korumaktadır. Buna ek olarak meslek çeşitliliği de elli bin civarındadır. Gelişmiş sanayi ülkelerinde mesleğe yöneltme resmî kurumlar tarafından görev edinilmişse de meslek çeşitliliğinin giderek artması ülkelerin eğitim sistemleri ile mesleğe yönlendirmeyi ayıramaz ikili haline getirmektedir (Vurucu, 2010). Diğer bir deyişle mesleki yönlendirme birimleri mesleki eğitim ve formasyon sistemlerinin bugününden ve gelecekte nasıl şekillenebileceğinden tamamiyle haberdar olmalıdır. Ek olarak, Vurucu (2010)'a göre önem arz eden diğer bir etmen ise meslek seçimindeki alternatiflerin çok fazla olmasıdır ve bu durum karar vermeyi zorlaştırdığından mesleki yönlendirmenin önemini yeniden vurgular. Farklı bir açıdan bakıldığında da Kaya (1991) açıklamıştır ki gelişmiş batı ülkelerinde öğrencilerin ortaokuldan itibaren çeşitli mesleklere yönlendirilmesi sayesinde gereksiz görülen lise eğitiminden doğrudan gidecekleri üniversite belirlenmektedir bu sayede de üniversite kapısında yığılma ya da mezuniyet sonrası işsiz kalma korkusu yaşanmamaktadır. Bu bakış açısında öğrencilerin yılları boşa harcanmamaktadır çünkü aynı zamanda bu ülkelerde ileriye yönelik planlama mevcut olduğundan hangi meslekten kaç elemana ihtiyaç duyulacağı da bilinmektedir. Bizlerdeki gibi belirsizlik ve kargaşaya engel olan da bu planlı sistemdir.

Özgan (2006) belirtmiştir ki mesleki gelişim çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlamasından itibaren yetişkinlikte bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen gelişim dönemlerini kapsayan bir süreçtir ve bu süreçte geçilen pek çok aşamada öğretmen,

rehberlik uzmanı ve veli ile iş birliği yapılarak çocuğa/gençe gerekli destekler verilmelidir. Bu durum erken yaştaki rehberlik ve psikolojik danışmanlık uygulamalarının değerinin ortaya çıkarmaktadır. Önemli nokta ise sürecin anlaşılmasıdır. Öncelikle bireyin kendini anlaması ve hangi mesleğin kendine, kendinin de hangi mesleği uygun olduğunu fark ettikten sonra, bunların anlaşılıp doğru yönlendirme konusunda destek olunması gerekmektedir. Bu doğrultuda okullarda yapılan meslek seçimi ya da mesleğe yöneltme çalışmaları ile ilgili olarak rehberlik hizmetleri ile bireyin anaokulundan lise eğitiminin sonuna kadar kendisini beceri, ilgi, istek, yatkınlık, kişilik, yeterlilik ve ya yetersizlikleri gibi tüm yönleriyle tanıması amaçlanmaktadır (Çivilida, 2013: 78).

Mesleki gelişim sürecinin, sadece seçim sürecini içermekten ziyade çocukluktan yetişkinliğe uzanan bir süreç olduğunu ve bireyin uygun meslek seçimi için kendi ilgi, yetenek, beceri ve ihtiyaçlarının da farkında olması gerektiği önceki bölümlerde belirtilmiştir. Diğer bir değişle mesleki gelişim süreci gerekli becerilerin ve eğitimin elde edilmesi, iş arama, işe girme ve uyum süreçlerini içeren ayrıntılı bir süreçtir. Ayrıca Yeşilyaprak (2000) belirtmiştir ki her bir gelişim düzeyinde de bireylere sunulacak yardım hizmetleri de farklılık gösterecektir bu nedenle mesleki gelişim aşamalarının bilinmesi büyük önem arz etmektedir. Sürecin verimli işleyebilmesi ve maddi-manevi kayıpları en aza indirmek için planlamanın yapılması, sürdürülebilir olması çok önemlidir.

Milli Eğitim Bakanlığının 2023 eğitim vizyonunda rehberlik hizmetleri hedeflerinde de belirttiği gibi tüm öğretim kademeleri düzeyinde öncelikle çocukların kendini tanıması (mizaç, yetenek, ilgi, değerler, kişilik ve aile) sonrasında iş ve meslekleri tanıyarak kendi gelişim profillerini oluşturup öğrenci e-portfolyosu oluşturabilmeleri amaçlanmıştır. Bu süreçte içerisinde çocukların kendini tanımaları ve becerilerinin farkına varmaları için olanaklar sağlanacak, gerekirse testler ile desteklenip elde edilen verilerin ise e-portfolyo sistemine kaydedilmesi planlanmaktadır.

(http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf sayfasından
26.08.2021 tarihinde alınmıştır.)

Mesleki Eğitim

Dünya’da Mesleki Eğitim

Bireyin kendine, ülkesine ve dünyaya faydalı olabilmesi, enerjisinin doğru kanallara kanalize edilmesine bağlıdır. Kaynakların sınırlı olduğu dünyamızda hayatın sürdürülebilirliği için bu sürecin planlanması artık sadece ulusal değil uluslararası bir önem kazanmıştır. Eğitimin bu noktada ne kadar önemli olduğu gelişmiş ülkelerin belirlediği stratejilerde ortaya koyulmaktadır. Gelişen teknoloji ile sektörün ihtiyacı olan kalifiye elemanı sağlamak için birçok ülke kendine göre özellikle mesleki eğitim sistemini geliştirmek için çalışmalar yapmaktadır.

Avrupa Birliği (AB), Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Dünya Bankası (IBRD) gibi uluslararası kuruluşlar mesleki ve teknik eğitim alanında çalışmaları takip etmekte ve ortak stratejiler belirlemektedirler. Bu kuruluşların mesleki ve teknik eğitime ilişkin öncelikleri arasında mesleki ve teknik eğitimin;

- İşgücü piyasalarının ihtiyaç ve taleplerini de kapsayacak şekilde gerçekleştirilmesi,
- Okul, kurum ve sektör iş birliği ile planlamaların yapılması,
- Öğrencileri, ulusal ve uluslararası iş olanaklarına hazır olarak yetiştirmesi,
- Arz ve talep dengesi çerçevesinde yapılması ve her yaşta ve her an ulaşılabilecek bir sistem olarak planlanması,
- Programları hazırlanırken hem ulusal hem de uluslararası yeterlilikler göz önünde tutulmalı
- Gelişen sürece adapte olabilmek için sürekli revize edilmeli ve kalite arttırılmalıdır. (Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018).

Avrupa Konseyinin Mart 2000'de yayınladığı Lizbon Stratejisi ile sosyo-ekonomik politikaların tamamlayıcısı olarak eğitimin önemine vurgu yapılmıştır. Lizbon stratejisi toplumlar arasındaki uyum, hareketlilik, istihdam edilebilirlik ve rekabet oranının artırılmasıyla birlikte bu bütünün olmazsa olmaz parçası olan iyi bir mesleki eğitim ve öğretimin önemine dikkat çekmektedir (Yazıcı, 2018).

Mesleki eğitim genellikle ülkelerde ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde verilmektedir. Sanayileşmiş ülkelerde Tam Zamanlı Mesleki Teknik Eğitim modeli ve Çıraklık Eğitim Modeli olarak iki grupta karşımıza çıkmaktadır. Tam zamanlı mesleki eğitim modelinde okulda 8-10 yıl arasında değişen zorunlu eğitim içerisinde verilmektedir. Okul donanımının sürekli yenilenmesi gerektiği için pahalı olan tam zamanlı eğitim İsveç, Fransa, Belçika ve İtalya'da uygulanmaktadır. Çıraklık eğitim modelinde ise devlet ve sektörün birlikte planladığı bir sistem mevcuttur. Bu sistem Yazıcı ve diğerlerinin aktardığına göre Hindistan, Çin, Rusya, Vietnam, Almanya, Avusturya, İsviçre kullanılmaktadır (Aydemir, Türkmen, Yazıcı, 2015). Çıraklık eğitim modeli Avrupa'daki diğer ülkelerden özellikle Almanya, İsviçre ve Avusturya'yı kaliteli mesleki eğitimi ile ayırmaktadır. Teorik bilgi ve sektördeki uygulama ve deneyimi bir araya getirerek bireylerin yetiştirilmesine olanak sağlayan eğitim sistemi işe başlama sürecini hızlandırmaktadır (Euler, 2013). "Dualist Sistem" olarak adlandırılan bu sistem Avrupa topluluğu içerisinde en iyi mesleki eğitim sistemine sahip olan Almanya'yı güçlü kılan ve eğitim kurumları ile sektör arasındaki iş birliğinin etkili bir şekilde yürütüldüğü güzel bir örnektir (Aykaç, 2002).

Japonya'da da ülkemizdeki gibi veliler akademik eğitime, meslekî ve teknik eğitimden daha fazla önem vermektedir. Meslekî ve teknik eğitimi tercih eden öğrencilerin akademik performansı ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük olduğu görülüyor. İhracata yönelik yapılan üretim, sürekli gelişmekte olan teknolojik gelişmeler Japonya için de alanında uzman kişilere olan ihtiyacı sürekli canlı tutmaktadır. Alanında uzman ihtiyacı, mesleki eğitime olan bakış açısını değişmesine etki etmektedir. Japonya'da meslekî eğitim liseden sonra

yüksekokullar, teknik kolejler (teknoloji kolejleri), meslekî eğitim okulları ile özel sektör kuruluşları tarafından yönetilen enstitüler tarafından verilmektedir.

(https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Mesleki_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf sayfasından 26.08.2021 tarihinde alınmıştır).

Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretim

Türkiye'de Mesleki Eğitim Tarihçesi

İş bölümü yaparak çalışmak hem göçebe yaşanan hem de yerleşik hayata geçilen dönemlerde bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olmaktadır. İş bölümü yapma noktasında bireylerin yeteneklerine, becerilerine veya toplumun ihtiyacına göre mesleklerde kendilerini geliştirdikleri görülmektedir. Bazen geleneklerle bazen de organize edilmiş eğitim sistemi ile verilen mesleki eğitim toplumumuzda Fütüvvetçilik, Ahilik, Loncalar, Gedikler gibi geleneksel eğitim sistemleri olarak tarih sürecinde karşımıza çıkmaktadır.

Tekil olarak “feta” delikanlı, eli açık, gözü pek, iyi huylu kişi; çoğul olarak “fityan” şeklinde sözlükte geçen fütüvvetçilik 10. yy.’dan itibaren mesleki kurumsallaşmanın adımlarının atılmasında yerini almaktadır. Temelleri arasında yer alan ahlaklı ve iyi kişi yetiştirmek kurallarının bulunduğu “fütüvvetname” isimli eserler de bu süreçte dikkat çeker. 1630 yılından önceye ait oldukları tahmin edilen meslek ile ilgili hususları düzenleyen belgeler bulunmaktadır. Bu belgeler o dönemde ki mesleki eğitim ve meslek kuruluşları hakkında bilgi veren belgelerdir (Köksalan, 1999).

Bireysel özelliklerin gelişimine ve askeri niteliklere önem veren fütüvvetçilik den sonraki dönemlerde ortaya çıkan ahilik teşkilatı merkezine esnaf ve sanatkârları almış, aynı zamanda Osmanlı devletinin askeri ve yönetim sistemlerine de destek olmuştur. İyi ve ahlaklı insan yetiştirmek düşüncesinden yola çıkan tasavvufçuların geliştirerek oluşturduğu fütüvvetnameler Ahilik teşkilatının da temellerini oluşturmaktadır (Çağatay, 1989).

“Ahi” kelimesi köken olarak Arapça da “Kardeşim” anlamına gelmektedir. Ancak bazı kaynaklara göre Türkçede eli açık, cömert, yiğit anlamına gelen Orta Asya kökenli “akı” sözcüğü Anadolu da türk kurum ve terimlerinin arapçalılaştırıldığı bir dönemde ahi kelimesine dönüştüğünü söylemektedir. Mertlik, alplik, eli açıklık, konukseverlik özelliklerinin, sanat ve ticaret kurallarının türkler arasında yaygın olması ahi kelimesinin akı kelimesinden geldiği düşüncesini pekiştirmektedir. Ayrıca Anadolu da kullanılan ahilik ile Arapçada kullanılan ahiliğin anlam olarak birbirini karşılamadığı, buna karşın Atabet’ül Hakayık’a ve Divan-ı Lügat-ı Türk’te geçen ‘akı’ sözcüğü ile Anadolu da kullanılan ahilik sözcüğü anlam olarak birbirini karşıladığı görülmektedir (Çağatay, 1989).

Ahiliğin amacı Allah’ın emaneti olan insanı aç ve açıkta bırakmadan manevi, ahlaki ve sosyal hayatın dengesini korumaktır.

Selçuklu döneminde ortaya çıkarak, osmanlının yükselişinde etkili olan yaygın eğitim kurumudur (Akyüz, 2001). Toplumun dini, siyasi, ekonomik, ahlaki yönlerini bir bütün olarak geliştirerek eğitim veren bir kurumdur (Altıntaş ve Doğan, 2003).

Ahilik teşkilatı gençlerin eğitimi için kendilerini tanımalarını, gizli yeteneklerini ortaya çıkararak daha da geliştirmelerini sağlamak için insanın yaratılış özelliklerini koruyarak kişiliğini evrensel ahlak değerleri çerçevesinde geliştirmeyi benimser. Buradan yola çıkarak ahilik teşkilatı ahlaki ve dini eğitimi de mesleki eğitim süreci içerisinde vermiştir (Kılavuz, 2005). Alınan eğitim içerisinde kazanılan bütün bilgiler davranışlara dönüşmelidir.

Benzer olarak Kazıcı, davranışa yansımayan değerleri ahilikte kazanılmamış değerler olarak görmektedir. Fütüvvetname yazarlarından Kaşani “İşle doğrulanmayan her söz beyhudedir” diyerek konunun bu noktasına dikkat çekmiştir (Kazıcı, 2006). Ahiler yaşam süreci içerisinde iş hayatı, sosyal yaşam ve ahiret inancı ile ilgili eğitimin bütünleşmesini sağlamıştır.

Ahilik teşkilatı gündüz çıraklık eğitiminden sonra din ve ahlak eğitimi için kapıları herkese açık olan zaviyelerde toplanırdı. Zaviyelerde alınan eğitim sonrasında edinilen değerler

toplumu oluşturan tüm bireylerin ortak değerleri halini alır ve davranışlara dönüşerek hayata geçirilirdi (Kılavuz, 2005).

Yaygın eğitim kurumu olan ahilik teşkilatı sadece gençlerin değil yetişkinlerinde eğitime önem vermiştir. Bu yönüyle günümüzün eğitim sisteminin önem verdiği “hayat boyu öğrenme” ilkesinin yüzyıllar öncesinde uygulandığı göze çarpmaktadır. Ahiler ahlak yapısının değişebilir olmasından yola çıkarak kötü davranışları olan kişilerin verilen eğitimlerden yararlanması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ahilik teşkilatına katılan birey aşamalı bir şekilde eğitimini yamaklık, çıraklık, kalfalık, ustalık derecelerinde tamamlamaktadır.

İki sene ücretsiz olarak yamaklık yapan kişi daha sonra törenle çıraklık derecesine yükselmektedir. Çıraklık ile birlikte her bir derecede öğrenilen mesleğe göre süreler farklı olabilmektedir. Kuyumculuk gibi beceri gerektiren mesleklerde çıraklık 20 yıla kadar sürmektedir. Bu süreçte çırak ustasına itaat etmekte ve usta çırağa meslek ile ilgili bilgileri vermek zorundadır. Çıraklık sürecinden sonra birey, tüm mesleklerde 3 yıl olan kalfalık aşamasına da yine törenle geçmektedir. Çırak ve kalfaların eğitimi içerisinde kılıç kuşanma, ata binme, atıcılık gibi spor ve askeri eğitimleri almaları da sağlanmaktadır. Bütün bu eğitimleri tamamlayan birey sınav niteliğinde bir törenle ustalık derecesine yükselmeye ve dükkân açmaya hak kazanmaktadır (Bulut, 2009).

Selçuklu dönemi ve Osmanlı döneminde toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda etkinliğini sürdürmüş olan ahilik teşkilatının devamı olarak XV. yy da ortaya çıkan loncalar da toplumun ve meslek gruplarının birlik, bütünlük, toplumsal ve mesleki ahlak özelliklerini canlı tutabilmek için çalışan kuruluşlardır. Seyyid Mehmet b.Aladdin'in 1524'te yazdığı Futüvvetname-i Kebir, Münirini'n "Nisabul-ihlisab ve adabul-iktisab" adlı eserinde lonca teşkilatlarının çalışma prensipleri hakkında verilere ulaşılmaktadır (Köksalan, 1999). Loncalar, esnaf kuruluşlarının organize ettiğı yaygın eğitim ve öğretim veren, ahiliğın iktisadi ve mesleki özelliklerini taşıyan kuruluşlardır. Meslek ile ilgili kurslar açarak bireylerin eğitimini ve kredi açarak da işyeri açabilmeleri için ekonomik

destek sağlamaktadır (Osmanlı Ansiklopedisi, 1990). Loncaların görevi aynı zamanda ürünlerin kontrolünü sağlayarak hile katılmadan kaliteli olarak üretilmesidir

(Musahipzade, 1992).

Osmanlı devletinde lonca teşkilatı sanayinin gelişmeye başlamasıyla birlikte değişime uğramaktadır ve bu değişim sanayileşmenin zaman alması sebebiyle uzun sürmüştür. Lonca teşkilatının zayıflaması geleneksel üretim sisteminin değişerek, sanayileşmeye doğru yönelimi arttırmıştır.

Sanayileşme ile birlikte kalifiye eleman eksikliği olması mesleki eğitimin önemini ortaya koymuştur. Cumhuriyetin ilanıyla devletin kalkınması ve ekonomi için mesleki ve teknik eğitim devlet politikası olmuştur. Osmanlı'dan sonra kalan sanat okullarının sayısı arttırılarak, ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda yeni okullar açılmaya başlanmıştır. Bu süreci daha iyi organize edebilmek için mesleki eğitim 1927 yılında Millî Eğitim Bakanlığının sorumluluğuna alınmıştır (Karagenc, 2017).

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde; 1960 yılında Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret Öğretimi Genel Müdürlüğü olarak 3 ayrı koldan yürütülen mesleki eğitim, 1992 yılında 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı, Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Dairesi Başkanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı olarak şekillendirilmiştir.

2011 yılında yayımlanan 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile mesleki ve teknik eğitimin yürütülmesinden sorumlu birimler Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (MTEGM) adı altında birleştirilmiştir. Yaygın mesleki eğitim ile açık öğretim kurumları da Hayat Boyu Öğrenme

Genel Müdürlüğü (HBÖGM) bünyesinde toplanmıştır

(<https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/017.pdf> sayfasından 25.10.2021 tarihinde alınmıştır).

Türkiye'de Mesleki Eğitimin

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (MTEGM) ve Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde mesleki eğitim çalışmalarını toplamıştır. Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi, Çok Programlı Anadolu Lisesi, Meslekî Eğitim Merkezleri, Güzel Sanatlar Liseleri, Spor Liseleri örgün eğitim kısmını, Meslekî Açık Öğretim Liseleri (MAÖL) ise yaygın öğretim kısmını oluşturmaktadır.

Çok Programlı Anadolu Liseleri; genel ve meslekî ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında yürüten ortaöğretim kurumlarıdır.

Meslekî Eğitim Merkezleri, kalfalık ve ustalık eğitimi ile meslekî ve teknik kurs programlarının uygulandığı eğitim kurumlarıdır.

Güzel sanatlarla ilgili yükseköğretim kurumlarının olduğu yerlerde açılan Güzel Sanatlar Liseleri, ortaokul veya imam-hatip ortaokulu bitiren öğrencilerin kayıt olduğu öğrenim süresi dört yıl olan yatılı ve/veya gündüzlü olarak eğitim ve öğretim veren kurumlardır.

Beden eğitimi ve sporla ilgili yükseköğretim kurumlarının bulunduğu bölgelerde açılan Spor liseleri ortaokul veya imam-hatip ortaokulu üzerine dört yıl öğrenim veren yatılı, gündüzlü ve karma okullardır.

Asıl konumuzu oluşturan Mesleki Teknik Anadolu Liselerinin yönetiminde olan

Anadolu Meslek Programında, sınavsız ve mahalli yerleştirme ile kayıt yapılarak, mesleki bilgi ve becerilerin yanında genel bilgi dersleri de verilmektedir. Ağırlık meslek derslerine verilmiştir. Anadolu Teknik Programında ise merkezi sınav ile yerleştirme yapılmakta, mesleğe yönelik bilgi ve becerilerin yanında matematik, fizik, kimya ve biyoloji dersleri 4 yıl boyunca ağırlıklı olarak verilmektedir. Her iki programda 9 sınıflar bütün örgün eğitim kurumlarında aynı müfredat ile eğitim alır. 9. sınıf sonrası alan seçimi yaptıktan sonra 10. sınıfta meslekî alan eğitimi, 11. ve 12. sınıfta meslek alanına bağlı olarak dal eğitimi ile

mezun

olmaktadır

(https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Meslek_i_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf sayfasından 26.10.2021 tarihinde alınmıştır).

19/08/2020 yılında yayınlanan çerçeve öğretim programı sonrasında meslek dersleri 9. sınıftan itibaren başlayarak müfredat kapsamına alınmıştır (<http://meslek.eba.gov.tr/?p=Kurul-Kararlari> sayfasından 26.10.2021 tarihinde alınmıştır).

Bu süreçte mesleki ve teknik eğitimin öncelikleri arasında;

İhtiyaca göre nitelikli işgücü yetiştirmek,

Meslekî ve teknik eğitimi bütün paydaşların katılımıyla yönetmek,

Mezunların üretime katılacak şekilde yetişmesini sağlamak,

Meslekî ve teknik eğitim sistemini ihtiyaca göre geliştirmek ve niteliğini arttırmak.

İş piyasasının talebine göre modüler öğretim programları hazırlamak,

Ekonomide verimlilik ve rekabet gücünün artırılması için eğitimin sosyal ve sektörel entegre olmasını sağlamak,

Bireylere bir mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerilerin yanı sıra değişime uyum sağlaması için ihtiyaç duyulan yeterliliği kazandırmak,

Dijitalleşme süreciyle birlikte belirli alanlarda bireylere bilgi ve iletişim teknolojilerinde temel yeterliliklerin yanında üst düzey becerileri de kazandırmak,

Öğrencileri millî kültürümüzün temeli olan ahilik anlayışıyla ve bu anlayışa özgü iş ahlakı değerleriyle yetiştirmek,

Meslekî ve teknik eğitim ile insan odaklı kalkınmanın sağlanmasında etkin yer almak,

Sektörün dijital dönüşümü çerçevesinde yeni iş alanlarının oluşturulması ve istihdamın artırılmasında rol oynayan girişimcilik anlayışının kazandırılması yer almaktadır.

(https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Meslek_i_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf sayfasından 26.10.2021 tarihinde alınmıştır).

Mesleki Teknik Ortaöğretimde Alan ve Dala Geçiş

Deniz (2001) ilköğretim düzeyindeki mesleki gelişime destek olunacak hususları şöyle sıralamıştır.

1. Kendini tanıma ve gelişmesi konusunda çocuğa destek olma,
2. Çocuğa tecrübe ve gözlemler aktarma,
3. Son kararı verenin çocuk olmasını sağlama,
4. Mesleğin gerektirdiği; nitelikler, çalışma ortamı, iş bulma olanakları gibi etkenlerin üzerinde durulmasını sağlama,
5. Bireyin akademik başarısına bakarak objektif bir değerlendirmenin yapılmasını sağlama ve ulaşılabilir hedefler koyma,
7. Çocuğa meslek farkındalığı edindirme,
8. İş istihdamı bulunan alanlara yönlendirme.

İlköğretim düzeyinde meslek seçiminin bu doğrultuda yapılmasının, bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri, tavır ve meslek alışkanlıkları kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirmeyi amaç edinen Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri (MTAL)'nde okuyan bireylere faydası oldukça çoktur çünkü bu liselerde okuyan öğrenciler tercih edecekleri alan yani öğrencilerin okuyacakları bölüme yönlendiren program ve dal yani alt alan aracılığı ile bir bakıma ileride yapacakları meslekleri de belirlemiş olmaktadır. (Kısaç vd., 2017)

Mesleki eğitime gelen öğrenciler akademik puanlarının istedikleri okullara yetmemesinden dolayı tercih edilen okullar olarak görülmektedir. Nadiren bilinçli ailelerin çocukları gerçekten istedikleri için meslek liselerini tercih etmektedir. Buradan ekonomik düzeyi düşük aileler özellikle öğrencilerin mesleki gelişimlerini akışa bırakmıştır. Günümüzde

yapılan mesleki eğitim ve tanıtım çalışmaları ile öğrenci ve ailelerin bilinçlendirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Meslek lisesini tercih eden 9. Sınıf öğrencilere okulun açılması ile ilk iki hafta alan tanıtımları yapılmakta ve sonrasında öğrenciler alan tercihlerini yapmaktadırlar. Ortaokulun 6, 7 ve 8 inci sınıfta alınan yılsonu başarı puanlarının aritmetik ortalamasının sıralamasına göre alanlara yerleşmektedirler. Tercih aşamasında kendi okulları dışında ki okullarda bulunan alanları da tercih edebilmektedirler. Okullarda alanlara yerleştirmede öncelik kendi kayıtlı öğrencilerine verilmekte ve boş kontenjan kalması durumunda diğer okullardaki öğrenciler yerleştirilmektedir. Anne ve/veya babasının kendilerine ait çalışır durumda işyerini varsa bunu belgelendirmesi sonucunda eğer isterseler AMP’de meslekleri ile ilgili alana öğrencileri doğrudan kayıt edilmektedir. Alan değiştirme yönetmeliğe göre yapılan tercihler sonrasında 9. Sınıf birinci yarıyılın sonuna kadar isteyen öğrenciler boş kontenjan durumuna bakılarak alan değişikliği yapılabilmektedir.

(https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/photos/2021/08/26/2021-mtok-alana-dala-gecis-tercih-ve-yerlestirme-e-kilavuzu-2021_612758d9eaffc.pdf sayfasından 26.10.2021 tarihinde alınmıştır).

Grafik Tasarım Eğitimi

Grafik tasarım dediğimizde aklımıza kitle ile kurulan iletişim gelmektedir. İletişim sürecinde herhangi bir kurumun, ürünün, olayın duyurulması ve tanıtımının yapılması amaçlanmaktadır. Grafik tasarım aşamasında ürünün tasarım kurallarına göre olgunlaşması mesajın etkili bir şekilde iletilmesini sağlayacaktır (Yurdakul, 1993).

MÖ 14000’lerde yapılan mağara resimleri, İÖ 4.yy’da yazının bulunması grafik tasarım için önemli gelişmelerdir. 15. Yüzyılda Avrupa’da Johann Gutenberg’in matbaayı bulması da grafik tasarım için diğer bir gelişmedir. Kitapların çoğaltılarak her yere dağılmasına olanak sağlamıştır (Köse ve Kansu, 2008). O dönemde basılmaya başlanan ilk kitaplar dini içerikli kitaplardır. Grafik tasarım için en önemli gelişme ise sanayileşme ve

modernleşmeyle birlikte fotoğrafın keşfidir. Fotoğrafın keşfi resim sanatına farklı bir boyut getirmiştir. Fotoğraf, baskı teknikleri, tipografinin gelişmesi ile grafik sanatlar resimden ayrı bir sanat dalı olmuştur (Wikipedi, 2022)

Türk topraklarında ilk basım evi Gutenberg'ten 43 yıl sonra 1493 yılında Museviler tarafından İstanbul'da kurulurken, ilk Türk basım evi ise 14 Aralık 1727'de İbrahim Müteferrika tarafından kurulmuştur. Türkiye'de Münih Fehim, İhap Hulusi ve Kenan Temizan grafik tasarım alanında 1920 yıllarında yaptıkları çalışmalarla katkı sağlamışlardır. Mithat Özer 1933 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'nde afiş atölye çalışmaları ile grafik tasarım alan eğitimine başlamıştır. İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu 1957 yılında endüstriyel sanatlar ve tasarım alanlarında eğitim vermeye başlamıştır. 1982 yılında YÖK'ün kurulmasıyla Güzel Sanatlar Akademisi Mimar Sinan Üniversitesi çatısı altında, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu da Marmara Üniversitesine katılarak Güzel Sanatlar Fakültesi olarak eğitim vermeye halen devam etmektedir (Becer, 2006).

1880'lerden itibaren illüstrasyon (resimleme) kavramı oluşmaya başlamıştır. Aynı yıllarda dört renk baskı basılmaya başlanmasıyla yavaş yavaş grafik tasarım alanı meslek kimliğini kazanmıştır. Reklam firmalarında metin yazan kişi taslakları hazırlayarak ressamlara gönderiyordu. Ressam ise grafik tasarım alanında uzman olmadığı için tasar ilkelerinden uzakta olan kopyaya dayalı çalışmaları yaparak kamuoyuna sunmaktaydı (Becer, 2010). Sanatsal ve ticari amaçlı tasarım yapılmaya başlandıkça grafik sanatların gelişmesi kaçınılmaz olmuştur. Buna bağlı olarak dilin görsel temsilcisi olan afişleri ressamlar yerine grafik tasarımcılar yapmaya başlamıştır (Drucker, 1994). Endüstri devrimini sonucu olarak ortaya çıkan çok sayıda ürünün tanıtımının yapılması gerekli olmuştur. Bilinçli bir şekilde yapılan, hedef kitlenin dikkatini çeken çalışmalar rekabet içindeki sektörün ihtiyacını karşılamaktadır. Buna bağlı olarak tasarım bilgisine sahip grafik tasarımcıya ihtiyaç olmaktadır (aktaran Becer 2010: 21; McLean, 1990: 15).

Günümüzde meslek liseleri Grafik ve Fotoğraf alanında çerçeve öğretim programına göre sektörün ihtiyaç duyduğu elemanı yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda birey eğitim sürecinde, çevre ve toplum bilincini, iş yeni açabilme yeterliliğini ve işin her aşamasında kaliteyi ortaya koyabilme becerilerini geliştirmiş olmalıdır. Sektörün tanıyarak, ihtiyaç duyulan tasarımı yapabilme, iletişim kurabilme, değişimleri ve teknolojiyi takip edebilme yeterliliklerini kazanmalıdır.

Grafik ve Fotoğraf Alanı Çerçeve Öğretim Programı'nda;

1. Grafik,

2. Fotoğraf

dalları yer almaktadır.

Grafik fotoğraf alanında yapılan örgün eğitim ulusal ve uluslararası standartlara uygun olarak programlanmaktadır.

Bu programı tamamlayan öğrenciye;

- Dönemin ihtiyaçlarına göre becerileri kazanma ve tasarım odaklı düşünme yaklaşımı geliştirme doğrultusunda; “meslek etiği ve ahilik, iş sağlığı ve güvenliği, teknolojik gelişmeler ve endüstriyel dönüşüm, çevre koruma, girişimci fikirler, iş kurma ve yürütme, fikrî ve sınai mülkiyet hakları” ile ilgili mesleki gelişim becerilerini kazanma,
- İş sağlığı ve güvenliği tedbirleri doğrultusunda temel fotoğraf çekimi yapma,
- İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak tasarımın temel elemanlarını kullanarak çizim araç gereçleriyle uygulama yapma beceri ve yetkinlikleri grafik ve fotoğraf alanının ortak kazanımlarıdır.

Grafik Dalında;

- İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak tasar ilkeleri doğrultusunda grafiksel ürünleri el ve bilgisayar ile tasarım haline dönüştürüp baskıya hazır hâle getirme,
- İş sağlığı ve güvenliği tedbirleri doğrultusunda objeleri yapısal ve karakteristik özelliklerine uygun stilize ve deforme etme, harflerin sembolik kullanımı ile yüzey düzenleme, imge ve kavram bağlantılı semboller tasarlama,
- İş sağlığı ve güvenliği tedbirleri doğrultusunda çizim araç gereçlerini kullanarak teknik çizim kurallarına uygun, geometrik formların çizimi, tek ve iki kaçış noktalı perspektif çizimi ve basit geometrik formlardan başlayıp cansız model ve tors etüt etme,
- İş sağlığı ve güvenliği tedbirleri doğrultusunda anatomik yapısına ve karakteristik özelliklerine uygun insan figürü, baş ve ayrıntıları; el, kol, ayak ve bacağı farklı bakış açılarından etüt etme, öykü resimleyip renklendirme, kitap içeriğine uygun kitap kapağı resmi ve senaryodan yola çıkarak storyboard hazırlama,
- İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak tasarım ilkeleri doğrultusunda takvim, afiş, etiket ve ambalaj tasarımlarını el ve bilgisayar ile oluşturarak baskıya hazır hâle getirme,
- İş sağlığı ve güvenliği tedbirleri doğrultusunda mizanpaj programı ile dergi ve gazete sayfası hazırlama,

<http://meslek.eba.gov.tr/indir.php?d=YTV0akZNYXpxam03dUdqaVgzd3FFSG9EMjY1R3RiT3FkRW9lUmVlcm83WT0=&da=OXRkRmEwMSszVTJXN3BPVHV5Y2JzMC9FcWtOS0tXdHZvaTJ3OVJleDBDZCtZTnhVd3p3QjFHVzQ5U3hqN2xmemxiejlyRlpnV0tRNxV6Zkh4eFRSdHc9PQ==&iq=bDQxb29HUUdtS3RmSWRwSXlnZkVTZlNKNFV5UHJHdHZTZWNUTmlZLzMzKyt5UGRMTDcxMGNvU1BxOUxhMVprS0JoSmtqRkIxak9sazUxVFdhOCtDTkE9PQ> sayfasından

26.10.2021 tarihinde alınmıştır).

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, ortam, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi yer almaktadır.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, bir evren içinde seçilen bir örneklem üzerinden yapılan çalışmalar yoluyla evren genelindeki kişilerin meslekî alan seçimini etkileyen faktörler doğrultusundaki görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan kesitsel tarama (survey) araştırması kullanılmıştır. Bu çerçevede, 400 meslek lisesi öğrencisinin “meslekî alan seçiminde etkili olan mesleğe ilgi, iş avantajları, çevre etkisi, aile etkisi, çaresizlik, bireysel yetenekler ile ilgili faktörlerin etkileri” belirlenecektir ve analiz sonuçları görselleştirilerek nicel verilere ulaşabileceğimiz bir araştırma yapılmıştır.

Nedensel karşılaştırma, ortaya çıkmış/var olan bir durumun ya da olayın nedenlerini, bu nedenleri etkileyen değişkenleri ya da bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma türüdür (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Buradan yola çıkarak meslekî alan seçimini etkileyen faktörler ile meslek seçimi arasındaki neden sonuç ilişkisi araştırılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma verileri 2019-2020 eğitim öğretim yıllarında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı İstanbul ili Üsküdar ilçesi meslek liseleri içerisinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017) kullanılarak elde edilmiştir. Özünde kız meslek lisesi olan 400 kişilik evrenden 9. sınıf anadolu meslek lisesi öğrencilerinden pandemi döneminde ulaşılabilen ve katılmayı kabul eden 360 öğrenci çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket geliştirilirken araştırmanın amaçları doğrultusunda, literatürde meslek seçimi konusunda yapılmış benzer çalışmalarda kullanılan ölçekler ve anketler gözden geçirilmiştir. Çelik ve Üzmez, (2014), Nalbantoğlu Yılmaz (2017), Vurucu (2010), Solmaz (2015), Dinçel, Ulaş, Demirbaş-Zorbaz, Çifiliz Kınay, Coştur (2017)'ın araştırmalarından elde edilen veriler doğrultusunda anket düzenlenmiş ve meslek lisesi 9. sınıf öğrencilerine göre uyarlanmıştır. Anket iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım sosyo-demografik bilgiler, ikinci kısım meslek seçimini etkileyen faktörlerle ilgilidir. İkinci kısımda faktörler mesleğe ilgi, iş avantajları, çevre etkisi, aile etkisi başlıklarına ayrılmıştır. Anket liselerindeki gönüllü olan 400 9. sınıf öğrencisine online olarak gönderilmiştir. Öğrencilerden anket formunda yer alan önermeleri 5'li likert ölçeğine göre cevaplandırmaları istenmiştir. Ölçekte yer alan önermeler 1.Hiç katılmıyorum, 2.Katılmıyorum, 3.Kısmen katılıyorum, 4.Katılıyorum, 5.Tamamen katılıyorum şeklinde kodlanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS programı ile analiz edilmiştir. İstatistiklerin yorumlanmasında yüzde (%) dağılımlarından yararlanılarak betimsel analiz yapılmıştır.

İşlem Yolu

Veriler toplanırken okul yöneticilerine araştırmanın amacı konusunda bilgi verilmiştir. Araştırma öğrencilere anlatılıp meslek seçimi konusunda yapılan araştırma hakkında bilgi verilerek ve öğrencilerden araştırmaya gönüllü olarak katılmaları istenmiştir. Araştırmanın verileri COVID-19 pandemisi sürecinde anket formları aracılığıyla sınıf ortamında veya online uygulamalar kullanılarak toparlanmıştır.

Verilerin analizi

Bu araştırmada öğrencilerin meslekî alan tercihleri ve tercihlerini etkileyen faktörlerin (mesleğe ilgi, iş avantajları, çevre etkisi, aile etkisi) birbirlerini nasıl etkilediğine bakılmıştır. Literatür taraması sonrası 400 öğrenciye online olarak gönderilmiş olan anket sonuçları SPSS programına aktararak, verilen cevaplar Tablo haline getirilmiştir. Puanların yüzde, frekans ve aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılıma uygun olduğu, bundan dolayı da parametrik analizler kullanılacağı görülmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Yapılan çalışma kapsamında Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde 9. sınıf kız öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler ile grafik dalına olan talep oranının ilişkisinin araştırılması (İstanbul/ Üsküdar Örneği) yapılmıştır. Bu bölümde araştırma süreci boyunca toplanan nicel verilerin analizlerinin yapılmasıyla elde edilen bulgular ve yapılan değerlendirmeler araştırmanın problemiyle ilişkilendirilerek verilmiştir.

Araştırmaya ait demografik bulgular aşağıdaki Tablo da birlikte verilmiştir.

Tablo 1
Demografik Bilgiler

Değişken	Grup	Frekans	Yüzde
Meslek / Alan Dalı	Bilişim Teknolojileri	80	22,2
	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	82	22,7
	Grafik Tasarım ve Fotoğraf	71	19,7
	Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri	36	10,0
	Halkla İlişkiler ve Organizasyon	11	3,0
	Moda Tasarım Teknolojileri	41	11,4
	Yiyecek İçecek Hizmetleri	40	11,1
Yaş	14	71	19,7
	15	230	63,7
	16	51	14,1
	17	9	2,5
	14	71	19,7
Gelir	5.000 TL	265	73,4
	6.000 TL	96	26,6
Annenin Hayatta Olup Olmaması	-	1	,3
	Sağ	359	99,4
	Ölü	1	,3
	-	2	,6
Babanın Hayatta Olup Olmaması	Sağ	350	97,0
	Ölü	9	2,5
Annenin Öğrenim Durumu	-	48	13,3
	Okumadı	5	1,4
	İlkokul	150	41,6
	Ortaokul	90	24,9
	Lise	67	18,6
	Yüksek Lisans	1	,3
Babanın Öğrenim Durumu	-	39	10,8
	Okumadı	2	,6
	İlkokul Terk	3	,8
	İlkokul	107	29,6
	Ortaokul	79	21,9
	Lise	100	27,7
	Üniversite	29	8,0
	Yüksek Lisans	2	,6
Annenin Çalışma Durumu	-	5	1,4
	Çalışıyor	100	27,7
	Çalışmıyor	256	70,9
	-	18	5,0
Babanın Çalışma Durumu	Çalışıyor	318	88,1
	Çalışmıyor	25	6,9
Kardeş Sayısı	1	53	14,7
	2	82	22,7
	3	114	31,6
	4	72	19,9
	5	30	8,3
	6	8	2,2
	10	1	,3
Okuduğu Lise	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	196	54,3
	Mithatpaşa MTAL	79	21,9
	Cumhuriyet MTAL	86	23,8
	Toplam	361	100,0

Araştırmaya katılanların en fazla % 22,'sinin çocuk gelişimi, en az %3'ünün halka ilişkiler alanında okuduğu; en fazla % 63,7'sinin 15 yaşında, en az ise % 2,5'inin 17 yaşında olduğu; 1 kişinin annesi ve 9 kişinin babasının hayatta olmadığı; anne eğitim durumu en fazla %41,6 ile ilkokul en az ise % 0,3 ile yüksek lisans olduğu; baba eğitim durumu en fazla %29,6 ile ilkokul en az ise % 0,6 ile yüksek lisans olduğu; annelerin % 70,9'u babaların ise %6,9 u çalışmadığı; kardeş sayısı en fazla %31,6 ile 3 kardeş en az ise % 0,3 ile 10 kardeşi olduğu; öğrencilerin %54,3 Üsküdar Borsa İstanbul MTAL, %23,8 Cumhuriyet MTAL ve % 21,9'u Mithatpaşa MTAL liselerinde okuduğu tespit edilmiştir.

Nicel Bulgular

Araştırma kapsamında kullanılan “Anadolu Meslek Lisesi 9. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Anketi” ölçme aracı düzenlenip öğrencilere uygulanarak, toplanan veriler SPSS istatistiksel programla analiz edilmiştir.

Normallik konusu için kullanılan yöntemlerin birisi de çarpıklık ve basıklık katsayısının standart hatasına bölünmesi ile ortaya çıkarılan z-istatistiğine ait $\alpha = .05$ için, +1.96 ve -1,96 arasında olması araştırmada kullanılan verilerin dağılımı normallik durumundan aşırı derecede sapmadığı şeklinde yorumlanabilmektedir (Büyüköztürk, 2019, s.42). Bu araştırmada normallik testinde çarpıklık ve basıklık katsayısı tercih edilmiştir. Sonuçlar Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 2
Normallik Varsayımı İçin Değerler

	N	Min	Max	Ort	S.sapma	Skewness	Std. Hata	Kurtosis	Std. Hata
Mi_toplam	361	6	30	20,37	6,146	-,584	,128	-,264	,256
İA_toplam	360	14	65	42,52	10,383	-,510	,129	,140	,256
ÇA_toplam	360	4	20	9,74	3,991	,453	,129	-,316	,256
BY_toplam	361	5	25	17,06	4,125	-,454	,128	,035	,256
ÇE_toplam	361	11	55	23,73	8,345	,703	,128	,496	,256
AE_toplam	360	11	55	25,65	8,239	,654	,129	,232	,256
Mi_toplam	361	6	30	20,37	6,146	-,584	,128	-,264	,256

Çarpıklık ve basıklık değeri ++1.96 ve -1,96 arasında olduğu görülmektedir. Araştırma anketi analizinde, bu anlamda “Anadolu Meslek Lisesi 9. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi” Anketinin normal dağılıma uygun olduğu, bundan dolayı da parametrik analizler kullanılacağı görülmektedir.

Ölçme aracının belli likert kısmında yer alan maddelerin aldığı değerden elde edilen veriler demografik değişkenlere göre uygun istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir.

Fark Analizleri

Okuduğu Alanlara Göre

Okuduğu alanlara göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair ANOVA testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

Okuduğu Alanlara Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA Testi

Puan	Grup	f, x ss Değerleri			Var.K.	ANOVA Sonuçları				
		N	X	S.S.		KT	Sd	KO	F	p
Mesleğe İlgili	Bilişim Teknolojileri	80	19,13	5,418	Gruplar arası	1404,289	6	234,048	6,795	,000
	Çocuk Gelişimi ve eğitimi	82	20,02	7,445	Grup içi	12193,971	354	34,446		1>5
	Grafik tasarım ve fotoğraf	71	20,85	5,681	Toplam	13598,260	360			2>5
	Guzellik ve saç bakım hizmetleri	36	21,25	5,201					7>1	3>5
	Halkla ilişkiler ve organizasyon	11	12,18	4,423					7>2	4>5
	Moda Tasarım teknolojileri	41	20,71	5,446					7>3	6>5
	Yiyecek içecek hizmetleri	40	23,85	4,521					7>5	7>5
	Toplam	361	20,37	6,146					7>6	
İş Avantajı	Bilişim Teknolojileri	80	44,25	9,116	Gruplar arası	2476,875	6	412,813	4,023	,001
	Çocuk Gelişimi ve eğitimi	81	42,21	12,291	Grup içi	36224,989	353	102,620		1>3
	Grafik tasarım ve fotoğraf	71	39,63	9,757	Toplam	38701,864	359			1>5
	Guzellik ve saç bakım hizmetleri	36	46,67	9,695					6>5	2>5
	halkla ilişkiler ve organizasyon	11	33,45	9,984					7>3	4>2
	Moda Tasarım teknolojileri	41	41,98	10,558					7>5	4>3
	Yiyecek içecek hizmetleri	40	44,13	7,450						4>5
	Toplam	360	42,52	10,383						4>6
Çaresizlik	Bilişim Teknolojileri	80	9,19	3,953	Gruplar arası	260,784	6	43,464	2,811	,011
	Çocuk Gelişimi ve eğitimi	82	10,38	3,924	Grup içi	5458,191	353	15,462		2>7
	Grafik tasarım ve fotoğraf	71	9,39	4,234	Toplam	5718,975	359			4>1
	Guzellik ve saç bakım hizmetleri	35	11,26	3,921					5>1	4>3
	halkla ilişkiler ve organizasyon	11	11,91	4,392					5>3	4>6
	Moda Tasarım teknolojileri	41	9,46	3,486					5>7	4>7
	Yiyecek içecek hizmetleri	40	8,53	3,651						
	Toplam	360	9,74	3,991						
Bireysel Yetenekler	Bilişim Teknolojileri	80	17,30	3,626	Gruplar arası	320,210	6	53,368	3,254	,004
	Çocuk Gelişimi ve eğitimi	82	17,12	4,806	Grup içi	5805,568	354	16,400		1>5
	Grafik tasarım ve fotoğraf	71	16,89	4,030	Toplam	6125,778	360			2>5
	Guzellik ve saç bakım hizmetleri	36	17,39	3,323						3>5
	halkla ilişkiler ve organizasyon	11	11,91	3,859						4>5
	Moda Tasarım teknolojileri	41	17,22	3,698						6>5
	Yiyecek içecek hizmetleri	40	17,70	4,165						7>5
	Toplam	361	17,06	4,125						
Çevre Etkisi	Bilişim Teknolojileri	80	21,60	6,219	Gruplar arası	3360,293	6	560,049	9,132	,000
	Çocuk Gelişimi ve eğitimi	82	25,33	10,358	Grup içi	21711,103	354	61,331	4>1	1>5
	Grafik tasarım ve fotoğraf	71	21,69	6,973	Toplam	25071,396	360	6>1	4>2	2>1
	Guzellik ve saç bakım hizmetleri	36	30,11	8,756				6>5	4>3	2>3
	halkla ilişkiler ve organizasyon	11	14,27	3,690				7>5	4>5	2>5
	Moda Tasarım teknolojileri	41	24,56	6,964					4>6	3>5
	Yiyecek içecek hizmetleri	40	24,33	6,799					4>7	
	Toplam	361	23,73	8,345						
Aile Etkisi	Bilişim Teknolojileri	80	26,46	6,745	Gruplar arası	2069,836	6	344,973	5,461	,000
	Çocuk Gelişimi ve eğitimi	82	26,96	8,883	Grup içi	22299,762	353	63,172	4>6	1>3
	Grafik tasarım ve fotoğraf	70	22,84	6,522	Toplam	24369,597	359		4>7	1>5
	Guzellik ve saç bakım hizmetleri	36	30,06	8,678					6>5	2>3
	halkla ilişkiler ve organizasyon	11	18,64	7,032					7>5	2>5
	Moda Tasarım teknolojileri	41	25,68	9,185						4>1
	Yiyecek içecek hizmetleri	40	24,20	8,585						4>3
	Toplam	360	25,65	8,239						4>5

Tablo 3'e göre 9.sınıf öğrencilerinin, Okuduğu alanları incelemek için, ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonucunda yedi farklı bölüm üzerinde bulunan mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi puan ortalamaları hesaplanmış ve grupların arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Hangi grubun farklı olduğunun tespiti için post hoc analizlerinden LSD yapılmıştır. Post hoc analiz sonucuna göre:

Mesleğe ilgi kapsamında;

- a) Bilişim Teknolojileri, Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Güzellik ve saç bakım hizmetleri, Moda Tasarım teknolojileri, Yiyecek içecek hizmetleri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek mesleğe ilgisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- b) Ayrıca Yiyecek içecek hizmetleri alan grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Güzellik ve saç bakım hizmetleri, Moda Tasarım teknolojileri, Halkla ilişkiler ve organizasyon alanlarına göre daha yüksek mesleğe ilgisi olduğu ortaya çıkmıştır.

İş avantajları kapsamında;

- a) Bilişim Teknolojileri grubunda olanların Grafik tasarım ve fotoğraf ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır.
- b) Çocuk Gelişimi ve eğitimi grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır.
- c) Güzellik ve saç bakım hizmetleri grubunda olanların Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Halkla ilişkiler ve organizasyon ve Moda Tasarım teknolojileri alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır
- d) Moda Tasarım teknolojileri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır.

- e) Yiyecek içecek hizmetleri grubunda olanların Grafik tasarım ve fotoğraf ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır.

Çaresizlik kapsamında;

- a) Çocuk Gelişimi ve eğitimi grubunda olanların Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek çaresizlik olduğu ortaya çıkmıştır.
- b) Güzellik ve saç bakım hizmetleri grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Grafik tasarım ve fotoğraf, Moda Tasarım teknolojileri ve Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek çaresizlik olduğu ortaya çıkmıştır
- c) Halkla ilişkiler ve organizasyon grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Grafik tasarım ve fotoğraf ve Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek çaresizlik olduğu ortaya çıkmıştır.

Bireysel yetenekler kapsamında;

- a) Bilişim Teknolojileri, Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Güzellik ve saç bakım hizmetleri, Moda Tasarım teknolojileri ve Yiyecek içecek hizmetleri alan grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanlarına göre daha yüksek bireysel yetenekleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Çevre Etkisi kapsamında;

- a) Bilişim Teknolojileri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- b) Çocuk Gelişimi ve eğitimi grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Grafik tasarım ve fotoğraf ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- c) Grafik tasarım ve fotoğraf grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

- d) Güzellik ve saç bakım hizmetleri grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Halkla ilişkiler ve organizasyon, Moda Tasarım teknolojileri ve Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- e) Moda Tasarım teknolojileri grubunda olanların Bilişim Teknolojileri ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Aile Etkisi kapsamında;

- a) Bilişim Teknolojileri grubunda olanların Grafik tasarım ve fotoğraf ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- b) Çocuk Gelişimi ve eğitimi grubunda olanların Grafik tasarım ve fotoğraf ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- c) Güzellik ve saç bakım hizmetleri grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Grafik tasarım ve fotoğraf, Halkla ilişkiler ve organizasyon, Moda Tasarım teknolojileri ve Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- d) Moda Tasarım teknolojileri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- e) Yiyecek içecek hizmetleri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Anne Eğitim Durumuna Göre

Anne Eğitim Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair ANOVA testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

Anne Eğitim Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair ANOVA Testi

Puan	Grup	f, x ss Değerleri			Var.K.	ANOVA Sonuçları				
		N	X	S.S.		KT	Sd	KO	F	p
Mesleğe İlgili	-	48	19,42	5,964	Gruplar arası Grup içi Toplam	265,742	5	53,148	1,415	,218
	OKUMADI	5	24,80	4,604		13332,519	355	37,556		
	İLKOKUL	150	20,04	6,225		13598,260	360			
	ORTAOKUL	90	21,11	6,499						
	LİSE	67	20,36	5,564						
	YÜKSEK LİSANS	1	28,00	.						
	Toplam	361	20,37	6,146						
İş Avantajı	-	47	39,66	11,132	Gruplar arası Grup içi Toplam	680,558	5	136,112	1,267	,277
	OKUMADI	5	43,20	14,772		38021,306	354	107,405		
	İLKOKUL	150	42,30	10,006		38701,864	359			
	ORTAOKUL	90	43,31	10,883						
	LİSE	67	43,73	9,526						
	YÜKSEK LİSANS	1	54,00	.						
	Toplam	360	42,52	10,383						
Çaresizlik	-	48	11,54	4,342	Gruplar arası Grup içi Toplam	287,408	5	57,482	3,746	,003**
	OKUMADI	5	12,60	3,435		5431,567	354	15,343		
	İLKOKUL	149	9,69	3,648		5718,975	359			
	ORTAOKUL	90	8,76	3,781						
	LİSE	67	9,70	4,362						
	YÜKSEK LİSANS	1	8,00	.						
	Toplam	360	9,74	3,991						
Bireysel Yetenekler	-	48	16,65	4,670	Gruplar arası Grup içi Toplam	61,701	5	12,340	,722	,607
	OKUMADI	5	17,20	6,535		6064,078	355	17,082		
	İLKOKUL	150	16,71	4,094		6125,778	360			
	ORTAOKUL	90	17,49	3,981						
	LİSE	67	17,52	3,815						
	YÜKSEK LİSANS	1	19,00	.						
	Toplam	361	17,06	4,125						
Çevre Etkisi	-	48	23,81	9,319	Gruplar arası Grup içi Toplam	191,001	5	38,200	,545	,742
	OKUMADI	5	29,40	13,867		24880,395	355	70,086		
	İLKOKUL	150	23,49	8,225		25071,396	360			
	ORTAOKUL	90	23,84	8,645						
	LİSE	67	23,55	7,070						
	YÜKSEK LİSANS	1	28,00	.						
	Toplam	361	23,73	8,345						
Aile Etkisi	-	48	25,77	8,221	Gruplar arası Grup içi Toplam	581,977	5	116,395	1,732	,126
	OKUMADI	5	35,80	9,910		23787,620	354	67,197		
	İLKOKUL	150	25,73	8,489		24369,597	359			
	ORTAOKUL	89	25,45	8,069						
	LİSE	67	24,99	7,539						
	YÜKSEK LİSANS	1	20,00	.						
	Toplam	360	25,65	8,239						

Tablo 4’e göre 9.sınıf öğrencilerinin anne eğitim durumunu incelemek için, ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonucunda annenin eğitim durumları üzerinde bulunan mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi puan ortalamaları hesaplanmış ve grupların arasında anlamlı Çaresizlik alt boyutu haricinde diğer boyutlarda

herhangi bir fark görülmemiştir. Diğer bir ifade ile annenin eğitim durumunun mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır. Çaresizlik alt boyutundaki farklılığı bulmak için post hoc analizlerinden LSD yapılmıştır. Post hoc analiz sonucunda da herhangi bir veri ortaya çıkmamıştır.

Baba Eğitim Durumuna Göre

Baba Eğitim Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair ANOVA testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

Baba Eğitim Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA Testi

Puan	Grup	F, X Ss Değerleri				Anova Sonuçları				
		N	X	S.S.	Var.K.	Kt	Sd	Ko	F	P
Mesleğe İlgi	-	39	20,51	5,803	Gruplar Arası	279,728	7	39,961	1,059	,390
	Okumadı	2	27,50	3,536	Grup İçi	13318,533	353	37,730		
	İlkokul Terk	3	26,33	,577	Toplam	13598,260	360			
	İlkokul	107	20,44	6,005						
	Ortaokul	79	20,23	5,753						
	Lise	100	19,83	6,267						
	Üniversite	29	20,79	7,839						
	Yüksek Lisans	2	24,50	3,536						
	Toplam	361	20,37	6,146						
İş Avantajı	-	38	39,87	10,103	Gruplar Arası	927,786	7	132,541	1,235	,283
	Okumadı	2	57,00	11,314	Grup İçi	37774,078	352	107,313		
	İlkokul Terk	3	39,67	7,095	Toplam	38701,864	359			
	İlkokul	107	42,59	9,875						
	Ortaokul	79	42,37	10,722						
	Lise	100	43,08	9,674						
	Üniversite	29	42,86	13,606						
	Yüksek Lisans	2	52,00	4,243						
	Toplam	360	42,52	10,383						
Çaresizlik	-	39	10,08	3,889	Gruplar Arası	116,966	7	16,709	1,050	,396
	Okumadı	2	10,00	,000	Grup İçi	5602,009	352	15,915		
	İlkokul Terk	3	5,33	1,528	Toplam	5718,975	359			
	İlkokul	106	10,17	3,686						
	Ortaokul	79	9,91	4,111						
	Lise	100	9,35	4,396						
	Üniversite	29	9,00	3,485						
	Yüksek Lisans	2	10,50	4,950						
	Toplam	360	9,74	3,991						
Bireysel Yetenekler	-	39	17,03	4,301	Gruplar Arası	112,029	7	16,004	,939	,476
	Okumadı	2	20,00	4,243	Grup İçi	6013,750	353	17,036		
	İlkokul Terk	3	14,67	7,095	Toplam	6125,778	360			
	İlkokul	107	16,90	4,153						
	Ortaokul	79	16,53	4,335						
	Lise	100	17,37	3,792						
	Üniversite	29	18,21	4,012						
	Yüksek Lisans	2	15,50	4,950						
	Toplam	361	17,06	4,125						
Çevre	-	39	23,59	8,110	Gruplar Arası	451,071	7	64,439	,924	,488

Etkisi	Okumadı	2	36,00	,000	Grup İçi	24620,325	353	69,746		
	İlkokul Terk	3	19,67	4,041	Toplam	25071,396	360			
	İlkokul	107	24,31	9,075						
	Ortaokul	79	23,66	7,914						
	Lise	100	22,99	7,206						
	Üniversite	29	24,17	10,889						
	Yüksek Lisans	2	22,50	3,536						
	Toplam	361	23,73	8,345						
Aile Etkisi -		39	25,31	7,112	Gruplar Arası	823,148	7	117,593	1,758	,095
	Okumadı	2	35,00	9,899	Grup İçi	23546,449	352	66,893		
	İlkokul Terk	3	14,67	3,055	Toplam	24369,597	359			
	İlkokul	106	26,66	8,401						
	Ortaokul	79	25,28	8,632						
	Lise	100	25,10	7,668						
	Üniversite	29	26,38	9,348						
	Yüksek Lisans	2	18,00	4,243						
	Toplam	360	25,65	8,239						

Tablo 5'e göre 9.sınıf öğrencilerinin baba eğitim durumunu incelemek için, ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonucunda babanın eğitim durumları üzerinde bulunan mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi puan ortalamaları hesaplanmış ve grupların arasında herhangi bir fark görülmemiştir. Diğer bir ifade ile babanın eğitim durumunun mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır.

Kardeş Sayısına Göre

Kardeş sayısı Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair ANOVA testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

Kardeş Sayısı Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA Testi

Puan	Grup	f, x ss Değerleri				ANOVA Sonuçları				
		N	X	S.S.	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Mesleğe İlgili	1	53	19,62	6,083	Gruplar arası Grup içi Toplam	113,021	6	18,837	,493	,813
	2	82	20,17	5,956		13482,579	353	38,194		
	3	114	20,60	6,264		13595,600	359			
	4	72	20,14	6,722						
	5	30	21,63	5,255						
	6	8	20,75	5,874						
	10	1	25,00	.						
	Toplam	360	20,37	6,154						
İş Avantajı	1	53	41,42	10,311	Gruplar arası Grup içi Toplam	204,220	6	34,037	,311	,931
	2	81	42,38	10,120		38467,524	352	109,283		
	3	114	42,44	11,116		38671,744	358			
	4	72	43,54	10,271						
	5	30	41,90	9,589						
	6	8	44,13	9,448						
	10	1	48,00	.						
	Toplam	359	42,50	10,393						
Çaresizlik	1	53	9,11	3,841	Gruplar arası Grup içi Toplam	144,453	6	24,075	1,521	,170
	2	81	9,32	4,201		5572,934	352	15,832		
	3	114	10,32	3,941		5717,387	358			
	4	72	9,57	3,680						
	5	30	9,80	4,468						
	6	8	11,88	3,758						
	10	1	4,00	.						
	Toplam	359	9,74	3,996						
Bireysel Yetenekler	1	53	17,49	4,335	Gruplar arası Grup içi Toplam	44,109	6	7,352	,427	,861
	2	82	16,88	3,904		6072,991	353	17,204		
	3	114	16,98	4,184		6117,100	359			
	4	72	17,17	4,364						
	5	30	16,50	3,919						
	6	8	18,25	3,495						
	10	1	14,00	.						
	Toplam	360	17,05	4,128						
Çevre Etkisi	1	53	23,68	7,908	Gruplar arası Grup içi Toplam	245,127	6	40,855	,585	,742
	2	82	22,63	7,336		24649,648	353	69,829		
	3	114	23,46	8,346		24894,775	359			
	4	72	24,38	9,399						
	5	30	25,37	8,810						
	6	8	24,88	9,598						
	10	1	28,00	.						
	Toplam	360	23,69	8,327						
Aile Etkisi	1	53	24,58	8,027	Gruplar arası Grup içi Toplam	706,564	6	117,761	1,753	,108
	2	81	23,63	7,376		23651,798	352	67,193		
	3	114	26,51	8,140		24358,362	358			
	4	72	27,21	9,119						
	5	30	25,80	8,397						
	6	8	26,88	8,560						
	10	1	19,00	.						
	Toplam	359	25,64	8,249						

Tablo 6'ya göre 9.sınıf öğrencilerinin kardeş sayısı durumunu incelemek için, ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonucunda kardeş sayısı durumları üzerinde bulunan mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi puan ortalamaları hesaplanmış ve grupların arasında herhangi bir fark görülmemiştir. Diğer bir ifade ile kardeş sayısı durumunun mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır.

Okuduğu Liseye Göre

Okuduğu liseye göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair ANOVA testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7

Okuduğu Liseye göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA testi

f, x ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	X	S.S.	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Mesleğe İlgi	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	196	20,44	5,794	Gruplar arası	12,687	2	6,344	,167	,846
	Mithatpaşa MTAL	79	20,56	6,065	Grup içi	13585,573	358	37,949		
	Cumhuriyet MTAL	86	20,05	7,004	Toplam	13598,260	360			
	Toplam	361	20,37	6,146						
İş Avantajı	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	195	42,95	10,005	Gruplar arası	163,063	2	81,531	,755	,471
	Mithatpaşa MTAL	79	42,76	10,929	Grup içi	38538,801	357	107,952		
	Cumhuriyet MTAL	86	41,33	10,740	Toplam	38701,864	359			
	Toplam	360	42,52	10,383						
Çaresizlik	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	195	9,77	3,712	Gruplar arası	6,555	2	3,277	,205	,815
	Mithatpaşa MTAL	79	9,51	4,685	Grup içi	5712,420	357	16,001		
	Cumhuriyet MTAL	86	9,90	3,953	Toplam	5718,975	359			
	Toplam	360	9,74	3,991						
Bireysel Yetenekler	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	196	17,07	3,706	Gruplar arası	14,216	2	7,108	,416	,660
	Mithatpaşa MTAL	79	17,35	4,388	Grup içi	6111,563	358	17,071		
	Cumhuriyet MTAL	86	16,77	4,767	Toplam	6125,778	360			
	Toplam	361	17,06	4,125						
Çevre Etkisi	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	196	25,10	8,208	Gruplar arası	803,631	2	401,815	5,928	,003
	Mithatpaşa MTAL	79	22,04	8,042	Grup içi	24267,765	358	67,787	1>2	
	Cumhuriyet MTAL	86	22,16	8,461	Toplam	25071,396	360		1>3	
	Toplam	361	23,73	8,345						
Aile Etkisi	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	195	26,76	7,901	Gruplar arası	529,678	2	264,839	3,966	,020
	Mithatpaşa MTAL	79	24,51	7,539	Grup içi	23839,919	357	66,778	1>2	
	Cumhuriyet MTAL	86	24,19	9,264	Toplam	24369,597	359		1>3	
	Toplam	360	25,65	8,239						

Tablo 7’ye göre 9.sınıf öğrencilerinin okuduğu liseye göre incelemek için, ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonucunda okuduğu lise üzerinde bulunan mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi puan ortalamaları hesaplanmış ve grupların arasında anlamlı Çevre Etkisi ve Aile Etkisi alt boyutları haricinde diğer boyutlarda herhangi bir fark görülmemiştir. Diğer bir ifade ile okuduğu liseye mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler ve çaresizlik boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır. Çevre etkisi ve Aile Etkisi alt boyutlarındaki farklılığı bulmak için post hoc analizlerinden LSD yapılmıştır. Post hoc analiz sonucuna göre:

Çevre Etkisi kapsamında;

- Üsküdar Borsa İstanbul MTAL grubunda olanların Mithatpaşa MTAL ve Cumhuriyet MTAL okullarına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Aile Etkisi kapsamında;

- a) Üsküdar Borsa İstanbul MTAL grubunda olanların Mithatpaşa MTAL ve Cumhuriyet MTAL okullarına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Yaş Durumuna Göre

Yaş Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair ANOVA testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8

Yaş Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair ANOVA Testi

		f, x ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	X	S.S.	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P	
Mesleğe İlgi	14	71	21,23	5,969	Gruplar arası Grup içi Toplam	394,396	3	131,465	3,554	,015* 4>2	
	15	230	19,73	6,224		13203,864	357	36,986			
	16	51	21,22	5,853							
	17	9	25,22	3,962		13598,260	360				
	Toplam	361	20,37	6,146							
İş Avantajı	14	70	42,79	9,913	Gruplar arası Grup içi Toplam	1059,079	3	353,026	3,339	,020* 4>1 4>2 4>3	
	15	230	41,73	10,388		37642,785	356	105,738			
	16	51	44,06	10,364							
	17	9	51,89	9,892		38701,864	359				
	Toplam	360	42,52	10,383							
Çaresizlik	14	71	9,37	4,264	Gruplar arası Grup içi Toplam	82,078	3	27,359	1,728	,161	
	15	230	9,59	3,807		5636,897	356	15,834			
	16	50	10,88	4,279							
	17	9	10,22	4,295		5718,975	359				
	Toplam	360	9,74	3,991							
Bireysel Yetenekler	14	71	17,27	4,205	Gruplar arası Grup içi Toplam	62,196	3	20,732	1,221	,302	
	15	230	16,81	4,167		6063,582	357	16,985			
	16	51	17,53	3,854							
	17	9	19,00	3,640		6125,778	360				
	Toplam	361	17,06	4,125							
Çevre Etkisi	14	71	23,44	7,915	Gruplar arası Grup içi Toplam	860,849	3	286,950	4,231	,006* 4>1 4>2 4>3	
	15	230	23,20	8,074		24210,547	357	67,817			
	16	51	24,92	9,053							
	17	9	32,67	9,987		25071,396	360				
	Toplam	361	23,73	8,345							
Aile Etkisi	14	70	24,84	7,276	Gruplar arası Grup içi Toplam	435,559	3	145,186	2,160	,092	
	15	230	25,32	8,151		23934,038	356	67,230			
	16	51	27,41	9,383							
	17	9	30,44	9,098		24369,597	359				
	Toplam	360	25,65	8,239							

Tablo 8’e göre 9.sınıf öğrencilerinin yaş durumunu incelemek için, ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonucunda yaş durumları üzerinde bulunan mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi puan ortalamaları hesaplanmış ve grupların arasında anlamlı mesleğe ilgi, iş avantajı ve çevre etkisi alt boyutu haricinde diğer boyutlarda herhangi bir fark görülmemiştir. Diğer bir ifade ile yaş durumunun

bireysel yetenekler, çaresizlik ve aile etkisi boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır. Mesleğe ilgi, iş avantajı ve çevre etkisi alt boyutlarındaki farklılığı bulmak için post hoc analizlerinden LSD yapılmıştır. Post hoc analiz sonucuna göre:

Mesleğe İlgi kapsamında;

- b) 17 yaş grubunda olanların 15 yaş grubundakilere göre daha yüksek mesleğe ilgileri olduğu ortaya çıkmıştır.

İş Avantajı kapsamında;

- a) 17 yaş grubunda olanların 14 yaş, 15 yaş ve 16 yaş grubundakilere göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır.

Çevre Etkisi kapsamında;

- a) 17 yaş grubunda olanların 14 yaş, 15 yaş ve 16 yaş grubundakilere göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır.

Gelir Durumuna Göre

Gelir Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair Bağımsız Örneklem T-testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Gelir durumuna göre mesleki alan tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi dair bağımsız örneklem t-testi

Değişkenler	Gelir Durumu	N	Ortalama	S.S.	t	p
Mesleğe İlgi	5000	265	20,51	6,095	,729	,466
	6000	96	19,98	6,300		
İş Avantajları	5000	264	42,55	10,355	,079	,937
	6000	96	42,45	10,514		
Çaresizlik	5000	264	9,78	4,003	,274	,784
	6000	96	9,65	3,979		
Bireysel Yetenekler	5000	265	17,07	4,310	,113	,910
	6000	96	17,02	3,586		
Çevre Etkisi	5000	265	24,09	8,452	1,357	,176
	6000	96	22,74	8,003		
Aile Etkisi	5000	264	25,85	8,330	,747	,456
	6000	96	25,11	8,001		

Tablo 9’da 9.sınıf öğrencilerinin gelir durumunu incelemesine ait gelir durumunun mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarını anlamlılığını araştırmak için yapılan t-testinde, gelir durumlarına göre herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür.

Annenin Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre

Annenin Hayatta Olup Olmamasına Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair Bağımsız Örneklem T-testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10

Annenin Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair Bağımsız Örneklem T-Testi

Değişkenler	Annenin Yaşam	N	Ortalama	S.S.	t	P
Mesleğe İlgisi	SAĞ	359	20,32	6,129		
	ÖLÜ	1	28,00	.	-1,251	,212
İş Avantajları	SAĞ	358	42,43	10,344	-1,792	,074
	ÖLÜ	1	61,00	.		
Çaresizlik	SAĞ	358	9,75	4,000	,437	,662
	ÖLÜ	1	8,00	.		
Bireysel Yetenekler	SAĞ	359	17,06	4,134	-,469	,639
	ÖLÜ	1	19,00	.		
Çevre Etkisi	SAĞ	359	23,75	8,356	,090	,928
	ÖLÜ	1	23,00	.		
Aile Etkisi	SAĞ	358	25,69	8,242	,204	,838
	ÖLÜ	1	24,00	.		

Tablo 10’da 9.sınıf öğrencilerinin Annenin Hayatta Olup Olmamasına durumunu incelemesine ait Annenin Hayatta Olup Olmaması durumunun mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarını anlamlılığını araştırmak için yapılan t-testinde, Annenin Hayatta Olup Olmaması durumlarına göre herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür.

Babanın Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre

Babanın Hayatta Olup Olmamasına Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair Bağımsız Örneklem T-testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11

Babanın Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair Bağımsız Örneklem T-Testi

Değişkenler	Babanın Yaşam	N	Ortalama	S.S.	t	p
Mesleğe İlgi	SAĞ	350	20,40	6,110	,514	,607
	ÖLÜ	9	19,33	6,874		
İş Avantajları	SAĞ	349	42,51	10,440	-,203	,839
	ÖLÜ	9	43,22	6,815		
Çaresizlik	SAĞ	349	9,77	4,003	1,067	,287
	ÖLÜ	9	8,33	3,708		
Bireysel Yetenekler	SAĞ	350	17,11	4,117	,479	,632
	ÖLÜ	9	16,44	3,539		
Çevre Etkisi	SAĞ	350	23,79	8,386	,004	,997
	ÖLÜ	9	23,78	5,995		
Aile Etkisi	SAĞ	349	25,74	8,271	,744	,457
	ÖLÜ	9	23,67	7,141		

Tablo 11’de 9.sınıf öğrencilerinin Babanın Hayatta Olup Olmamasına durumunu incelemesine ait Babanın Hayatta Olup Olmaması durumunun mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarını anlamlılığını araştırmak için yapılan t-testinde, Babanın Hayatta Olup Olmaması durumlarına göre herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür.

Annenin Çalışma Durumuna Göre

Annenin Çalışma Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair Bağımsız Örneklem T-testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12

Annenin Çalışma Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair Bağımsız Örneklem T-Testi

Değişkenler	Babanın Yaşam	N	Ortalama	S.S.	T	P
Mesleğe İlgi	Çalışıyor	100	19,81	6,488	-1,129	,260
	Çalışmıyor	256	20,63	5,971		
İş Avantajları	Çalışıyor	100	41,79	11,430	-,864	,388
	Çalışmıyor	255	42,85	9,921		
Çaresizlik	Çalışıyor	100	10,30	4,191	1,697	,091
	Çalışmıyor	255	9,50	3,902		
Bireysel Yetenekler	Çalışıyor	100	16,65	4,222	-1,199	,231
	Çalışmıyor	256	17,23	4,098		
Çevre Etkisi	Çalışıyor	100	23,68	8,490	-,126	,900
	Çalışmıyor	256	23,80	8,338		
Aile Etkisi	Çalışıyor	100	26,18	8,266	,682	,496
	Çalışmıyor	255	25,51	8,282		

Tablo 12’de 9.sınıf öğrencilerinin Annenin Çalışma durumunu incelemesine ait mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarını anlamlılığını araştırmak için yapılan t-testinde, Annenin Çalışma durumlarına göre herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür.

Babanın Çalışma Durumuna Göre

Babanın Çalışma Durumuna göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi dair Bağımsız Örneklem T-testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13

Babanın Çalışma Durumuna Göre Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Dair Bağımsız Örneklem T-Testi

Değişkenler	Babanın Yaşam	N	Ortalama	S.S.	T	P
Mesleğe İlgi	Çalışıyor	318	20,25	6,194	-1,761	,079
	Çalışmıyor	25	22,48	4,520		
İş Avantajları	Çalışıyor	317	42,66	10,480	-,178	,859
	Çalışmıyor	25	43,04	9,103		
Çaresizlik	Çalışıyor	317	9,83	3,999	1,000	,318
	Çalışmıyor	25	9,00	4,113		
Bireysel Yetenekler	Çalışıyor	318	17,03	4,165	-1,312	,191
	Çalışmıyor	25	18,16	3,648		
Çevre Etkisi	Çalışıyor	318	23,76	8,513	,071	,943
	Çalışmıyor	25	23,64	7,100		
Aile Etkisi	Çalışıyor	317	25,79	8,400	,850	,396
	Çalışmıyor	25	24,32	7,099		

Tablo 13'te 9.sınıf öğrencilerinin Babanın Çalışma durumunu incelemesine ait mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarını anlamlılığını araştırmak için yapılan t-testinde, Babanın Çalışma durumlarına göre herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür.

İlişki Analizleri

Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin alt boyutlarının aralarında ilişki olup olmadığının tespiti için Pearson Korelasyon sonuçları Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14

Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Değişkenler	N	Ort	S.s	1	2	3	4	5	6
Mesleğe İlgi	361	20,37	6,146	1					
İş Avantajları	360	42,52	10,383	,630**	1				
Çaresizlik	360	9,74	3,991	-,109*	,073	1			
Bireysel Yetenekler	361	17,06	4,125	,556**	,597**	,041	1		
Çevre Etkisi	361	23,73	8,345	,493**	,558**	,261**	,467**	1	
Aile Etkisi	360	25,65	8,239	,161**	,369**	,326**	,269**	,575**	1

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Yukarıdaki Tablo daki korelasyon analizine ilişkin bulgulara göre; araştırma kapsamındaki öğrencilerin,

Mesleğe ilgisi ile iş avantajları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r= 0,630$, $p<0,01$. (en yüksek ilişki). Yine Mesleğe ilgisi ile çaresizlik arasında anlamlı ve negatif bir ilişki vardır, $r= -0,109$, $p<0,05$ (en düşük ilişki).

Ayrıca İş avantajları ile bireysel yetenekler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r= 0,597$, $p<0,01$. Yine çevre etkisi ile aile etkisi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r= 0,575$, $p<0,01$

Ayrıca İş avantajları ile çevre etkisi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r= 0,558$, $p<0,01$. Mesleki bilgisi ile bireysel yetenekler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r= 0,556$, $p<0,01$.

Grafik Dalı Analizleri

Aşağıdaki tabloda grafik dalı öğrencilerinin mesleğe ilgi düzeyleri tek tek incelenmiştir.

Tablo 15

Grafik Dalı Öğrencilerinin Mesleğe İlgi Düzeyleri

	N	Toplam	Ortalama	S.Sapma
Bu mesleğe ilgim vardır	71	265	3,73	1,207
Bu meslek hayalimdeki/ideelimdeki meslektir.	71	229	3,23	1,354
Bu mesleği yapmanın beni mutlu edeceğini düşünüyorum.	71	257	3,62	1,246
Meslek lisesindeki meslek alanımı isteyerek seçtim	71	292	4,11	1,115
Meslek lisesini isteyerek seçtim	71	255	3,59	1,430
Mesleği ahlaki değer ve inançlarıma uygun olduğu için seçtim.	71	182	2,56	1,451

Tablo 16

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu mesleğe ilgim vardır” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	6	8,5	8,5	8,5
Katılmıyorum	4	5,6	5,6	14,1
Kısmen katılıyorum	15	21,1	21,1	35,2
Katılıyorum	24	33,8	33,8	69,0
Tamamen katılıyorum	22	31,0	31,0	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 17

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu meslek hayalimdeki/ideelimdeki meslektir.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	10	14,1	14,1	14,1
Katılmıyorum	12	16,9	16,9	31,0
Kısmen katılıyorum	17	23,9	23,9	54,9
Katılıyorum	16	22,5	22,5	77,5
Tamamen katılıyorum	16	22,5	22,5	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 18

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu mesleği yapmanın beni mutlu edeceğini düşünüyorum.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	7	9,9	9,9	9,9
Katılmıyorum	5	7,0	7,0	16,9
Kısmen katılıyorum	16	22,5	22,5	39,4
Katılıyorum	23	32,4	32,4	71,8
Tamamen katılıyorum	20	28,2	28,2	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 19

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Meslek lisesindeki meslek alanımı isteyerek seçtim.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	5	7,0	7,0	7,0
Katılmıyorum	1	1,4	1,4	8,5
Kısmen katılıyorum	7	9,9	9,9	18,3
Katılıyorum	26	36,6	36,6	54,9
Tamamen katılıyorum	32	45,1	45,1	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 20

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Meslek lisesini isteyerek seçtim.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	10	14,1	14,1	14,1
Katılmıyorum	7	9,9	9,9	23,9
Kısmen katılıyorum	11	15,5	15,5	39,4
Katılıyorum	17	23,9	23,9	63,4
Tamamen katılıyorum	26	36,6	36,6	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 21

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği ahlaki değer ve inançlarıma uygun olduğu için seçtim.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	26	36,6	36,6	36,6
Katılmıyorum	10	14,1	14,1	50,7
Kısmen katılıyorum	12	16,9	16,9	67,6
Katılıyorum	15	21,1	21,1	88,7
Tamamen katılıyorum	8	11,3	11,3	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Aşağıdaki tabloda grafik dalı öğrencilerinin iş avantajları düzeyleri tek tek incelenmiştir.

Tablo 22

Grafik Dalı Öğrencilerinin İş Avantajları Düzeyleri

	N	Toplam	Ortalama	S. Sapma
Mezun olduğumda kolay iş bulabileceğimi düşünüyorum.	71	221	3,11	1,315
Sektörün nitelikli işgücü ihtiyacı tercihimde etkili oldu.	71	190	2,68	1,168
Kazancı yüksek bir meslek olduğunu düşünüyorum.	71	236	3,32	1,106
Kariyer yapmaya imkân tanıdığını düşünüyorum.	71	251	3,54	1,132
Seçtiğim mesleğin gelecekte de önemini ve geçerliliğini koruyacağını düşünüyorum.	71	259	3,65	1,135
Başka mesleklere girmemi kolaylaştıracak bilgi ve beceriyi kazandıracağını düşünüyorum.	71	240	3,38	1,163
Bu mesleğin kendimi geliştirmemde faydası olacağını düşünüyorum.	71	275	3,87	,985
Toplumda saygınlığı olan bir meslek olduğunu düşünüyorum.	71	244	3,44	1,262
Bu mesleğin esnek çalışma koşulları tercihimde etkili oldu.	71	209	2,94	1,275
Geleceğe dair güvence veren bir meslek olmasından dolayı tercih ettim.	71	210	2,96	1,259
Mesleğe talep oranı mesleği tercih etmem de etkili oldu.	71	152	2,14	1,004
Mesleğin çalışma saatleri mesleği tercih etmemde etkili oldu.	71	135	1,90	,988
Mesleğin çalışma ortamı mesleği tercih etmemde etkili oldu.	71	192	2,70	1,367

Tablo 23

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mezun olduğumda kolay iş bulabileceğimi düşünüyorum.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	13	18,3	18,3	18,3
Katılmıyorum	6	8,5	8,5	26,8
Kısmen katılıyorum	24	33,8	33,8	60,6
Katılıyorum	16	22,5	22,5	83,1
Tamamen katılıyorum	12	16,9	16,9	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 24

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Sektörün nitelikli işgücü ihtiyacı tercihimde etkili oldu.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	15	21,1	21,1	21,1
Katılmıyorum	13	18,3	18,3	39,4
Kısmen katılıyorum	28	39,4	39,4	78,9
Katılıyorum	10	14,1	14,1	93,0
Tamamen katılıyorum	5	7,0	7,0	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 25

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Kazancı yüksek bir meslek olduğunu düşünüyorum.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	6	8,5	8,5	8,5
Katılmıyorum	7	9,9	9,9	18,3
Kısmen katılıyorum	26	36,6	36,6	54,9
Katılıyorum	22	31,0	31,0	85,9
Tamamen katılıyorum	10	14,1	14,1	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 26

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Kariyer yapmaya imkan tanıdığını düşünüyorum.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	4	5,6	5,6	5,6
Katılmıyorum	7	9,9	9,9	15,5
Kısmen katılıyorum	24	33,8	33,8	49,3
Katılıyorum	19	26,8	26,8	76,1
Tamamen katılıyorum	17	23,9	23,9	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 27

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Seçtiğim mesleğin gelecekte de önemini ve geçerliliğini koruyacağını düşünüyorum.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	4	5,6	5,6	5,6
Katılmıyorum	7	9,9	9,9	15,5
Kısmen katılıyorum	17	23,9	23,9	39,4
Katılıyorum	25	35,2	35,2	74,6
Tamamen katılıyorum	18	25,4	25,4	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 28

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Başka mesleklere girmemi kolaylaştıracak bilgi ve beceriyi kazandıracağını düşünüyorum.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	5	7,0	7,0	7,0
Katılmıyorum	11	15,5	15,5	22,5
Kısmen katılıyorum	20	28,2	28,2	50,7
Katılıyorum	22	31,0	31,0	81,7
Tamamen katılıyorum	13	18,3	18,3	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 29

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu mesleğin kendimi geliştirmemde faydası olacağını düşünüyorum.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	1	1,4	1,4	1,4
Katılmıyorum	7	9,9	9,9	11,3
Kısmen katılıyorum	12	16,9	16,9	28,2
Katılıyorum	31	43,7	43,7	71,8
Tamamen katılıyorum	20	28,2	28,2	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 30

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Toplumda saygınlığı olan bir meslek olduğunu düşünüyorum.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	7	9,9	9,9	9,9
Katılmıyorum	8	11,3	11,3	21,1
Kısmen katılıyorum	21	29,6	29,6	50,7
Katılıyorum	17	23,9	23,9	74,6
Tamamen katılıyorum	18	25,4	25,4	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 31

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bu mesleğin esnek çalışma koşulları tercihimde etkili oldu.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	10	14,1	14,1	14,1
Katılmıyorum	18	25,4	25,4	39,4
Kısmen katılıyorum	20	28,2	28,2	67,6
Katılıyorum	12	16,9	16,9	84,5
Tamamen katılıyorum	11	15,5	15,5	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 32

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Geleceğe dair güvence veren bir meslek olmasından dolayı tercih ettim.” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	13	18,3	18,3	18,3
Katılmıyorum	11	15,5	15,5	33,8
Kısmen katılıyorum	20	28,2	28,2	62,0
Katılıyorum	20	28,2	28,2	90,1
Tamamen katılıyorum	7	9,9	9,9	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 33

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğe talep oranı mesleği tercih etmem de etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	23	32,4	32,4	32,4
Katılmıyorum	23	32,4	32,4	64,8
Kısmen katılıyorum	17	23,9	23,9	88,7
Katılıyorum	8	11,3	11,3	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 34

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğin çalışma saatleri mesleği tercih etmemde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	32	45,1	45,1	45,1
Katılmıyorum	20	28,2	28,2	73,2
Kısmen katılıyorum	13	18,3	18,3	91,5
Katılıyorum	6	8,5	8,5	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 35

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğin çalışma ortamı mesleği tercih etmemde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	18	25,4	25,4	25,4
Katılmıyorum	16	22,5	22,5	47,9
Kısmen katılıyorum	15	21,1	21,1	69,0
Katılıyorum	13	18,3	18,3	87,3
Tamamen katılıyorum	9	12,7	12,7	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Aşağıdaki tabloda grafik dalı öğrencilerinin çaresizlik düzeyleri tek tek incelenmiştir.

Tablo 36

Grafik Dalı Öğrencilerinin Çaresizlik Düzeyleri

	N	Toplam	Ortalama	S. Sapma
Liseyi bitirmiş olmak için tercih ettim.	71	138	1,94	1,372
Bir mesleğim olması için tercih ettim.	71	192	2,70	1,506
Puanım bu alana yettiği için tercih ettim	71	140	1,97	1,253
Okulda ilgi alanıma giren bölüm olmamasından dolayı tercih ettim.	71	197	2,77	1,569
N (listwise)	71			

Tablo 37

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Liseyi bitirmiş olmak için tercih ettim. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	43	60,6	60,6	60,6
Katılmıyorum	7	9,9	9,9	70,4
Kısmen katılıyorum	10	14,1	14,1	84,5
Katılıyorum	4	5,6	5,6	90,1
Tamamen katılıyorum	7	9,9	9,9	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 38

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Bir mesleğim olması için tercih ettim. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	25	35,2	35,2	35,2
Katılmıyorum	7	9,9	9,9	45,1
Kısmen katılıyorum	14	19,7	19,7	64,8
Katılıyorum	14	19,7	19,7	84,5
Tamamen katılıyorum	11	15,5	15,5	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 39

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Puanım bu alana yettiği için tercih ettim. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	37	52,1	52,1	52,1
Katılmıyorum	13	18,3	18,3	70,4
Kısmen katılıyorum	12	16,9	16,9	87,3
Katılıyorum	4	5,6	5,6	93,0
Tamamen katılıyorum	5	7,0	7,0	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 40

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Okulda ilgi alanıma giren bölüm olmamasından dolayı tercih ettim. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	24	33,8	33,8	33,8
Katılmıyorum	9	12,7	12,7	46,5
Kısmen katılıyorum	12	16,9	16,9	63,4
Katılıyorum	11	15,5	15,5	78,9
Tamamen katılıyorum	15	21,1	21,1	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Aşağıdaki tabloda grafik dalı öğrencilerinin bireysel yetenekler düzeyleri tek tek incelenmiştir.

Tablo 41

Grafik Dalı Öğrencilerinin Bireysel Yetenekler Düzeyleri

	N	Toplam	Ortalama	S. Sapma
Teknolojiyi ve güncel gelişmeleri takip etmem tercihimde etkili oldu.	71	203	2,86	1,222
Mesleğin Gerekthirdiği Özellikleri taşıyor olmam tercihimde etkili oldu.	71	247	3,48	1,297
İnsanlarla iletişim kurmayı seviyorum.	71	240	3,38	1,313
İnsanlara yardım etmeyi, onların sorunlarını çözmeyi seviyorum.	71	265	3,73	1,183
İkna yeteneğim olduğunu düşünüyorum.	71	244	3,44	1,239
N (listwise)	71			

Tablo 42

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Teknolojiyi ve güncel gelişmeleri takip etmem tercihimde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	11	15,5	15,5	15,5
Katılmıyorum	17	23,9	23,9	39,4
Kısmen katılıyorum	22	31,0	31,0	70,4
Katılıyorum	13	18,3	18,3	88,7
Tamamen katılıyorum	8	11,3	11,3	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 43

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğin Gerekthirdiği Özellikleri taşıyor olmam tercihimde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	10	14,1	14,1	14,1
Katılmıyorum	4	5,6	5,6	19,7
Kısmen katılıyorum	15	21,1	21,1	40,8
Katılıyorum	26	36,6	36,6	77,5
Tamamen katılıyorum	16	22,5	22,5	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 44

Grafik Dalı Öğrencilerinin “İnsanlarla iletişim kurmayı seviyorum. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	9	12,7	12,7	12,7
Katılmıyorum	7	9,9	9,9	22,5
Kısmen katılıyorum	21	29,6	29,6	52,1
Katılıyorum	16	22,5	22,5	74,6
Tamamen katılıyorum	18	25,4	25,4	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 45

Grafik Dalı Öğrencilerinin “İnsanlara yardım etmeyi, onların sorunlarını çözmeyi seviyorum. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	4	5,6	5,6	5,6
Katılmıyorum	8	11,3	11,3	16,9
Kısmen katılıyorum	13	18,3	18,3	35,2
Katılıyorum	24	33,8	33,8	69,0
Tamamen katılıyorum	22	31,0	31,0	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 46

Grafik Dalı Öğrencilerinin “İkna yeteneğim olduğumu düşünüyorum. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	6	8,5	8,5	8,5
Katılmıyorum	10	14,1	14,1	22,5
Kısmen katılıyorum	19	26,8	26,8	49,3
Katılıyorum	19	26,8	26,8	76,1
Tamamen katılıyorum	17	23,9	23,9	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Aşağıdaki tabloda grafik dalı öğrencilerinin çevre etkisi düzeyleri tek tek incelenmiştir.

Tablo 47

Grafik Dalı Öğrencilerinin Çevre Etkisi Düzeyleri

	N	Sum	Mean	Std. Deviation
Mesleği seçmemde sektör çalışanlarının tavsiyeleri etkili oldu.	71	152	2,14	1,222
Mesleği seçmemde arkadaş çevrem etkisi oldu.	71	122	1,72	1,003
Mesleği seçmemde rehberlik öğretmenimin etkisi oldu.	71	111	1,56	,996
Mesleği seçmemde alan tanıtım çalışmalarının (video, sunum, fuar, online toplantılar vb.) etkisi oldu.	71	171	2,41	1,358
Mesleği seçmemde mesleğe ait eğitimin kolay olması etkili oldu.	71	157	2,21	1,107
Mesleğin eğitim sürecinin eğlenceli olması	71	230	3,24	1,281
Mesleği seçmemde mesleğin cinsiyetime uygun olduğu düşüncesi etkili oldu.	71	112	1,58	1,009
Mesleği seçmemde mesleği öğreten öğretmenlerin cinsiyeti etkili oldu.	71	94	1,32	,732
Mesleği seçmemde medya (reklamlar, televizyon dizileri ve programları) etkili oldu.	71	160	2,25	1,295
Mesleğe ait eğitimin ucuz olması mesleği seçmemde etkili oldu.	71	108	1,52	,908
Meslek lisesi mezunları mesleği seçmemde etkili oldu.	71	123	1,73	1,108

Tablo 48

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde sektör çalışanlarının tavsiyeleri etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	29	40,8	40,8	40,8
Katılmıyorum	18	25,4	25,4	66,2
Kısmen katılıyorum	13	18,3	18,3	84,5
Katılıyorum	7	9,9	9,9	94,4
Tamamen katılıyorum	4	5,6	5,6	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 49

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde arkadaş çevrem etkisi oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	38	53,5	53,5	53,5
Katılmıyorum	22	31,0	31,0	84,5
Kısmen katılıyorum	7	9,9	9,9	94,4
Katılıyorum	1	1,4	1,4	95,8
Tamamen katılıyorum	3	4,2	4,2	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 50

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde rehberlik öğretmenimin etkisi oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	47	66,2	66,2	66,2
Katılmıyorum	16	22,5	22,5	88,7
Kısmen katılıyorum	2	2,8	2,8	91,5
Katılıyorum	4	5,6	5,6	97,2
Tamamen katılıyorum	2	2,8	2,8	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 51

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde alan tanıtım çalışmalarının (video, sunum, fuar, online toplantılar vb.) etkisi oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	27	38,0	38,0	38,0
Katılmıyorum	12	16,9	16,9	54,9
Kısmen katılıyorum	13	18,3	18,3	73,2
Katılıyorum	14	19,7	19,7	93,0
Tamamen katılıyorum	5	7,0	7,0	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 52

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde mesleğe ait eğitimin kolay olması etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	24	33,8	33,8	33,8
Katılmıyorum	19	26,8	26,8	60,6
Kısmen katılıyorum	19	26,8	26,8	87,3
Katılıyorum	7	9,9	9,9	97,2
Tamamen katılıyorum	2	2,8	2,8	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 53

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğin eğitim sürecinin eğlenceli olması. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	10	14,1	14,1	14,1
Katılmıyorum	7	9,9	9,9	23,9
Kısmen katılıyorum	24	33,8	33,8	57,7
Katılıyorum	16	22,5	22,5	80,3
Tamamen katılıyorum	14	19,7	19,7	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 54

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde mesleğin cinsiyetime uygun olduğu düşüncesi etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	48	67,6	67,6	67,6
Katılmıyorum	12	16,9	16,9	84,5
Kısmen katılıyorum	6	8,5	8,5	93,0
Katılıyorum	3	4,2	4,2	97,2
Tamamen katılıyorum	2	2,8	2,8	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 55

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde mesleği öğreten öğretmenlerin cinsiyeti etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	56	78,9	78,9	78,9
Katılmıyorum	9	12,7	12,7	91,5
Kısmen katılıyorum	5	7,0	7,0	98,6
Tamamen katılıyorum	1	1,4	1,4	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 56

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği seçmemde medya (reklamlar, televizyon dizileri ve programları) etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	31	43,7	43,7	43,7
Katılmıyorum	9	12,7	12,7	56,3
Kısmen katılıyorum	16	22,5	22,5	78,9
Katılıyorum	12	16,9	16,9	95,8
Tamamen katılıyorum	3	4,2	4,2	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 57

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleğe ait eğitimin ucuz olması mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	47	66,2	66,2	66,2
Katılmıyorum	16	22,5	22,5	88,7
Kısmen katılıyorum	5	7,0	7,0	95,8
Katılıyorum	1	1,4	1,4	97,2
Tamamen katılıyorum	2	2,8	2,8	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 58

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Meslek lisesi mezunları mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	42	59,2	59,2	59,2
Katılmıyorum	16	22,5	22,5	81,7
Kısmen katılıyorum	6	8,5	8,5	90,1
Katılıyorum	4	5,6	5,6	95,8
Tamamen katılıyorum	3	4,2	4,2	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Aşağıdaki tabloda grafik dalı öğrencilerinin aile etkisi düzeyleri tek tek incelenmiştir.

Tablo 59

Grafik Dalı Öğrencilerinin Aile Etkisi Düzeyleri

	N	Toplam	Ortalama	S. Sapma
Ailem tarafından mesleğe dair bilgilendirilmem mesleği seçmemde etkili oldu.	71	181	2,55	1,422
Ailemin beklentileri mesleği seçmemde etkili oldu.	71	158	2,23	1,333
Ailemin sosyoekonomik durumu mesleği seçmemde etkili oldu.	70	122	1,74	,943
Ailemin değer ve inançları mesleği seçmemde etkili oldu.	71	128	1,80	1,179
Mesleği ailem istediği için seçtim.	71	107	1,51	,998
Mesleği aile mesleği olduğu için seçtim.	71	83	1,17	,447
Ailem mesleğe yönlendirdi fakat seçimi bana bıraktı.	71	184	2,59	1,498
Ailem onları utandırmayacak kariyer kararları vermeme bekler.	71	158	2,23	1,375
Ailem onların isteklerine uygun bir meslek seçmemi bekler.	71	119	1,68	1,066
Ailemin bana dair kariyer beklentileri cinsiyetime dayanmaktadır.	71	102	1,44	,874
Eğer mesleki hayatımda güç bir durumla karşılaşırsam, ailem beni maddi olarak destekler.	71	279	3,93	1,138
N (listwise)	70			

Tablo 60

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailem tarafından mesleğe dair bilgilendirilmem mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	24	33,8	33,8	33,8
Katılmıyorum	13	18,3	18,3	52,1
Kısmen katılıyorum	14	19,7	19,7	71,8
Katılıyorum	11	15,5	15,5	87,3
Tamamen katılıyorum	9	12,7	12,7	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 61

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailemin beklentileri mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	31	43,7	43,7	43,7
Katılmıyorum	13	18,3	18,3	62,0
Kısmen katılıyorum	12	16,9	16,9	78,9
Katılıyorum	10	14,1	14,1	93,0
Tamamen katılıyorum	5	7,0	7,0	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 62

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailemin sosyoekonomik durumu mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	36	50,7	51,4	51,4
Katılmıyorum	21	29,6	30,0	81,4
Kısmen katılıyorum	9	12,7	12,9	94,3
Katılıyorum	3	4,2	4,3	98,6
Tamamen katılıyorum	1	1,4	1,4	100,0
Toplam	70	98,6	100,0	
Missing System	1	1,4		
Toplam	71	100,0		

Tablo 63

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailemin değer ve inançları mesleği seçmemde etkili oldu. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	41	57,7	57,7	57,7
Katılmıyorum	15	21,1	21,1	78,9
Kısmen katılıyorum	7	9,9	9,9	88,7
Katılıyorum	4	5,6	5,6	94,4
Tamamen katılıyorum	4	5,6	5,6	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 64

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği ailem istediği için seçtim. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	52	73,2	73,2	73,2
Katılmıyorum	8	11,3	11,3	84,5
Kısmen katılıyorum	8	11,3	11,3	95,8
Tamamen katılıyorum	3	4,2	4,2	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 65

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Mesleği aile mesleği olduğu için seçtim. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	61	85,9	85,9	85,9
Katılmıyorum	8	11,3	11,3	97,2
Kısmen katılıyorum	2	2,8	2,8	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 66

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailem mesleğe yönlendirdi fakat seçimi bana bıraktı. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	26	36,6	36,6	36,6
Katılmıyorum	9	12,7	12,7	49,3
Kısmen katılıyorum	16	22,5	22,5	71,8
Katılıyorum	8	11,3	11,3	83,1
Tamamen katılıyorum	12	16,9	16,9	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 67

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailem onları utandırmayacak kariyer kararları vermeme bekler. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	31	43,7	43,7	43,7
Katılmıyorum	15	21,1	21,1	64,8
Kısmen katılıyorum	10	14,1	14,1	78,9
Katılıyorum	8	11,3	11,3	90,1
Tamamen katılıyorum	7	9,9	9,9	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 68

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailem onların isteklerine uygun bir meslek seçmemi bekler. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	44	62,0	62,0	62,0
Katılmıyorum	15	21,1	21,1	83,1
Kısmen katılıyorum	5	7,0	7,0	90,1
Katılıyorum	5	7,0	7,0	97,2
Tamamen katılıyorum	2	2,8	2,8	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 69

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Ailemin bana dair kariyer beklentileri cinsiyetime dayanmaktadır. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	51	71,8	71,8	71,8
Katılmıyorum	14	19,7	19,7	91,5
Kısmen katılıyorum	3	4,2	4,2	95,8
Katılıyorum	1	1,4	1,4	97,2
Tamamen katılıyorum	2	2,8	2,8	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Tablo 70

Grafik Dalı Öğrencilerinin “Eğer mesleki hayatımda güç bir durumla karşılaşırsam, ailem beni maddi olarak destekler. ” Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Hiç katılmıyorum	5	7,0	7,0	7,0
Katılmıyorum	2	2,8	2,8	9,9
Kısmen katılıyorum	12	16,9	16,9	26,8
Katılıyorum	26	36,6	36,6	63,4
Tamamen katılıyorum	26	36,6	36,6	100,0
Toplam	71	100,0	100,0	

Grafik Alan Öğrencilerinin Mesleki Alan Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi

Grafik alan öğrencilerinin mesleki alan tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi için ANOVA testi yapılmış Elde edilen veriler Tablo 71’de gösterilmiştir.

Tablo 71

Grafik alan öğrencilerinin mesleki alan tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi için ANOVA testi

		<i>f, x ss Değerleri</i>				ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	X	S.S.	Var.K.	KT	Sd	KO	F	<i>p</i>	
Mesleğe İlgî	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	48	20,04	4,820	Gruplar arası	196,865	2	98,433	3,572	,033	
	Mithatpaşa MTAL	18	19,28	5,245	Grup içi	2121,885	77	27,557			
	Cumhuriyet MTAL	14	15,79	6,577	Toplam	2318,750	79				
	Total	80	19,13	5,418							
İş Avantajları	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	48	44,13	7,263	Gruplar arası	17,591	2	8,796	,103	,902	
	Mithatpaşa MTAL	18	45,06	10,524	Grup içi	6547,409	77	85,031			
	Cumhuriyet MTAL	14	43,64	12,965	Toplam	6565,000	79				
	Total	80	44,25	9,116							
Çaresizlik	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	48	9,00	3,679	Gruplar arası	4,259	2	2,129	,133	,875	
	Mithatpaşa MTAL	18	9,50	5,102	Grup içi	1229,929	77	15,973			
	Cumhuriyet MTAL	14	9,43	3,413	Toplam	1234,188	79				
	Total	80	9,19	3,953							
Bireysel Yetenekler	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	48	17,83	3,277	Gruplar arası	70,832	2	35,416	2,817	,066	
Yetenekler	Mithatpaşa MTAL	18	17,44	3,854	Grup içi	967,968	77	12,571			
	Cumhuriyet MTAL	14	15,29	4,027	Toplam	1038,800	79				
	Total	80	17,30	3,626							
Çevre Etkisi	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	48	22,77	5,762	Gruplar arası	185,348	2	92,674	2,487	,090	
	Mithatpaşa MTAL	18	20,56	6,492	Grup içi	2869,852	77	37,271			
	Cumhuriyet MTAL	14	18,93	6,754	Toplam	3055,200	79				
	Total	80	21,60	6,219							
Aile Etkisi	Üsküdar Borsa İstanbul MTAL	48	25,56	6,250	Gruplar arası	102,773	2	51,387	1,133	,327	
	Mithatpaşa MTAL	18	27,44	5,227	Grup içi	3491,114	77	45,339			
	Cumhuriyet MTAL	14	28,29	9,571	Toplam	3593,888	79				
	Total	80	26,46	6,745							

Tablo 71’e göre 9.sınıf grafik dalı öğrencilerinden mesleki alan tercihlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi için, ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonucunda sadece mesleğe ilgi alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu alt boyut içinde hangi liseyi daha fazla tercih ettiğini bulmak için post hoc analizlerinden LSD yapılmıştır. Post hoc analiz sonucuna göre:

Üsküdar Borsa İstanbul MTAL lisesi grafik alanı olanların Cumhuriyet MTAL lisesi grafik alanı olanlara göre daha yüksek grafik dalını tercih ettiği olduğu ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM IV

TARTIŞMA

Yapılan çalışma kapsamında Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde 9. sınıf kız öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler ile grafik dalına olan talep oranının ilişkisinin araştırılması (İstanbul/ Üsküdar örneği) yapılmıştır. Analiz sonucunda meslek seçimini etkileyen faktörler mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi puan ortalamalarının bazı değişkenlere göre karşılaştırılması incelenmiştir.

Buna göre 9. sınıf kız öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerde Mesleğe ilgi kapsamında; Bilişim Teknolojileri, Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Güzellik ve saç bakım hizmetleri, Moda Tasarım teknolojileri, Yiyecek içecek hizmetleri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek meslek ilgisi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Yiyecek içecek hizmetleri alan grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Güzellik ve saç bakım hizmetleri, Moda Tasarım teknolojileri, Halkla ilişkiler ve organizasyon alanlarına göre daha yüksek meslek ilgisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Meslek seçimi sadece ekonomik ihtiyaçları karşılamaya yönelik değil aynı zamanda psiko-sosyal gelişim ve doyum sağlamaya yönelik bir çabadır. Doğru meslek seçimi bireyin psiko-sosyal gelişimi ve doyumunu için önemlidir. Meslek seçiminin zor bir karar olduğu

düşünüldüğünde, bu aşamada öğrencilerin kariyer seçimlerini etkileyen faktörlerin etki sırasının belirlenmesinin mesleki rehberlik açısından gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin kariyer tercihlerini etkileyen faktörlerin etki sıralaması ikili karşılaştırmalar yapılarak incelenmiştir (Yazıcı, 2012).

İş avantajları kapsamında; Bilişim Teknolojileri grubunda olanların Grafik tasarım ve fotoğraf ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuk Gelişimi ve eğitimi grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır. Güzellik ve saç bakım hizmetleri grubunda olanların Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Halkla ilişkiler ve organizasyon ve Moda Tasarım teknolojileri alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır. Moda Tasarım teknolojileri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır. Yiyecek içecek hizmetleri grubunda olanların Grafik tasarım ve fotoğraf ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır.

Kıyak (2006) lise son sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin kariyer seçimlerini etkileyen ilk beş faktörün; iş güvencesi, insanlara faydalı olma, sosyal güvenlik, kolay iş bulma ve iyi bir maaş olmaktadır. Pekkaya ve Çolak (2013) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin önem derecesini belirledikleri çalışmalarında, öğrencilerin iş güvencesi kriterlerine büyük önem verdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Yılmaz'a (2017) göre, kızlar mesleğin kazanç durumuna göre iş bulma kolaylığını ön planda tutarken, erkekler kızlara göre mesleğin maddi kazanç durumunu ön planda tutmaktadır. Bu durum toplumsal cinsiyet değişkeni açısından toplumun bireylere yüklediği sorumluluğa bağlanabilir.

Çaresizlik kapsamında; Çocuk Gelişimi ve eğitimi grubunda olanların Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek çaresizlik olduğu ortaya çıkmıştır. Güzellik ve saç

bakım hizmetleri grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Grafik tasarım ve fotoğraf, Moda Tasarım teknolojileri ve Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek çaresizlik olduğu ortaya çıkmıştır. Halkla ilişkiler ve organizasyon grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Grafik tasarım ve fotoğraf ve Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek çaresizlik olduğu ortaya çıkmıştır.

Krumboltz vd.,(2013) sosyal öğrenme teorisine dayalı mesleki gelişime davranışsal bir yaklaşım sunar. Krumboltz ve diğerleri, kariyer seçimlerinin ve karar verme becerilerinin geliştirilmesinde; Dört tür etki kaynağının karmaşık bir etkileşimi olduğunu savunuyor: genetik miras ve özel beceriler, çevresel koşullar, öğrenme deneyimleri ve görev yaklaşımı becerileri ve kariyer seçiminin merkezinde öğrenme deneyimleri ve çevresel faktörler yer alıyor. Bu durum öğrencilerin kariyer seçimlerini yaparken birçok faktörden etkilendiğini göstermektedir.

Bireysel yetenekler kapsamında; Bilişim Teknolojileri, Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Güzellik ve saç bakım hizmetleri, Moda Tasarım teknolojileri ve Yiyecek içecek hizmetleri alan grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanlarına göre daha yüksek bireysel yetenekleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Kars vd., (2014) lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde karşılaştıkları sorunların belirlendiği çalışmada, öğrencilerin meslek tercihlerinin ilk sırada iş imkanlarından, ikinci sırada ilgi ve yeteneklerine uygunluktan etkilendiği belirlenmiştir. Ayrıca ekonomik gelir üçüncü sırada belirlemişlerdir. Bu çalışmalar, iş bulma ve iş güvenliği gibi faktörlerin öğrencilerin kariyer seçimlerini etkilediğini desteklemektedir. Bu doğrultuda Türkiye'de iş bulmada yaşanan zorlukların ve iş bulma çabasının öğrencilerin meslek seçimlerini etkilediği düşünülmektedir.

Diğer faktörler, meslek seçiminde daha önemli bir yere sahip olması gereken yeteneklerden önce öğrencilerin kariyer seçimlerini etkiler. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre genel olarak bireysel yeteneklerin olması gerekenden daha az dikkate alındığı söylenebilir. Bu nedenle bireyler diğer etkilerden dolayı yeteneklerine uygun

olmayan mesleklere yönelebilirler. Ancak okullarda yürütülen mesleki rehberlik ve kariyer yönelimi sürecinde öğrencilerin özellikleri ve mesleklerin özellikleri incelenmeli, ikisi arasındaki ortak noktalar belirlenmeli ve öğrencilerin meslek seçimine yardımcı olunmalıdır (Arsoy, 2010). Bu doğrultuda okullarda mesleki rehberlik çalışmaları artırılmalıdır. Mesleki rehberlik sürecinde öğrencilere ilgi ve yeteneklerini tanımaları için daha fazla fırsat verilmelidir. Okul öncesinden lise sonuna kadar öğrencilerin ilgi ve yetenekleri belirlenmeli ve kişisel yeteneklerine göre yönlendirme yapılmalıdır.

Çevre Etkisi kapsamında; Bilişim Teknolojileri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuk Gelişimi ve eğitimi grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Grafik tasarım ve fotoğraf ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Grafik tasarım ve fotoğraf grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Güzellik ve saç bakım hizmetleri grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Çocuk Gelişimi ve eğitimi, Grafik tasarım ve fotoğraf, Halkla ilişkiler ve organizasyon, Moda Tasarım teknolojileri ve Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Moda Tasarım teknolojileri grubunda olanların Bilişim Teknolojileri ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Eksikliklere ve hatalara tahammülü olmayan bir ortamda yetişen bireyler, yakın çevrenin ilgi ve sevgisinden mahrum kalmamak için kendi çıkar ve isteklerini inkar ederek başkalarının istediği gibi davranmaya çalışır (Kuzgun, 2014). Araştırmada öğrencilerin meslek seçimlerini en az çevrenin (arkadaşlar, öğretmenler vb.) etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan öğrencilerin meslek seçiminde mesleki ilgilerini ön planda, çevresel etkiyi ise arka planda tutmaları doğru bir yaklaşım olarak kabul edilebilir.

Aile Etkisi kapsamında; Bilişim Teknolojileri grubunda olanların Grafik tasarım ve fotoğraf ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuk Gelişimi ve eğitimi grubunda olanların Grafik tasarım ve fotoğraf

ve Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Güzellik ve saç bakım hizmetleri grubunda olanların Bilişim Teknolojileri, Grafik tasarım ve fotoğraf, Halkla ilişkiler ve organizasyon, Moda Tasarım teknolojileri ve Yiyecek içecek hizmetleri alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Moda Tasarım teknolojileri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Yiyecek içecek hizmetleri grubunda olanların Halkla ilişkiler ve organizasyon alanına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Sağlıklı meslek seçiminin ilgi ve yetenekler göz önünde bulundurularak verilen bir karar olduğu bilinmektedir (Kuzgun, 2014). Öğrencilerin kariyer seçimlerinde sağlıklı kararlar verme eğiliminde oldukları söylenebilir ancak öğrencilerin üniversite giriş sınavından alacakları puana göre meslek seçimi yapmaları yadsınamaz bir gerçektir. Ancak öğrencilerin üniversiteye giriş sınavından alacakları puana başvurmadan önce alan ve mesleklerin gerektirdiği beceri düzeyi, hangi alanda ve hangi düzeyde yeteneklere sahip oldukları hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir (Kıyak, 2006).

Anne Eğitim Durumuna Göre; 9.sınıf öğrencilerinin annenin eğitim durumunun mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır. Çaresizlik alt boyutunda farklılık çıkmıştır.

Baba Eğitim Durumuna Göre; babanın eğitim durumunun mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır.

Velilerin eğitim düzeyine göre alan seçimini etkileyen faktörler incelendiğinde, çaresizlik alt boyutu dışında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Aytekin (2005), "Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörler" başlıklı araştırmasında; lise son sınıf öğrencilerinin kariyer seçimlerini etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörleri belirlemektir. Araştırmada, lise son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek seçimlerinde ailenin eğitim düzeyinin göreceli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Şengün'e

(2013) göre araştırma bulguları benzer şekilde, çalışılan öğrenci grubunun ailelerinin eğitim düzeyinin öğrencilerin alan seçiminde yeterince etkili olmadığını göstermektedir. Bu durum, bu yaştaki bireylerin alan seçiminde diğer faktörlerin etkisi altında olduğu sonucunu doğurmaktadır. Bilindiği gibi alan seçiminde birçok faktör rol oynamaktadır. Her bireyin alan ve meslek seçiminde etkili olan faktörler farklılık göstermektedir.

Kardeş Sayısına Göre; kardeş sayısı durumunun mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır.

Okuduğu Liseye Göre; okuduğu liseye mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler ve çaresizlik boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır. Çevre etkisi ve Aile Etkisi alt boyutlarındaki farklılık çıkmıştır. Buna göre *Çevre Etkisi kapsamında;* Üsküdar Borsa İstanbul MTAL grubunda olanların Mithatpaşa MTAL ve Cumhuriyet MTAL okullarına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. *Aile Etkisi kapsamında;* Üsküdar Borsa İstanbul MTAL grubunda olanların Mithatpaşa MTAL ve Cumhuriyet MTAL okullarına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Yazar (1997), "Farklı Liselerde Okuyan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin İncelenmesi" adlı araştırmasında farklı liselere giden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda farklı liselerde öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kuzgun (2008), sosyo-ekonomik düzeyin alan ve meslek seçimini etkileyen faktörler arasında olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmalar da araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Bu durum, sosyo-ekonomik düzey ile dışa yönelim boyutu arasındaki paralelliği ortaya koymaktadır.

Yaş Durumuna Göre; yaş durumunun bireysel yetenekler, çaresizlik ve aile etkisi boyutlarının herhangi etkisi bulunmamaktadır. Mesleğe ilgi, iş avantajı ve çevre etkisi alt boyutlarındaki farklılık çıkmıştır. *Mesleğe İlgi kapsamında;* 17 yaş grubunda olanların 15 yaş grubundakilere göre daha yüksek mesleğe ilgileri olduğu ortaya çıkmıştır. *İş Avantajı*

kapsamında; 17 yaş grubunda olanların 14 yaş, 15 yaş ve 16 yaş grubundakilere göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır. *Çevre Etkisi kapsamında*; 17 yaş grubunda olanların 14 yaş, 15 yaş ve 16 yaş grubundakilere göre daha yüksek iş avantajları olduğu ortaya çıkmıştır.

Gelir Durumuna Göre; yapılan t-testinde, gelir durumlarına göre herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür. Bulgular ayrıca, farklı aile gelir düzeyine sahip öğrencilerin mesleki beklentileri ile mesleğe uygunluk puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Aytekin (2005) lise öğrencilerinin kariyer seçimlerinde sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin etkili olduğu sonucuna varmıştır. Bu bulgu ve araştırmalar, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin öğrencilerin alan seçiminde farklı etkileri olabileceğini göstermektedir.

Annenin Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre; herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür. Babanın Hayatta Olup Olmamasına Durumuna Göre; herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür. Annenin Çalışma Durumuna Göre; herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür. Babanın Çalışma Durumuna Göre; herhangi bir farkın olmadığı görülmüştür.

Mesleğe ilgisi ile iş avantajları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,630$, $p < 0,01$. (en yüksek ilişki). Yine Mesleğe ilgisi ile çaresizlik arasında anlamlı ve negatif bir ilişki vardır, $r = -0,109$, $p < 0,05$ (en düşük ilişki).

Ayrıca İş avantajları ile bireysel yetenekler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,597$, $p < 0,01$. Yine çevre etkisi ile aile etkisi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,575$, $p < 0,01$

Ayrıca İş avantajları ile çevre etkisi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,558$, $p < 0,01$. Mesleğe ilgisi ile bireysel yetenekler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,556$, $p < 0,01$.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışma kapsamında Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde 9. sınıf kız öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler - mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi – ile grafik dalına olan talep oranının ilişkisinin araştırılması (İstanbul/ Üsküdar örneği) yapılmıştır.

Mesleki ve teknik Anadolu liselerinde 9.sınıf kız öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörler, Grafik Dalı özelinde analiz edildiğinde, sadece mesleğe ilgi alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu alt boyut içinde hangi liseye daha fazla tercih ilgi olduğunu bulmak için post hoc analizlerinden LSD yapılmıştır. Post hoc analiz sonucuna göre:

Üsküdar Borsa İstanbul MTAL grafik alanı olanların Cumhuriyet MTAL lisesi grafik alanı olanlara göre daha yüksek grafik dalına ilgileri olduğu ortaya çıkmıştır.

Yedi farklı bölüm üzerinde incelenen mesleğe ilgi, iş avantajları, bireysel yetenekler, çaresizlik, çevre etkisi ve aile etkisi puan ortalamaları hesaplandığında grupların arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Hangi alan ve faktör arasında fark olduğunun tespiti için yapılan post hoc analizlerinden LSD sonucunda:

Mesleğe İlgi ve Bireysel Yetenekler faktörlerinden en yüksek oranda etkilenen alan Yiyecek İçecek Hizmetleri alanıyken en düşük oranda etkilenen alanın Halkla İlişkiler

alanı olduğu görülmüştür. Mesleğe İlgi ile Bireysel Yetenekler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,556$, $p < 0,01$. Mesleğe İlgi ile İş Avantajları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,630$, $p < 0,01$. (en yüksek ilişki). Yine Mesleğe İlgi ile Çaresizlik arasında anlamlı ve negatif bir ilişki vardır, $r = -0,109$, $p < 0,05$ (en düşük ilişki). Çaresizlik faktöründen en yüksek oranda etkilenen alan Halkla İlişkiler alanıyken en düşük oranda etkilenen alanın Yiyecek İçecek Hizmetleri alanı olduğu görülmüştür.

İş avantajları ile Bireysel Yetenekler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,597$, $p < 0,01$. Ayrıca İş avantajları ile Çevre Etkisi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,558$, $p < 0,01$. Yine Çevre Etkisi ile Aile Etkisi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, $r = 0,575$, $p < 0,01$. İş Avantajları, Aile Etkisi ve Çevre Etkisi faktörlerinden en yüksek oranda etkilenen alan Güzellik – Saç Bakım alanıyken en düşük oranda etkilenen alanın yine Halkla İlişkiler alanı olduğu görülmüştür. Liselere göre meslek seçimini etkileyen faktörler incelendiğinde Çevre etkisi ve Aile Etkisi alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunurken bu faktörler haricinde diğer boyutlarda - Mesleğe İlgi, İş Avantajları, Bireysel Yetenekler ve Çaresizlik- herhangi bir fark görülmemiştir. Çevre etkisi ve Aile Etkisi alt boyutlarındaki farklılığı bulmak için yapılan post hoc analizlerinden LSD analiz sonucuna göre, Çevre Etkisi kapsamında; Üsküdar Borsa İstanbul MTAL grubunda olanların Mithatpaşa MTAL ve Cumhuriyet MTAL okullarına göre daha yüksek çevre etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Aile Etkisi kapsamında; Üsküdar Borsa İstanbul MTAL grubunda olanların Mithatpaşa MTAL ve Cumhuriyet MTAL okullarına göre daha yüksek aile etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde kariyer gelişiminin liseden sonra başladığının düşünülmesinin aksine ilk çocukluktan itibaren kariyer gelişimi başlamaktadır ve bir ömür hayatı devam ettirmek be yaşam doyumu elde etmek için yapılan mesleğin seçimi tüm hayatı etkileyen bir faktör olduğu için bu çalışma literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Sürecin sağlıklı ilerleyebilmesi için aile, okul ve sektör çalışanların iş birliğini koparmaması gerekir. Ek olarak, bulgular göstermektedir ki Halkla İlişkiler Alanı son çare olarak seçilmektedir ve

bu alandaki öğrenciler isteksiz olarak devam etmektedir. Bu açıdan çalışma, bu bölüme dair yapılacak bilgilendirme ve yönlendirmelere ışık tutabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akay, B. (1983). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akbalık, Y. (1996). *Meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akbayır, K. (2002). Öğretmenlik mesleğine yönelmede ailenin ve branş seçiminde cinsiyetin rolü. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Dergisi*, 2, 1183-1188 .
- Akbıyık, G. (1991). *Ortaokul III. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akkoç, F. (2012). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 49-70.
- Akyüz, Y. (2001). *Türk eğitim tarihi*. İstanbul: Alfa.
- Alkan, C., Doğan, H. & Sezgin, İ. (1998). *Mesleki ve teknik eğitimin esasları*. Ankara: Alkım.
- Alper, Z. ve Özdemir, H. (2004). Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesini tercih eden öğrencilerin kimi sosyo-demografik özellikleri ve mesleğe bakış açıları. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30 (2), 93-96.

- Altıntaş, A. & Doğan, H. (2003). Osmanlı esnaf tabibinin ahlâk eğitimi ve değerleri (Fütüvvetnamelere göre). *Türk Dünyası Araştırmaları*, 146, 59-83.
- Arsoy, S. (2010). *Mesleki rehberlik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Atli, A. ve Gür, S.H. (2019). Lise öğrencilerinin meslek tercihleri ve bu tercihlerine etki eden faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 32-53.
- Ay, M. (2002). Meslekî Yönlendirme “İlköğretim Okulları Sekizinci Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması”. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Aydemir, L. (2018). Üniversite öğrencilerinin meslek tercihlerini belirleyen faktörlere yönelik bir inceleme . *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 713-723 . DOI: 10.18506/anemon.378084
- Aydemir, L. (2017). Lise öğrencilerinin meslek seçimindeki kararsızlıklarına etki eden faktörler (Trabzon örneği). *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 651 – 664.
- Aykaç, N. (2002). Türkiye’de ve bazı Avrupa Birliği ülkelerinde mesleki teknik eğitim (Almanya, Fransa, İsviçre, İspanya, Yunanistan örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 1, 155-156.
- Başkal, S. (2009). *Anadolu, fen ve genel liselerde eğitim alan son sınıf öğrencilerinin bir üst öğrenime geçişte meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları kaygıların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayındır, A. (1999). *Bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne babalarının tutumlarını algılamaları arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Becer, Emre. (1997). *İletişim ve grafik tasarım*. Ankara: Dost

- Bozkurt, E. (1993). *Genel liseler ve meslek liseleri öğrencilerinin mesleki yönelimlerini etkileyen faktörler*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Crites, J. O. (1969). *Vocational psychology: The study of vocational behavior and development*. New York: McGraw-Hill.
- Çağatay, N. (1989). *Bir Türk kurumu olarak ahilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Çalışkan, E. (2015). *Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, N. & Üzmez, U. (2014). Öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi: çağrı merkezi hizmetleri örneği. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 2(1), 94-105.
- Çoban, A. E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 39-54.
- Deniz, K. Z. (2008). *Uzmanlık gerektiren mesleklere yönelik bir ilgi envanteri geliştirme çalışması*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Egin, İ. (2000). *Mesleki ve teknik eğitimde program geliştirme*. Ankara: Nobel.
- Erdem, B. Ve Kayran M. F. (2013). Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Yüksekokulu öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 14 (1), 81-106.
- Erkal, M. (1996). *Sosyoloji: Toplumbilimi*. (7.Baskı), İstanbul:Der.

- Eryetiş, M. (2016). Meslek seçimi ve mesleki rehberlik. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 44, 0-0.
- Euler, D. (2013). *Germany's dual vocational training system: a model for other countries?*. Gütersloh: Bertelsmann Stitung.
- Fidan, V, Nas, S. (2019). Denizcilik Meslek Lisesi ğrencilerinin meslek seçim yeterliliği ve meslek seçimlerini etkileyen faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 11(2) , 271-296
- Frisen, J. (1986). The role of family in vocational development. *International Journal for Advancement Counseling*, 9, 87-96
- Genç, G., Kaya, A. & Genç M. (2007). İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi ğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (14), 49-63.
- Gezer, M. (2010). *Kariyer planlamasında meslek seçiminin önemi: meslek lisesi son sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gottfredson, L. S. (2002). Gottfredson's theory of circumscription, compromise, and self-creation. In D. Brown & Associates (Eds.), *Career choice and development* (4th ed., pp. 85–148). San Francisco: Jossey-Bass.
- Hamamcı, Z , Esen oban, A . (2007). Vocational maturity and career indecision relations with irrational belief . *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 31-42.
- Hamamcı, Z.,Bacanlı, F., & Doğan, H. (2013). İlköğretim ortaöğretim ve niversite ğrencilerinin mesleki ve eğitsel kararlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 284-299.
- Jonston, J., Mckeown, E. & Mcewen, A. (1999). Choosing primary teaching: the perspectives of males and females in training. *Journal Of Educating For Teaching*, 25(1), 55-64.

- Karagenç, A.G. (2017). *Avrupa Birliği mesleki eğitim politikasının gelişimi ve Türkiye mesleki eğitim sistemine yansımaları*. Ankara: Avrupa Birliği Bakanlığı.
- Karaman, A., Yıldırım, M.N., & Ertürk, İ.E. (2018). Uşak Üniversitesi Banaz Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin iç mekân tasarımı programı tercih etme nedenleri. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 156-172.
- Kars, V., Arslan, N., Erik, L., Avcı, N., Bucaktepe, P. G., Celepkolu, T., & Şahin, H. A. (2014). Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların anksiyete ve depresyonla ilişkisi. *Dicle Tıp Dergisi*, 187-190.
- Kazıcı, Z. (2006). Ahilik ve yetişkinlik dönemin eğitimindeki yeri. M. F. Bayraktar (Ed.). *Yetişkinlik dönemi eğitimi ve problemleri içinde* (ss.57-76). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Kelso, G. I. (1977). The relation of school grade to age and stages in vocational development. *Journal of vocational Behavior*, 10, 287-301.
- Kepçeoğlu, M. (2004). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. (11.Basım). İstanbul: Alkım
- Ketizmen, A. (2013). Genel eğitimde güzel sanatlar ve grafik eğitimi ve ilişkili uzmanlık alanları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 431-442.
- Kılavuz, M. A. (2005). *Ahilik kurumunda din ve ahlâk eğitimi anlayışı*. I. Ahî Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu içinde (ss. 615-628). Kırşehir: Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi.
- Kılıç, E. (2019). Meslek seçiminde ailenin etkisine yönelik bir araştırma. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kıyak, S. (2006). *Genel lise öğrencilerinin meslek seçimi yaparken temel aldığı kriterler*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi .
- King, S. (1989). Sex differences in a causal model of career maturity. *Journal of Counseling and Development*, 68, 208-215.

- Kocacık, F. (2003). Bilgi toplumu ve Türkiye. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 1-10.
- Korkut Owen, F., Kepir, D., Özdemir, S., Ulaş, Ö., & Yılmaz, O. (2013). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (3) , 135-151.
- Köksalan. B. (1999). *Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Malatya.
- Krumboltz, J., Mitchell, A., & Gelatt, H. (2013). Applications of Social Learning Theory of Career Selection. *Focus on Guidance*., 1-16.
- Kuzgun, Y. (1995). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (1983). *Mesleki rehberlik ders notları*. Ankara.
- Kuzgun, Y. (1989). *Edwards kişisel tercih envanteri el kitabı*. Ankara: Meteksan.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı*. Ankara: Doğuş.
- Kuzgun, Y. (2008). *Meslek danışmanlığı: Kuramlar uygulamalar*. Ankara: Nobel.
- Kuzgun, Y. (2014). *İlköğretimde meslek gelişimi* . Ankara: Nobel Akademi.
- Kuzgun. Y. (1982). *Mesleki rehberliğin bireylerin yetenek ve ilgilerine uygun meslekleri tanımalarına*. etkisi, Ankara: Sevinç.
- Larson, L. M., & Heppner, P. P. (1985). The relationship of problem-solving appraisal to career decision and indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 26(1), 55–65.
- Larson, L. M., Heppner, P. P., Ham, T., & Dugan, K. (1988). Investigating multiple subtypes of career indecision through cluster analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 35(4), 439–446.
- Lawrence, W. and Brown, D. (1976). An investigation of intelligence, self-concept, socio-economic status, race and sex as predictors of career maturity. *Journal of Vocational Behavior*, 9, 43-52.

- Levinson, E. M., Ohler, D. L., Caswell, S. & Kiewra, K. (1998). Six approaches to assessment of career maturity. *Journal of Counseling & Development*, 76, 475-482.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.
- McCabe, R., Nowak, M., & Mullen, S. (2005). Nursing careers: what motivated nurses to choose their profession?. *Australian Bulletin of Labour*, 31(4), 384-406.
- Meyvacioğlu, Y. (2019). Benlik ve ideal benlik kavramlarının "tercih edilen meslek" kavramı ile ilişkisi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 16(1), 1-10 . DOI: 10.1501/Egifak_00000000918
- Mızrak, Ş. & Şenel, E. (2011). Meslek liselerinde tekstil konfeksiyon programının seçimini etkileyen faktörler ve programa talep oranı (Konya, Karaman ve Aksaray illeri örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 183-201.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin görünümü (Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No:1)*. Ankara: MEB.
- Mooney, M., Glacken, M. & O’Brien, F. (2008). Choosing nursing as a career: a qualitative study. *Nurse Education Today*, 28, 385-392.
- Nalbantoğlu Yılmaz, F.(2107). Lise öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin ikili karşılaştırmalar yöntemiyle incelenmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 8(2);224-236.
- Newman, J.L., Gray, E.A. & Fuqua, D.R. (1999). Sex differences in the relationship of anger and depression: An empirical study. *Journal of Counseling and Development*, 77(2), 198-203.
- Önal, F. M., Akpınar, B. (2007). Grafik teknikerliği programlarının değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 35-39.

- Öncü, H. (1995). Meslek seçiminin gereği ve önemi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Yeni Dönem*, 3, 110-115.
- Özgüven, İ. E. (1999). *Çağdaş eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: PDREM.
- Öztemel, K. (2013). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 241-257.
- Paulick, I., Retelsdorf, J., & Möller, J. (2013). Motivation for choosing teacher education: Associations with teachers' achievement goals and instructional practices. *International Journal of Educational Research*, 61, 60-70.
- Pekkaya, M., & Çolak, N. (2013). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin önem derecelerinin AHP ile belirlenmesi. *International Journal of Social Science*, 1, 797-818.
- Rogers, C. R. (1959). A Theory of Therapy, Personality, and Interpersonal Relationships: As Developed in the Client-Centered Framework. In S. Koch (Ed.), *Psychology: A Study of a Science. Formulations of the Person and the Social Context* (Vol. 3, pp. 184-256). New York: McGraw Hill.
- Rogers, C.R. (1951). Danışan odaklı terapi. *Houghton Mifflin*.
- Rojewski, J. & Hill, R. (1998). Influence of gender and academic risk behavior on career decision making and occupational choice in early adolescence. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 3, 265-288.
- Santos, P. J. (2001). Predictors of generalized indecision among Portuguese secondary school students. *Journal of Career Assessment*, 9, 381-396
- Sarikaya, T. & Khorshid, L. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 393-423.

- Smith, H. M .(2002). An examination of efficacy and esteem pathways to depression in young adulthood. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 438- 448.
- Solmaz, Y. (2015). *Meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi: Pendik ilçesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- SÖZEN VE TANYELİ. (2003). *Sanat terimleri ve kavramları sözlüğü*. İstanbul: Remzi.
- Super, D. E. (1963). *Self concepts in vocational development*. career development: self concept theory, New York: Columbia University.
- Super, D. E., & Overstreet, P. L. (1960). The vocational maturity of ninth grade boys. *Columbia Univer. Teachers College*.
- Şengün, G. (2013). *Lise öğrencilerinin alan seçimini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Taş, M. Y. (2012). Demirci eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği adaylarının profili ve sosyal bilgiler öğretmenliğini tercih etme nedenlerinin değerlendirilmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 64-76.
- Taylor, K. M. ve Popma, J. (1990). An examination of the relationship among career decision making self efficacy, career salience, locus of control and vocational indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 37, 17-31.
- Tekin, S, (2019). *Genç işsizliğinin potansiyel sebeplerinden biri: ara eleman problemi ve meslek seçimi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Telman, C. (2000). *Başarıya giden yolda meslek seçimi*. İstanbul: Epsilon.
- Tepecik, A .(2002).*Grafik sanatlar, tarih-tasarım-teknoloji*. Ankara: Detay&Sistem
- Topalan,H.(1982). *10-11 yaş grubu çocuklarının gelece ilişkin düşledikleri meslekler*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Türk Tarih Kurumu (1983). *Türkçe sözlük*. (Genişletilmiş 7. Baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ulaş, Ö., Demirtaş-Zorbaz, S., Dinçel, E. F., Çifiliz-Kınay, G., Coştur, R. (2017). Özel okulda öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 441-456.
- Uysal, Ş. (1970). *Bireysel ve toplumsal faktörlere göre lise öğrencilerinin meslek seçimleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Uz, F. (1984). *Hemşire öğrencilerin benlik ve mesleki benlik kavramlarının karşılaştırılması*. Uzmanlık Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Uzer, A.S. (1987). *Lise öğrencilerinin yükseköğretim programlarını tercihleri ile kendi yetenek, ilgi ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiler*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ülkü, S. (1976). Meslek seçimi. *Anakara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(4)
- Ünal, S., Sefer, A. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Marmara Üniversitesi,
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Wallace-Brosious, A, Serafica, F.C. & Osipow, S.H. (1994). Adolescent career development: relationships to self-concept and dentity status. *Journal of Research on Adolescence*, 4, 127-149.
- Westbrook, B. W., Sanford, E. E., Donnelly, M. H. (1989). The reliability and ity of the Self-Appraisal scale of the Career Maturity Inventory. *Educational and Psychological Measurement*, 49(4), 929–935.
- Yazıcı, H. (2012). *Eğitsel ve mesleki rehberlik*. Ankara: Pegem Akadem.

- Yazıcı, İ. G. (2018). Lizbon stratejisi ve Avrupa 2020 hedeflerinde bölgesel kalkınma ve sosyal politikalar. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 436-451.
- Yazıcıoğlu, A. (2008). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar düzeylerinin incelenmesi: Uzunlamasına bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, F. (2017). Lise öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin ikili karşılaştırmalar yöntemiyle incelenmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 1, 224-236.
- Yılmaz, N. (2019). *Lise öğrencilerin mesleki kararsızlıklarını açıklamada kariyer denetim odağı ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK 1. Anket Formu

ANADOLU MESLEK LİSESİ 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ ALAN TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ ANKETİ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-iş Anabilim dalında yapmakta olduğum yüksek lisans eğitiminde tez konum olan “Meslekî Teknik Anadolu Liselerinde 9. Sınıfların Alan Seçimi ve Alan Seçimini Etkileyen Faktörler ile Grafik-Fotoğraf Alanına Talep Oranın İlişkisi” ni inceleyen anket için sizlerin bilgilerinize ihtiyaç vardır. Vereceğiniz tüm cevaplar, sizin bireysel değerlendirmeniz için değil, genel olarak meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi konusunda fikir edinmek için yararlanılacaktır. Sizin cevaplarınız bu araştırmanın yapılabilmesi için çok önemlidir. Anketleriniz sadece tez çalışması için kullanılacak olup, başka kişi ya da kurumların değişik amaçları için hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Soruların tamamını cevaplamanız, değerlendirmenin daha eksiksiz ve doğru sonuç verebilmesi için önemlidir. Bu anketlerle ilgili incelemelerin gerçekçi olabilmesi, ancak cevaplarınızın gerçek ve durumunuzu belirtir şekilde, dürüst ve samimi olması ile mümkündür. Göstereceğiniz ilgi ve tüm yardımlarınız için teşekkür ederim.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Meslek / Alan Dalı:			
Cinsiyet:	Yaş:		
Aile Aylık Geliri:			
Annenin Hayatta Olup Olmaması:			
Babanın Hayatta Olup Olmaması:			
Annenin Öğrenim Durumu:	Babanın Öğrenim Durumu:		
Annenin Mesleği:		Çalışıyor ()	Çalışmıyor()
Babanın Mesleği:		Çalışıyor ()	Çalışmıyor()
Kardeş Sayısı:			
Okuduğu Lise:	☐ ÜsküdarİMKBMTAL ☐ MithatpaşaMTAL ☐ Cumhuriyet MTAL		

Katılımcıların Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlere Yönelik Tutumları

Temel Faktörler	Önermeler	Hiç katılmıyorum 1	Katılmıyorum 2	Kısmen katılmıyorum 3	Katılmıyorum 4	Tamamen katılmıyorum 5
Mesleğe İlgisi	Bu mesleğe ilgim vardır.	1	2	3	4	5
	Bu meslek hayalimdeki/ideelimdeki meslektir.	1	2	3	4	5
	Bu mesleği yapmanın beni mutlu edeceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	Meslek lisesindeki meslek alımı isteyerek seçtim	1	2	3	4	5
	Meslek lisesini isteyerek seçtim	1	2	3	4	5
	Mesleği ahlaki değer ve inançlarıma uygun olduğu için seçtim.	1	2	3	4	5
İş Avantajları	Mezun olduğumda kolay iş bulabileceğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	Sektörün nitelikli işgücü ihtiyacı tercihimde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Kazancı yüksek bir meslek olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	Kariyer yapmaya imkan tanıdığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	Seçtiğim mesleğin gelecekte de önemini ve geçerliliğini koruyacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5

	Başka mesleklere girmemi kolaylaştıracak bilgi ve beceriyi kazandıracağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	Bu mesleğin kendimi geliştirmemde faydası olacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	Toplumda saygınlığı olan bir meslek olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
İş Avantajları	Bu mesleğin esnek çalışma koşulları tercihimde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Geleceğe dair güvence veren bir meslek olmasından dolayı tercih ettim.	1	2	3	4	5
	Mesleğe talep oranı mesleği tercih etmem de etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleğin çalışma saatleri mesleği tercih etmemde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleğin çalışma ortamı mesleği tercih etmemde etkili oldu.	1	2	3	4	5
Çaresizlik	Liseyi bitirmiş olmak için tercih ettim.	1	2	3	4	5
	Bir mesleğim olması için tercih ettim.	1	2	3	4	5
	Puanım bu alana yettiği için tercih ettim	1	2	3	4	5
	Okulda ilgi alanıma giren bölüm olmamasından dolayı tercih ettim.	1	2	3	4	5
Bireysel yetenekler	Teknolojiyi ve güncel gelişmeleri takip etmem tercihimde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleğin Gerekthirdiği Özellikleri taşıyor olmam tercihimde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	İnsanlarla iletişim kurmayı seviyorum.	1	2	3	4	5
	İnsanlara yardım etmeyi, onların sorunlarını çözmeyi seviyorum.	1	2	3	4	5
	İkna yeteneğim olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Çevre etkisi	Mesleği seçmemde sektör çalışanlarının tavsiyeleri etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleği seçmemde arkadaş çevremın etkisi oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleği seçmemde rehberlik öğretmenimin etkisi oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleği seçmemde alan tanıtım çalışmalarının (video, sunum, fuar, online toplantılar vb.) etkisi oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleği seçmemde mesleğe ait eğitimin kolay olması etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleğin eğitim sürecinin eğlenceli olması	1	2	3	4	5

	Mesleği seçmemde mesleğin cinsiyetime uygun olduğu düşüncesi etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleği seçmemde mesleği öğreten öğretmenlerin cinsiyeti etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleği seçmemde medya (reklamlar, televizyon dizileri ve programları) etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleğe ait eğitimin ucuz olması mesleği seçmemde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Meslek lisesi mezunları mesleği seçmemde etkili oldu.	1	2	3	4	5
Aile Etkisi	Ailem tarafından mesleğe dair bilgilendirilmem mesleği seçmemde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Ailemin beklentileri mesleği seçmemde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Ailemin sosyoekonomik durumu mesleği seçmemde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Ailemin değer ve inançları mesleği seçmemde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	Mesleği ailem istediği için seçtim.	1	2	3	4	5
	Mesleği aile mesleği olduğu için seçtim.	1	2	3	4	5
	Ailem mesleğe yönlendirdi fakat seçimi bana bıraktı.	1	2	3	4	5
	Ailem onları utandırmayacak kariyer kararları vermeme bekler.	1	2	3	4	5
	Ailem onların isteklerine uygun bir meslek seçmemi bekler.	1	2	3	4	5
	Ailemin bana dair kariyer beklentileri cinsiyetime dayanmaktadır.	1	2	3	4	5
	Eğer mesleki hayatımda güç bir durumla karşılaşırsam, ailem beni maddi olarak destekler.	1	2	3	4	5

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..